

Studentski list **Teofil**

God. VI./2011./br. 1 (9)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

TEMA BROJA

Laička država

INTERVJU

PROMIŠLJANJA

KRONIKA

KUTAK SVAKODNEVNICE

Teofil

list studenata KBF-a u Đakovu

God. VI. (2011.), br. 1 (9)

ISSN 1846-1336

Izdavač:

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu

Odgovara:

Doc. dr. sc. Ivo Džinić

Glavni urednik:

Nikola Neretljak, V. godina

Uredničko vijeće:

Matija Akšamović, V. godina
Vlatko Glavaš, V. godina
Krešimir Šaf, IV. godina
Marina Šuvaković, III. godina
Valentina Kadić, II. godina

Suradnici u ovom broju:

Irena Barić, V. godina
Zlata Gilja, V. godina
Branka Hraško, V. godina
Petar Kopunović-Legetin, V. godina
Maja Pažin, V. godina
Antonio Soldo, V. godina
Margareta Gregić, IV. godina
Marijan Lončar, IV. godina
Marija Mišetić, IV. godina
Ivan Benaković, III. godina
Marijana Blažević, III. godina
Marko Cmrečnjak, III. godina
Josipa Jurić, III. godina
Anja Bjelajac, II. godina
Zlatko Hnatešin, II. godina
Mia Papazović, II. godina
Marija Spajić, II. godina
Gabrijela Šajin, II. godina
Ivan Lovrić, I. godina
Anita Lučić, I. godina
Matija Matijević, I. godina

Adresa uredništva:

KBF u Đakovu
Petra Preradovića 17
31400 Đakovo
Telefon: 031/802-402

Lektura:

Anzelma Salopek, prof.

Naslovna stranica:

Mihaela Pecnik

Grafička obrada:

Glas Slavonije d.d.

Tisak:

IBL d.o.o. Osijek

Naklada:

800 primjeraka

www.kbfdj.hr

10

43

59

69

1 Riječ urednika

3 **Glavna tema**

5 Laička država

10 Odnos države i Crkve

14 Sekularizacija i sekularizam

18 Ateizam u društvenom životu
(materijalizam)

21 Diktatura etičkog relativizma

24 Demokracija u suvremenom svijetu

29 Katolici u društvu

33 Anketa o sekularizaciji

35 Intervju sa prof. Miljenkom Aničićem

41 **Promišljanja**

43 Psihologija (ob)mana

46 Život na selu

47 Hagioterapija

50 Maleni raj

51 Fra Zvezdan Vjekoslav Linić

53 Silvije Strahimir Kranjčević

55 Gašinac - 100 godina čašćenja
Gospe Lurdske u župi Odvorci

57 **Kronika**

59 In memoriam - mons. dr. sc.
Andrija Šuljak

61 Duhovna obnova za studente laike

62 Zaziv Duha Svetoga

62 Dan fakulteta

63 Duhovna obnova za studente laike

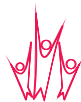
65 Adventska duhovna obnova

67 **Kutak svakodnevnice**

68 Večer stvaralaštva i studentska večer

69 Nova akademska godina
- novi studenti (I. godina)

71 Studentske aktivnosti

Poštovani čitatelji!

Nakon kratke pauze, uzrokovane financijskim neprilikama, ponovno smo se aktivirali i pripremili novi broj Teofila. Promišljajući o glavnoj temi, zaključismo kako smo se njenim odabirom uhvatili u koštac sa zahtjevnim područjem socio-političke naravi. Mnogo nam je stvari bilo nejasno i u tome se nalazio čar istraživanja i pisanja o *laičkoj državi*.

Tijekom povijesti Crkva je, osim duhovne dimenzije, posjedovala i institucionalni oblik, zahvaljujući kojem je i opstala do današnjih dana. Konstantinovima činom legalizacije kršćanstva u pitanje se počela dovoditi ispravnost motiva mnogih koji su se krstili. Teodozijevim zakonom o kršćanstvu kao jedinog i službenog religiji, u carstvu se postupno vlast počela vezati za Crkvu i njenu hijerarhiju, i obratno. Carevim preseljenjem na Istok papa je postao najveći autoritet na Zapadu, a kasnija su povijesna zbivanja pokazala da se institucija papinstva često puta zloupotrebljavala. Na Istoku je cezaropapizam bio još izraženiji zbog careve prisutnosti, tako da su istočni patrijarsi bili usko vezani za cara. Iz povijesti srednjeg vijeka znamo kako je biskup osim duhovne vlasti posjedovao i svjetovnu, na lenu koje je bilo u posjedu biskupije, a nerijetko je kralj ili car na svom dvoru okupljao biskupe kao savjetnike ili diplomate. Poznato nam je i iz modernije povijesti da je kralj ili car morao dati svoju suglasnost pri izboru biskupa. Danas više nije tako.

Povezanost crkvene hijerarhije i vlasti, tj. državnog aparata, u modernom je dobu nezamisliva, u smislu da crkveni dužnosnici, klerici, obnašaju i političke funkcije. Dobro je da se Crkva odvojila od države u političkom i funkcionalnom smislu, međutim, uz ovu pozitivnu pojavu došle su i neke negativne, poput apsolutnog

Nikola NERETLJAK, V. god.

isključivanja Crkve iz društvenog života. Često puta se iz liberalnih krugova čuje kako Crkva nema što raditi van sakristije. Pogrešno! Mi smo zajednica ljudi i nužno smo potrebni društvu za njegov zdrav razvoj. Naši biskupi često pozivaju na odgovornost ljude iz političkog života, nadalje, oglašavaju se putem dokumenata koje objavljuju, a postoji i komisija *Iustitia et pax*, čije polje djelovanja i jesu upravo pitanja društvene naravi.

Glavna tema ovog broja je *Laička država*, čemu i jest posvećeno najviše prostora. Pokušali smo na jednostavan, ali opet i akademski način čitatelju približiti temeljne pojave i pojmove koje proizlaze iz laicizacije društva. O ovoj se društvenoj pojavi često puta govori iz radikalnih perspektiva, s jedne strane, mnogi se postavljaju apsolutno negativistički i opiru svemu dobrom što je proizašlo iz razdvajanja Crkve i države, a drugi pak, iz suprotnog kuta, smatraju kako je Crkva čisto spiritualna zajednica i kritiziraju njenu institucionalnost. Istina je ipak negdje između, a to se upravo vidi na temelju naših istraživanja i promišljanja. Razgovarali smo s prof. Aničićem i dobili odgovore na mnoga pitanja od stručnjaka. U anketi koju smo proveli također ima zanimljivih rezultata, jer se radi o promišljanjima i stavovima nas samih. Nadalje, tu je i mnogo drugih priloga kojima su studenti obogatili ovaj broj.

*Bog se oholima protivi,
a poniznima daje milost.*

Podložite se dakle Bogu!

Oduprite se đavlu

i pobjeći će od vas!

Približite se Bogu

i on će se približiti vama!

Očistite ruke, grešnici!

Očistite srca, dvoličnjaci!

Zakukajte, protužite, proplačite!

Smijeh vaš nek se u plač obrati
i radost u žalost!

Ponizite se pred Gospodinom
i on će vas uzvisiti!

Ne ogovarajte, braćo, jedni druge!

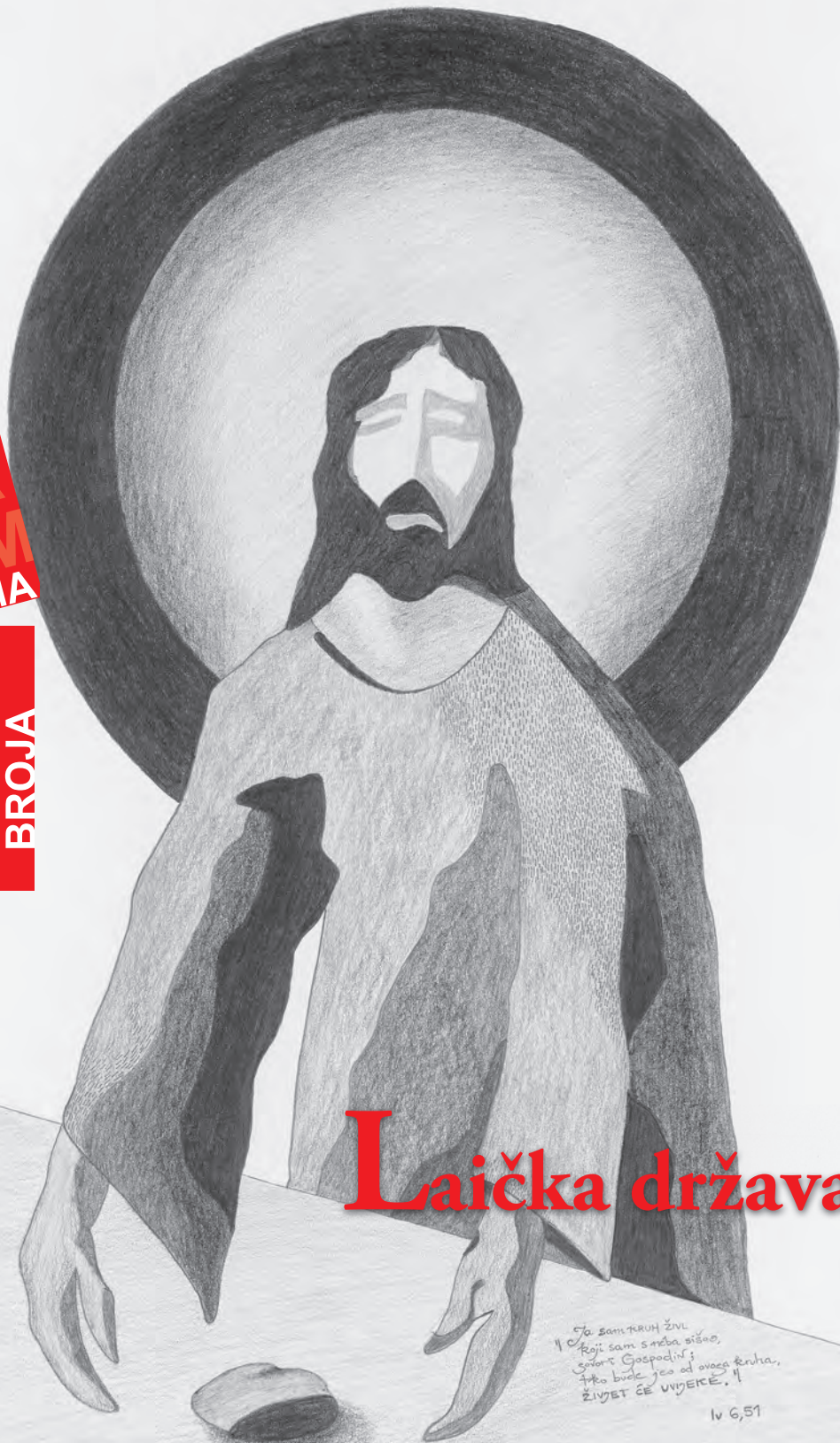
Tko ogovara ili sudi brata svoga, ogovara i
sudi Zakon. A sudiš li Zakon, nisi vršitelj
nego sudac Zakona. Jedan je Zakonodavac i
Sudac: Onaj koji može spasiti i pogubiti.

A tko si ti da sudiš bližnjega?

Jak 4, 6-12

TEMA
TEMA
TEMA

BROJA

Laička država

Ja sam tekao živi
"Roji sam s vama otkriva,
čovjek Gospodin;
tko bude jeo od ovoga kruha,
život će uvijek."

Iv 6,51

Ja posjedujem tisuću gradova na kopnu i tisuću lađa na moru.
Sve zvijezde na svodu nebeskom moje su.
Posjedujem poglede, riječi...
Moji su dani, mjeseci i godine.
I noći posjedujem.
Dočekujem zore koje su moje.
Imam i ptice, nebo kojim lete i gnijezda, slobodu.
Cvijee, livade, šumarke - prostranstvo...
Posjedujem prošlost, sadašnjost i budućnost.
Kilometre, početak i kraj.
Život dijelim i darivam onako kako mi se sviđa, jer on je moj.
Kao i sreća, koraci u suton,
kao novo jutro i nova prilika.
Kao svaki komadić vlastite duše koji pronađeš na cesti bačen,
a dao si ga s ljubavlju...
Ja posjedujem razočaranje i osude.
Tuga je samo moja.
Imam i kišu, plačno nebo i anđele slomljenih krila.
Oblake zarobljene u krošnjama drveća, napukla srca...
Posjedujem note tugaljive pjesme, sjećanja i prasak uz koji se lomi sve
poput stakla što se razbija u tisuće komadića.
Posjedujem nešto neshvatljivo.
Važno je, a opet beznačajno.
I s tisuću riječi, misli ili objašnjenja ne bih uspjela izreći što je to.
Marija Mišetić, IV. godina

PIŠE: IRENA BARIĆ, V. god.

Uzroci utemeljenja ideje o laičkoj državi

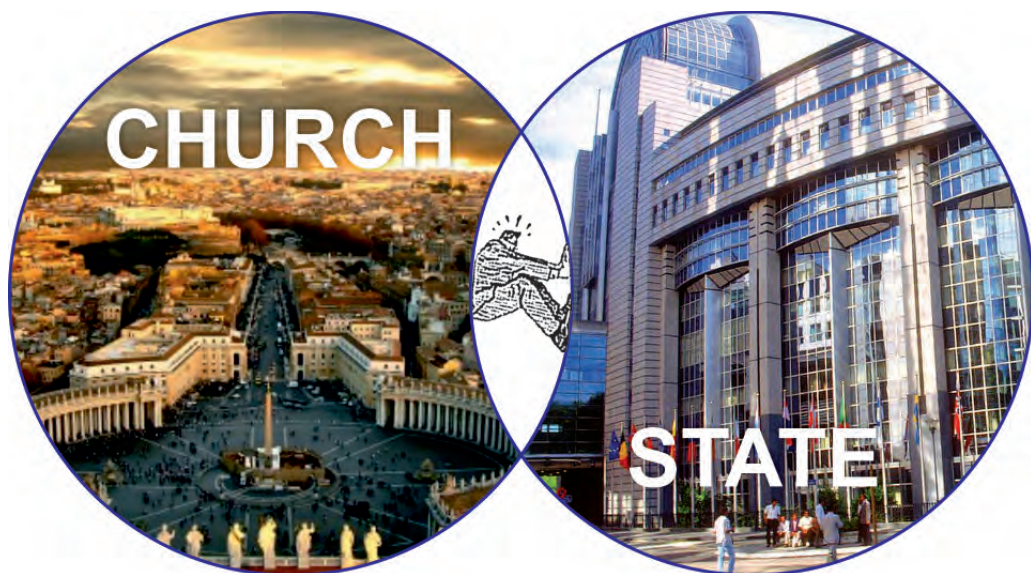
Osvrnemo li se na srednjovjekovno sakralno razdoblje primjećujemo da je očitovan golem napor da se život ljudske zajednice i civilizacije izgradi na zajedničkom temelju teologalne vjere i religioznog vjerovanja. No, taj je srednjovjekovni sakralni ideal doživio konačan slom nakon reformacije i renesanse te je i danas nezamisliv povratak njemu. Time se građansko društvo – ili političko tijelo, država – sve više počinje razlikovati od crkvenog duhovnog kraljevstva, sve više se temeljeći na općem dobru i zajedničkoj dužnosti, koje su zemaljskoga, vremenitoga ili svjetovnog reda, i u kojima jednako sudjeluju građani različitih duhovnih baština.¹

Na početku novoga vijeka jedan je događaj pripomogao jakom osnaženju ove tendencije. Ni za vrijeme reformacije i sukoba kršćansko jedinstvo nije prestalo postojati. No javilo se pitanje, koja religijska stranka zapravo zastupa istinu? Pitanje istine više se nije rješavalo pokoravanjem onih koji drugačije misle. U 18. stoljeću javila se mala skupina intelektualaca koji se nisu mogli pomiriti s nastalim bezizlaznim stanjem; na umu su imali okončati nasilje i provesti mir, jer je to dvoje omogućavalo osiguranje gole egzistencije. (Ne)sigurnost gle-

de pitanja istine isključena je iz temelja ljudskoga života, ustupivši mjesto nužnosti mira i sigurnosti. Ne treba zaboraviti koliko je raskol Crkve u ranom novom vijeku vodio isključenju pitanja istine iz temelja društva te preko pluralizma konfesija pospješio svjetonazorni pluralizam novoga vijeka. Idejom konfesionalne, a poslije religijske neutralnosti države prevladava se krvavo iskustvo konfesionalnih građanskih ratova koji se nisu mogli riješiti na europskoj razini.

Dakle, iz ovoga se da zaključiti da – dok je jedno društvo unatoč svojoj raznovrsnosti homogeno – ne postoji bitna razlika između javno važećih mjerila i privatnog područja vrijednosti. Takvo se stanje mijenja tijekom prosvjetiteljstva, isticanjem *publiciteta*, s kojim se politički ofenzivno povezuje sloboda izražavanja i sloboda mišljenja. Javno mnijenje zahtijeva da bude uvaženo u svim pitanjima koja zanimaju općinstvo. Protivi se svakoj tajnoj vladinoj politici i upravi i zauzima se, primjerice, za neposredno sudjelovanje publike u parlamentarnim raspravama. Poslije, ono gubi svoju jasnoću i povezuje se s općom društvenom i političkom kritikom poretka. Odlučni stavovi glede religije i morala nailaze na osobito podozrenje. Kao privatno uvjerenje, moral i religija posve se zaštićuju načelom slobode i njeguju u privatnosti, a čim dođu u sferu javnosti, smatra se da ugrožavaju slobodu. To polazište liberalizma ostalo je do danas mjerodavnim za novo-

¹ Usp. JACQUES MARITAIN, *Čovjek i država*, Globus, Zagreb, 1992., str. 111.

vjekovno određenje religije, vjere i Crkve, kao i države i društva. Ovaj je mentalitet polako ulazio u krv i meso većine naših novovjekovnih ustava zapadnih demokracija.²

Razlikovanjem religioznoga od svjetovnog u novovjekovlju je poduzet drugačiji napor da se život civilizacije i zemaljske zajednice izgradi na temelju čistoga razuma – razuma odvojenog od religije i evandjelja, koji je vodio jednom novom idealu viđenom u modelu laičke države.³

Načela laičke države

Kao termin, laičnost dolazi od francuske riječi *laïcité*, kao izvedenica od pridjeva *laïque*. Riječi laičnost prethodi riječ laicizam, koja se prvi put pojavljuje 1842. godine, a kojom se ozna-

čava doktrina koja teži dati institucijama nereligijski karakter. Laičnost, kao takva, prvi se put spominje 1871. godine kao neologizam, a ušla je u uporabu s raspravom o javnom obrazovanju u Francuskoj između 1880. i 1886, a osobito Zakonom o odvajanju Crkve i države, od 9. prosinca 1905., koji je još na snazi, a osnažen je, primjerice, zakonom o zabrani isticanja vjerskih simbola u javnim školama, iz 2004. godine.

Načelo laičnosti afirmira ideju države, zasnovane na ideji suverenih građana koji uživaju potpunu jednakost, s jedne strane, te ideju da je svakom partikularizmu mjesto u privatnoj sferi, ne poričući činjenicu da se između pojedinca, građanina i države nalaze mnoge formalne i neformalne zajednice. Laičnost, je dakle, jamstvo javne sfere, univerzalnoga prostora, rezervirana za ono zajedničko svima te samim time preduvjet uspostavljanja jedinstvene političke zajednice. Laički prostor niti je plurikonfesionalan niti monokonfesionalan, on je nekonfesionalan, a može se kršiti otvorenim ili prikrivenim privilegijama jedne ili više konfesija.

² Usp. KARL LEHMANN, *Vjera kao privatni čin i javna stvarnost*, u: Crkva u uvjetima modernog pluralizma, zbornik radova teološkog simpozija o pluralizmu, održanog u Splitu 23. listopada 1996., prir. A. Aničić i N. Bižaca, Split, 1998., str. 9. – 10.

³ Usp. JACQUES MARITAIN, *Čovjek i država*, str. 111.

Laička država uzima u obzir da građani mogu imati najmanje tri osnovna, uvjetno rečeno, duhovna uvjerenja: prvo, da su teisti i da po uvjerenju ili vjerovanju pripadaju određenoj konfesiji ili da svoj teizam ne dijele u vjerskim zajednicama; drugo, da su ateisti ili, treće, da su agnostici. Laička država ne može si dopustiti da utječe ni na vjersku opredijeljenost niti na vjersku neopredijeljenost. Ona mora ostati neutralna od nametanja bilo kojega duhovnog stava, osiguravajući time jedinstvo i jednaku uključenost svih u javnoj sferi. Načelom laičnosti država pokušava ako ne smanjiti, a onda barem ne povećavati sukob između različitih, često veoma sukobljenih vjerovanja, uspostavljanja dominacije koju pojedina skupina želi provesti nad pojedincima i time se legitimirati kao jedini predstavnik njihova mišljenja ili privilegirati pojedine skupine naspram drugih.⁴

Reakcija crkvenog učiteljstva na pokušaj uspostave modela laičke države

Političko zauzimanje katolika često se stavlja u odnos s laičnošću, to jest razlikovanjem između političke i vjerske sfere. To razlikovanje vrijednost je koju je Katolička Crkva stekla i priznala je dio suvremene civilizacijske baštine. Ipak, katolički moralni nauk jasno isključuje perspektivu laičnosti shvaćene kao autonomne od moralnoga zakona. Laičnost, naime, na prvom mjestu pokazuje stav onoga tko poštuje istine koje proizlaze iz naravne spoznaje o čovjeku koji živi u društvu, premda te istine naučava neka određena religija, jer je istina jedna. Iskreno tragati za istinom, promicati i dopuštenim sredstvima braniti moralne istine što se tiču društvenog života – pravdu, slobodu, poštovanje života i drugih prava oso-

be – pravo je i dužnost svih članova društvene i političke zajednice.

Kada Učiteljstvo Crkve intervenira u pitanjima koja se tiču društvenoga i političkog života, ne zanemaruje zahtjeve ispravnog tumačenja laičnosti, jer ne želi vršiti političku vlast ili ukinuti slobodu mišljenja katolika o vremenitim pitanjima. No, ono želi – što i jest njegova vlastita zadaća – proučavati i rasvjetljavati savjest vjernika, osobito onih koji sudjeluju u političkom životu, da njihovo djelovanje bude u službi cjelovitog promicanja osobe i općeg dobra. Socijalni nauk Crkve ne upliće se u vlast pojedinih zemalja, no jamačno postavlja obvezu vjernicima laicima da budu moralno dosljedni svojoj savjesti, koja je jedna i nepodijeljena. Načelo laičnosti zahtijeva poštivanje svake vjeroispovijesti od strane države, koja jamči slobodno obavljanje bogoštovlja, duhovnih, kulturnih i karitativnih djelatnosti političkih zajednica. U pluralističkom društvu laičnost je polazište komunikacije među raznim duhovnim tradicijama i nacijama. Na žalost, još uvijek ima, pa i u demokratskim državama, izričaja netolerantnog laicizma koji se protivi svakom obliku političke i kulturne važnosti vjere, nastojeći diskvalificirati društveno i političko zauzimanje kršćana jer se prepoznaju u istinama koje naučava Crkva i poslušni su moralnoj obvezi da budu dosljedni s obzirom na svoju savjest. Još radikalnije, dolazi i do nijekanja same naravne etike. To nijekanje, koje predoduje uvjete moralne anarhije čija je logična posljedica ugnjetavanje slabijeg od strane jačeg, ne može prihvatiti nijedan oblik zakonitog pluralizma, jer potkopava same temelje ljudskoga suživota.⁵

U svjetlu takvoga stanja stvari marginalizacija kršćanstva ne bi donijele ništa dobrog za bu-

⁴ Usp. http://www.matica.hr/Vijenac/vijenac363.nsf/AllWebDocs/Hrvoje_Spehar/Laicnost_i_laicka_republika 25. 10. 2010.

⁵ Usp. PAPINSKO VIJEĆE »IUSTITIA ET PAX«, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, KS, Zagreb, 2005., str. 402. – 404.

dučnosti društva i slozi među ljudima; naprotiv, ugrozila bi same duhovne i kulturalne temelje civilizacije. Kao pokazatelj nove slobode Crkve, s obzirom na vezanosti od strane vladajućih sila, spominje se uvijek dopuštanje prava na slobodu vjere i Crkve. Crkva bi time bila oslobođena od vlasti države i društva koji su je dotad određivali. Puštanje na slobodu međutim ima višeznačni smisao. Prvo, da se Crkva *otpušta* iz raznolikog utjecaja od strane tradicionalnih društvenih i državnih vlasti i tako dolazi k sebi, to jest postiže slobodu (pozitivno). Drugo, *otpuštanje* znači istodobno biti otpušten u jedno neodređeno područje, Crkva napušta prostor javne zahtjevnosti i izručuje se privatnoj, čisto unutarnjoj sferi i ograničava se na polje nevidljive duhovnosti (negativno). Religija i Crkva tako postaju nekakvim vlastitim sektorom, pored gospodarstva i sporta, prometa i drugih važnih područja društvenog života. Uvođenjem laičkog modela kao novog društvenog poretka dolazimo u opasnost da Crkva postane još samo servisna ustanova nadležna za posljednja pitanja ili pak uslužno poduzeće za uljepšavanje važnih trenutaka života.⁶

Postmodernistička kritika Crkve glede razgraničenja religioznoga i svjetovnog

U postmodernom društvenom kontekstu problem se ponajprije očituje u bremenitom odnosu između poimanja privatnoga i javnoga, sa zahtjevima jasnog razgraničenja između privatne sfere u koju bi primarno spadale vjera i religija, te javne, svjetovne sfere. Ta svjetovnost bi vladala kao zbilja nasuprot vjeri i religiji koje relativiziraju apsolutno poimanje svjetovnosti, s evidentno trajnim porastom apetita za sve većim prostorom individualne i kolektivne

autonomije. U takvom se društvenom ozračju ono privatno, shvaćeno kao svjetonazorsko u širem smislu i vjersko, religiozno u užem smislu gotovo u pravilu shvaća prijetnjom javnome unutar kojeg s navodno ostvaruje i potvrđuje jednakost svih ljudi u skladu sa načelima pluralizma i tolerancije.

Kardinal Ratzinger oštro je zatražio obnovu statusa javnog prava religija, a odbijanje te mogućnosti ne govori ni o kakvoj zatvorenoj laičnosti, nego jednostavno težnji za jednakošću svih, bez obzira na duhovnu opciju. Za kršćanina je bolan i poražavajući upravo ovaj stav koji religiji osporava pravo javnosti, napose kršćanstvu, u ime humanističke težnje za jednakošću svih ljudi, jednakošću, koje je istaknulo upravo kršćanstvo kao povijesno osvjedočenje novozavjetne poruke o slobodi djece Božje, darovane u Isusu Kristu. Sve te činjenice upućuju na dublje istraživanje korijena duhovne krize koja se nadvila nad zapadnjačkom civilizacijom (*hipotetska civilizacija* u kojoj je zavladała funkcionalnost bez osjećaja za išta bezuvjetno i trajno). Religija se tako doživljava kao prijetnja zamišljenoj laičnosti, svjetovnosti koja neminovno – nijećući religiji pravo na javnost – mora proizvesti čin proklamacije sebe u nešto poput religije, to jest u nešto što se doslovno treba obdržavati radi nje same. Ako je vjera, odnosno religija, isključivo privatna stvar pojedinca, onda se s punim pravom nameće pitanje o izvorima i temeljima javnog etosa, prava i autoriteta. Odakle prostor javnoga, koji po laicističkom poimanju u ime jednakosti svih ljudi zastupa neutralan stav prema religijskim uvjerenjima, crpi smisao svojih moralnih, pravnih i socijalnih norma i pravila?

Ne daje li nam to za pravo sumnjati u ideju laičnosti, svjetovnosti koja u ime (od kršćanstva pokradene ideje) jednakosti svih ljudi – u prvom redu jednakosti svih ljudi pred Bogom – tom istom kršćanstvu zabranjuje pravo jav-

⁶ Usp. KARL LEHMANN, *Vjera kao privatni čin i javna stvarnost*, u: Crkva u uvjetima modernog pluralizma, zbornik radova teološkog simpozija o pluralizmu, održanog u Splitu 23. listopada 1996., str. 15. – 16.

nosti, sve očitiije uzdižući se sama na pijedestal svjetovne religije. Riječ je tu o indiferentističkom tipu religije spram transcendencije koja u postmodernističkom društvu nalikuje antičkom Pantheonu – politeizmu. Indiferentizam anestetizira vjeru, a to je upravo izraz duhovne neosjetljivosti i tu neosjetljivost pojačava u kulturnom ozračju i klimi koju oko sebe stvara.

Ima li ideja građanske religije prednost u postmodernom društvu?

Još jedno od iznasašća prosvjetiteljstva svakako je građanska religija ili Rousseauova *religion civile*. Zamišljena kao takva, građanska religija bila je laicizirani minimum nekoć religioznog vjerovanja, minimum lišen vlastite supstancije, nametnut u ime naroda ili države. To je skup uvjerenja srca i uma, vremenita, ili svjetovna vjera koja se odnosi na glavne zadatosti zajedničkog življenja u zemaljskom društvu, motiv takve vjere je ljudski, nipošto religiozan.

Imajući na umu takav izvor, s pravom možemo reći da danas postoji realna opasnost da se nad državom i društvom nadvije totalitarizam takve jedne isključive ideologije. Ideologije koja bi bila mješavina disparatnih i u mnogim dionicama nespojivih elemenata izraslih iz europskog prosvjetiteljstva (vjera i razum) i kršćanske etičke doktrine (evanđeoska i moralna praksa).⁷ Prava demokracija ne može svojim građanima nametati neko filozofsko ili religiozno vjerovanje ili ga zahtijevati kao uvjet pripadanja društvu. Takvo poimanje društva bilo je moguće u sakralnome dobu naše civilizacije kada je zajedništvo u kršćanskoj vjeri bilo preduvjetom uspostave političkog tijela. Danas takvo poimanje nije moguće jer je već iskušano u licemjerju i krivotvorini koju su nudile totalitarne države, koje su zahtijevale vjeru, pokornost i ljubav, sve ono što religiozan čovjek

iskazuje svome Bogu. Ono je izazvalo samo napor tih država da svojom propagandom, lažima i policijom nametnu svoje vjerovanje.⁸ Izvorna ideja civilne religije povlači za sobom neminovno uklanjanje religije, napose kršćanstva, iz sfere bilo kakve važnosti za društvo te nameće dva teološki neprihvatljiva rješenja: prvo civilna je religija *pre definitionem* ateistička, drugo civilna religija na državnoj razini ne može biti shvaćena nego kao službena državna ideologija, a u skladu s prvim problemom kao državno proklamirana vladavina ateizma.⁹

Umjesto zaključka

Kršćanstvo se, kao religija, stoljećima trudilo uspostaviti objektivan i univerzalan dijalog sa svim pojavama i društvenim oblicima koji su s vremena na vrijeme u sebi nosili i pozitivne i negativne oznake. Danas, u eri vladavine svjetovnosti, u ovom postmodernom društvu, takav je dijalog gotovo nemoguć. Razdvajanjem religije od države, privatizacija postaje premoćni moderni socijalni oblik, što za posljedicu ima nedostatak opće ljudskih vrijednosti, trajnog iskustva i potrebe za transcendencijom.

Uloga je Crkve u ovakvom vremenu upozoriti državu da njena zadaća nije da donosi sreću čovječanstvu, niti da svijet preobrazi u raj na zemlji. U suprotnom država se ponaša kao Bog, i time postaje zvijer iz bezdana, antikrist. U svemu tome, zaboravlja se na bitnu činjenicu – čovjeka. Zar odvojenost Crkve od države ne znači rascjep čovjeka na vjernika i na državljanina? Zašto neprestano zaboravljamo da je čovjek cjelovito biće? Na umu moramo imati da je čovjek cjelina, a to je čovjek vjernik. Kao član Crkve i podanik države, on će nastojati prožeti društvo duhom Kristova evanđelja, ali ne prisilom, nego uvjeravanjem i, ponajprije, vlastitim životnim primjerom.

⁷ Usp. TONČI MATULIĆ, *Metamorfoze kulture*, Glas Koncila, Zagreb, 2008., str. 281. – 282.

⁸ Usp. JACQUES MARITAIN, *Čovjek i država*, str. 113.

⁹ Usp. TONČI MATULIĆ, *nav. dj.*, str. 283.

Piše: IVAN BENAKOVIĆ, III. godina

Odnos države i Crkve

Sam naslov ovoga teksta u dobronamjerna čitatelja može izazvati mnoga pitanja. Tematika o kojoj u ovome članku želim promišljati, možemo slobodno reći, jest intrigantna, stoga ću, za što bolje razumijevanje same naravi ovoga odnosa, pokušati definirati neke od termina o kojima će biti govora.

Što se tiče klasične i srednjovjekovne političke misli, sve do novijeg doba jedva da se može naći razlikovanje između države i društva. Poznato nam je kako je Aristotel definirao čovjeka kao *zoon politikon*, a njegova riječ politike *koinonia* prevodi se kao *communitas*, *communitas civilis* ili *communitas politica*. Toma Akvinski će pak razlikovati pojmove *societas privata* i *societas*

publica, što ne nalazimo kod Aristotela, a i političke teorije te školska filozofija novijeg doba podudaraju se u nerazlikovanju između države i građanskog društva. U ugovornim će se teorijama o političkoj zajednici u 17. i 18. st. pripremati razlikovanje između političke i građanske zajednice. Kod Montesquieua će ta dihotomija biti jasno izražena. Valja spomenuti i Hegela koji u svojoj filozofiji vidi obitelj koja je društvenu cjelinu i tumači ju kao »tezu«, zatim građansko društvo kao »antitezu«, a državu smatra u svojoj dijalektici »sintezom«. Ona predstavlja vrhunac zajedništva i predstavnik je socijalnog uma. U kasnijem će se razvoju građansko društvo shvatiti kao skup nedržavnih udruga unutar države, tako da su država i društvo ravnopravne tvorevine, ali i u uzajamnom odnosu. Socijalizam u bivšoj Jugoslaviji pravio je neku teorijsku razliku između druš-

tva i države, ali je na koncu sve bilo svedeno na jedinstvo u vodećoj ulozi komunističke partije kao konačne instancije.¹ Nakon definiranja države te njena razgraničenja od društva, treba definirati i samu Crkvu. U kršćanskom govoru riječ »Crkva« označuje »liturgijsku skupštinu«, ali također i mjesnu zajednicu ili sveopću zajednicu vjernika. Ta su tri značenja zapravo nerazdvojiva. »Crkva« je narod koji Bog okuplja u cijelom svijetu. Ona postoji po mjesnim općinama a ostvaruje se u liturgijskom skupu, posebice euharistijskom. Ona živi od Riječi i od Tijela Kristova, postajući tako i sama Tijelom Kristovim (KKC, 752). Imajući navedeno u vidu, treba istaknuti i to da pod pojmom Crkva se ne razumijeva automatski kršćanstvo kao takvo. Pod pojmom Crkva ne misli se prvenstveno na određeni nauk. Crkvu sačinjavaju ljudi koji nasljeđuju primjer Isusa iz Nazareta, te se tako distanciraju od ostalih udruženja. Kad govorimo o Crkvi, mislimo na ljude koji prihvaćaju i žive nauk Isusa Krista. Također, pod pojmom »Crkva« ne razumijeva se samo njezina hijerarhija, što je uvriježeno mišljenje običnoga puka. Oni koji na takav način promatraju Crkvu, ne mogu proniknuti u njezinu bit. Crkvu ne čine samo papa i kler, mada u njenoj strukturi postoje osobe koje obnašaju hijerarhijske službe te je na njima, shodno tomu, velika odgovornost. Crkvu čine svi oni koji su kršteni i ispovijedaju vjeru u Isusa Krista; ona je stoga kongregacija svih kršćana.²

Samo površnim pogledom u povijest jasno možemo uočiti kako je odnos državnih i crkvenih struktura uvijek bio specifičan, krećući se u različitim smjerovima. Široka je lepeza tih odnosa da bi ih se u cijelosti zahvatilo.

Društveni sustavi različite su zauzimali stavove spram crkvenih vlasti. Vratimo se u ne toliko davnju povijest, u vrijeme Francuske buržoaske revolucije. U Francuskoj je vladala podijeljenost na državne staleže. Prvi je činilo plemstvo, drugi svećenstvo, a treći stup državnog poretka je sačinjavalo ostalo pučanstvo, razni trgovci, obrtnici i sl. Zbog međusobnog koketiranja prva dva staleža narod je tražio promjenu, što je, na koncu dovelo do revolucije. No, da li ju je stvarno i dobio? Da, ali ne baš u očekivanom obliku. Francuska revolucija koja je slavno započela, neslavno je skončala. Obistinila se izreka kako revolucija jede svoju djecu. Plodovi revolucije bili su različiti, no nas ovdje zanima jedan: sekularizacija koja je označila odvajanje svetog od svjetovnog. Crkva se odvojila od države, sveza zajedništva koja je bila na snazi naprasno je puknula. Napoleon je oduzimao crkvena imanja te zatvarao učilišta crkvenog karaktera. Svećenstvo je došlo pod vlast države, donesen je i ustavni zakon o svećenstvu. Svećenici su morali dati prisegu trenutno vladajućem sustavu u državi, u protivnom bi dobivali zabrane propovijedanja. Na taj su se način stvorile i podjele unutar svećenstva. Bilo je onih koji su prihvaćali, tj. davali prisegu, ali i onih koji su odbijali prisegnuti te tako stvarali dodatne probleme državnome vrhu. Neminovno je došlo i do raskida s papinstvom. Državna se zajednica tako uvelike odmakla od identificiranja s vjerskim institucijama. Francuskom revolucijom započela je sekularizacija, odnosno odvajanje svetog od svjetovnog. Sama sekularizacija na svojevrsan način proglašava pobjedu apsolutnog razuma, koji se stavlja na pijedestal svih vrijednosti. Ljudi, zaokupljeni sekularističkim tendencijama, uvjereni su u uspjeh znanstveno-tehničkog doba koje negira svaku transcendenciju. Sekularizacija kao takva bit će samo zametak, a ono što će se izroditi iz takva nazora bit će totalitarni sustavi koji će u potpunosti potamнити identitet osobe koja je izuzetno bitna na crkvenom planu. Možemo

¹ Usp. M. VALKOVIĆ, *Civilno društvo – izazov za državu i Crkvu*, u: *Izazovi civilnog društva u Hrvatskoj*, pripr. Stjepan Baloban, Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve, KS, Zagreb, 2000., str. 38. – 39.

² I. ANTUNOVIĆ, *Otajstvo Kristove Crkve. U svjetlu Objave, Predaje i crkvenog učenja*, FTI, Zagreb, 2009., str. 43. – 44.

dati samo jedan primjer ovakvog sustava, a to je komunizam, koji je zahvatio i našu državu prije nekoliko desetljeća, i svima nam je poznat. Nametnuvši ideje kojima je htio potisnuti crkveni nauk želio je ugušiti svaku vjeru u Boga. Nošen Feuerbachovim idejama kako je religija samo projekcija našeg uma, koju treba dokinuti, jednako i idejama Karla Marxa koji je tvrdio da je vjera opijum za narod, komunizam je želio stvoriti sustav svoje vladavine. Stavivši samo materijalne vrednote u središte a odbacivši Crkvu, nisu bili ni svjesni da su na taj način stvorili »novog boga«, boga kapitala i iskoristivosti. Time su, i ne znajući, samo potvrdili da čovjek uvijek ima potrebu da se na nešto vezuje, da nečemu teži. Budući da su temelji na kojima je komunizam građen bili i te kako propadljivi a ne prožeti božanskim idealima, ovaj se sustav brzo i urušio.

Crkveno uključivanje u tokove modernoga svijeta, kao reakcija na njegov kontraproduktivni mentalitet, označio je dolazak Leona XIII na Apostolsku Stolicu. 1878. godine. Leon XIII. paternalistički je gledao na široke mase ali je uvidio da prijetnjama neće postići svoje ciljeve. Svojim spisateljskim radom, u vidu enciklika od kojih valja istaknuti *Rerum novarum* pokušao je pomiriti Crkvu i moderne tekovine društva.³ Enciklikom *Rerum novarum* Papa iznosi svoje stavove o bitnom suodnosu države i Crkve u izgradnji društva koje treba biti za čovjeka, a ne na štetu njemu samome. Papa će naglasiti kako prvu ulogu u izgradnji pravičnog društva treba dati Crkvi, koja treba pripomoći, kako naukom te protežiranjem moralnih načela, tako i upražnjavanjem praktičnog rada. Kao drugi čimbenik Papa spominje državu koja ne bi trebala biti samo čuvarica društvenog poretka, nego i brinuti za čovjeka. U kontekstu ove enciklike, to znači

prvenstveno na socijalnom polju. Leon XIII. napisao je još mnogo enciklika glede odnosa države i Crkve, kojima je poticao zauzimanje za ovu problematiku. Nakon njega mnogi će pape također progovarati o bitnom suodnosu države i Crkve, koji nikako ne može biti isključiv u bilo čiju korist. Primjerice, papa Pio XII. u prevelikom isticanju brige države za boljitak društva vidi opasnost za obitelj kao onu koja je okosnica društva.⁴ Na jednak će način i papa Ivan XXIII. u svojim enciklikama iskazivati brigu za čovjeka u sklopu državne zajednice. Enciklikom *Mater et Magistra* poručit će kako je čovjek, pojedinac, nužno temelj, uzrok i cilj svih društvenih ustanova.⁵ I Drugi vatikanski koncil, održan između 1962. i 1965. godine, donošenjem pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu, pod nazivom *Gaudium et spes*, razmišljat će o važnosti integracije Crkve u društvene sfere. Koncil će naglasiti kako je važno prihvatiti moderno društvo sa svim negativnim, ali i pozitivnim datostima.⁶ Vidljivo je, dakle, kako je kroz povijest Crkva znala zauzimati stav spram države. Ona je poticala na važnost uzajamnog dijaloga države i Crkve radi plodnog izgrađivanja trenutka u kojem se živi i djeluje.

Suvremena perspektiva ovoga odnosa ponekad nam se ne čini tako blistavom. Društvo neprestano ponavlja tezu kako Crkvi nije mjesto u kulturnom i društvenom životu vlastitog naroda. Mnogo smo puta čuli: »Što ima Crkva s politikom?« Crkvi tamo nije mjesto!« i sl. Crkvu se nastoji sve više marginalizirati. Sekularističke tendencije kao da su u sve većem zamahu u ovom trenutku. Ta diferencijacija koja luči svjetovno od svetog, sve je više infiltrirana u naše društvene pore. Moderno društvo zahvaćeno je ateizmom. Ljudi žive i rade

⁴ Usp. Isto, str. XVI.

⁵ Usp. IVAN XXIII., enc. *Mater et Magistra*, br. 219.

⁶ Usp. *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina socijalnog nauka Crkve*, prir. Marijan Valković, KS, Zagreb, 1991., str. XXI.

³ Usp. *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, prir. Marijan Valković, KS, Zagreb, 1991., str. VIII.

kao da Boga nema. Sam državni vrh uvelike je podložen ovakvim vjetrovima. Papa Pavao VI. u enciklici *Ecclesiam suam* naglasio je izuzetnu važnost dijaloga Crkve i države. On veli kako je Crkva, po svojoj naravi, dijalog. Taj dijalog mora bitno obilježiti njeno djelovanje. Crkva se mora približiti svijetu da bi svijetu ponudila darove istine i milosti, a i Krist nas je radi toga postavio, da budemo čuvari tih darova. Crkva se treba uprisutniti u životu onih kojima nosi poruku Kristova spasenja, treba sudjelovati u životima običnih ljudi ako želi da ju slušaju i razumiju, a izbjegavajući pri tom distanciranost od privilegiranih. Crkvi je zadaća da osluškuje glas ljudi, nadasve njihovih srca, nastojeći ih razumjeti i pomoći im u njihovim potrebama.⁷ Ako nitko drugi, ona mora biti moralni korektiv našega vremena. Jedno društvo koje se želi normalno razvijati mora u svoj sklop uključiti i Crkvu. Crkveni je doprinos vrlo važan. Primjerice, veliki obol u obrani i promicanju prava čovjeka u snažno ideologiziranim okolinama gdje su razna stranačka svrstavanja zatamnivala svijest o ljudskom dostojanstvu, dala je upravo Crkva. Crkva je naglašavala da je svaki čovjek važan jer je on slika Božja te kao takav zavrjeđuje poštovanje.⁸ U srži svake kulture, koja je vitalni element jednog državnog uređenja, jest čovjekov stav pred najvećom tajnom, Tajnom Boga. Svaka kultura također mora posredovati pitanja o vlastitoj egzistenciji, o smislu postojanja. Kada takvo pitanje biva uklonjeno, razara se kultura i moralni život nacije.⁹

Početni element cijelog društveno-političkog uređenja jest čovjek kojega najbolje poimamo tradicionalnim pojmom osobe. Čovjek je izvor, nositelj i cilj svih društvenih institucija. Društvo postoji radi čovjeka, a ne čovjek radi

društva, mada se ne može govoriti o dihotomiji između čovjeka i društva. Težište se stavlja na čovjeka kao osobu. A čovjek nije izolirana monada, on je bitno društven.¹⁰ Nije ovdje riječ o nekom apstraktnom čovjeku, nego o nadasve realnom i povijesno ucijepljenom, jer svakog čovjeka zahvaća otajstvo Kristova otkupljenja i sa svakim se Krist po otajstvu trajno sjedinio. Shodno tomu, Crkva ne može napustiti čovjeka jer on pripada putu Crkve.¹¹ Ako je, dakle, čovjek temeljni i konstitutivni element koji omogućuje da država uopće opstoji, onda je izuzetno važno da Crkva bude u neprestanom dijalogu s državom, jer je njeno osnovno poslanje također upućeno na čovjeka koji je subjekt vjere koja živi i rađa se unutar Crkve. Isto tako, treba naglasiti da se Crkva ne smije prikazivati kao nešto jednako svijetu (Rim 12,2). Crkva nije organizacija kao bilo koja druga, prvenstveno iz razloga što ona počiva na božanskom elementu, a tek onda na onome ljudskome. Zato se Crkvu ne može stavljati pod tepih državnih ustanova i njome manipulirati na način koji odgovara državnoj vlasti. Koliko god bila teška vremena, Crkva je uvijek znala zadržati svoj identitet, vjerna svojim počecima.¹² Naglasimo, dakle, da postoje dvije stvarnosti svijeta, ona svjetovna i duhovna ali su one pozvane na suradnju. Ne treba ih nužno razdvajati. To su dva krila iste stvarnosti. Dvije navedene stvarnosti pozvane su na ostvarivanje međusobnog dijaloga radi čovjeka kojemu su, na kraju krajeva, i jedna i druga poslane. Crkva je ona koja po naravi svoga poslanja treba čovjeku dati putokaz na njegovu životnu putu, a država, poštujući crkvenu brigu za čovjeka, treba mu omogućiti mirnu i nesmetanu integraciju u sadašnji trenutak.

⁷ Usp. I. ANTUNOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 34. – 35.

⁸ Usp. IVAN PAVAO II., enc. *Centesimus annus*, KS, Zagreb, 2001., br. 22.

⁹ Usp. *Isto*, br. 24

¹⁰ Usp. M. VALKOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 66.

¹¹ Usp. IVAN PAVAO II., *Nav. dj.*, br. 53.

¹² Usp. I. DUGANDŽIĆ, *Snaga s izvora. Izabrane teme Novoga zavjeta*, KS, Zagreb, str. 92.

Piše: Maja PAŽIN

1. Pojam sekularizacije i sekularizma

Sekularizacija (franc. *secularisation*, od lat. *saeculum* = vijek) znači posvjetovljenje, odvajanje vjere od države. Pod tim se pojmom podrazumijeva u prvom redu prijelaz obrazovnih institucija iz religijskog okrilja u svjetovni status, odnosno emancipacija odgoja, škole i sl. od religioznog utjecaja¹. Sekularizacija je tekovina Francuske buržoaske revolucije i ugrađena je u temelje svih zapadnih liberalnih demokracija. Svrha joj je ograničenje zloupotrebe vjerskih dogmi u društvenom i državnom životu. U samom definiranju sekularizacije javio se problem, jer se razmjer njene definicije usko veže uz definiciju religije. Tako postoji više definicija sekularizacije i njezina određivanja ili mjerenja, ovisno od sociologa do sociologa. Sekularizam (secularism) je nevjera (ateizam) ili svjetovna teorija (laicizam). Terminološki sekularizam ne samo da je suprotan pojmu budućeg svijeta, nego nosi specifično značenje nepovezanosti s vjerom, ili potpunu proturječnost vjeri. U srednjem vijeku postojala je nezainteresiranost za ovaj svijet, zato su se ljudi posvećivali Bogu i budućem svijetu. Sekularizam se kroz borbu protiv ove pojave počeo manifestirati tijekom razvitka humanističkog pravca, posebice u doba renesanse. Odmah na početku treba istaknuti razliku između sekularizma i sekularizacije. Sekulari-

Sekularizacija i sekularizam

zam označava jedno učenje i ideologiju, dok je sekularizacija proces. Sekularizam je pravac mišljenja koji ima svoje posebne pretpostavke i načela, dok je sekularizacija fenomen koji se očituje u vanjskome svijetu, u ljudskoj zajednici. To je proces potiskivanja religije ili desakraliziranja društva. Dakle, sekularizacija je proces kojim religijsko mišljenje, djelovanje i religijske institucije gube svoju ulogu i značaj u društvu. Unatoč toj podjeli između sekularizacije i sekularizma, socijalna je religija ne uvažava, smatrajući je teologijskim opravdanjem i prilagodbom novim nepovoljnim uvjetima za kršćanstvo. Njezini glavni branitelji su oni iz redova teologa, napose protestantskih. Biva li religija tijekom povijesti, pod utjecajem različitih fenomena, sekulariziranom ili ne, te je li ona neizbježan povijesni proces ili ga se pak može predvidjeti, pitanja su koja ne treba poistovjećivati (a to se vrlo često čini) sa sekularizmom kao ideologijom i načinom viđenja čovjeka i svijeta. Smanjenje prisustva religije i religijskih manifestacija u društvu, kulturi, umjetnosti, obrazovanju, vlasti, upravi i politici, proces je kojeg sociolozi obično imenuju sekularizacijom. Pogled na čovjeka, društvo i svijet odavno se temelji na sciјentizmu i racionalizmu, u smislu apsolutnog povjerenja u dostignuće nauke i samodovoljnost ljudskog razuma u uređenju svijeta i života u njemu. Sekularizam teži da ono svjetovno, radije nego ono duhovno, učini temeljem svih svojih zakona. 1984. godine papa Ivan

¹ V. Filipovic: *Filozofski rječnik*, Zagreb, 1984.

Pavao II. dao je definiciju i smisleno određene sekularizma. »Sekularizam koji je u sebi i po svojoj definiciji pokret ideja i navika što nameću humanizam koji posve isključuje Boga i usredotočuje se jedino na kult akcije i proizvodnje, ponesen opojnošću potrošnje i užitka, a da pritom ne brine za opasnosti da čovjek izgubi svoju dušu, naprosto podriva osjećaj grijeha.«²

2. Sekularizacija društva i obitelji

Prvi su pojam sekularizacije upotrijebili katolički pastoralci, poslije 2. svjetskog rata. Pojavu sekularizacije sociolozi objašnjavaju druš-

tvenom diferencijacijom, racionalizacijom te procesima urbanizacije i pluralizacije života. Slični procesi uočeni su u životu i ponašanju obitelji. Svaka obitelj se nalazi, kreće, raste ili propada. Utjecaj društva na obitelj je neupitan, drukčije nije ni s religijom. Preduvjet za govor o sekularizaciji religije jest njeno definiranje i razumijevanje. Stoga je i svaka diskusija o sekularizmu nužno uvjetovana poimanjem religije. Ako se religija transformira u osjećaj i stanje čovjekove zbunjenosti, onda više ne može biti govora o njenu promicanju i širenju njene poruke niti će u njoj biti mjesta uvjerenjima, religijskim obredima i manifestaciji religije uopće. Religija je složen pojam i njezino sukobljavanje sa sekularizmom ovisi o našem viđenju same religije.

² T. MATULIĆ, *Metamorfoze kulture*, GK, Zagreb, 2009., str. 289.

Sekularizam je jedan od onih pojmova kojima se hrani moderno zapadno društvo. Većina zapadnih mislilaca vjeruju kako je u ondašnjim društvima religija izgubila svoju društvenu ulogu i postala isključivo individualno pitanje. Netko iz zapadnog društva reći će kako on živi u sekulariziranom društvu u kojem religija ne determinira etičke i društvene odnose. Slika koju o religiji ima današnji Zapad slika je srednjovjekovnog kršćanstva.

2.1. Sekularizacija društva

Poznato je da su ljudi drevnih kultura i religija dijelili stvari na svete i profane. U mnogim religijama štiju se sveta mjesta: šuma, kamenje, špilje...; sveti ljudi: kraljevi, vračari, proroci...; sveto vrijeme: blagdani, svečanosti, nedjelje... Što nije bilo sveto, bilo je svjetovno, što znači da je postajala sve težnja za sakralizacijom osoba, stvari i događaja. U razdoblju Francuske revolucije sakralizacija je bila najveća, a sekularizacija najmanja. Kao primjer, navodim križ, znak kršćanske vjere. Njega susrećemo na svim svetim mjestima i u svim prigodama. Njime se obilježavalo sve ono što se odnosilo na kršćanstvo. U svim školama i sveučilištima prevladavao je kršćanski svjetonazor, bez obzira na to o kojem je predmetu bila riječ³. U selima i gradovima crkva je bila službeno mjesto okupljanja. Ulicama su često prolazile pobožne procesije sa relikvijama svetaca, kao što danas putuju turisti u većim skupinama. Takvo stanje trajalo je do humanizma i renesanse kada je tradicionalno kršćanstvo bilo dovedeno u pitanje. Naredna stoljeća, posebice pritisci triju agresivnih ideologija, trebala su ubrzati krizu kršćanstva. Prvi pritisak dolazio je od ideologije liberalizma. Francuska revolucija silovito se obušila na Crkvu. Crkvi su oduzimana imanja, a vjerske škole bile zatvarane. Drugi pritisak dolazio je od strane komunizma, o

čijim strašnim posljedicama ne treba ni govoriti, dobro su nam znane. Treći pritisak, ne manje strašan, dolazio je od nacizma. Otvarani se koncentracijski logori u kojima su mučene nevine žrtve do smrti, na što Crkva nije mogla šutjeti, digla je svoj glas u obranu progonjenih i poniženih. No, kao što nam je poznato, kad god je Crkva bila progonjena, tada je bila i najjača.⁴ Nestankom tih ideologija, nastaje novo stanje u modernom društvu, razdoblje jačanja svjetovnog mentaliteta i laičkog načina ponašanja. Javlja se sekularizacija, posljedica gubitka važnosti i značenja kršćanstva u društvu. Naime, osjećala se stanovita doza ravnodušnosti i pasivnosti vjernika u izvršavanju osnovnih dužnosti slavljenja Dana Gospodnjega. U tom kontekstu treba uočiti razliku između ateizma i sekularizacije. Ateizam dolazi izvan kršćanske religije i može se nazvati nevjerom nevjernika, dok sekularizacija nastaje unutar kršćanske religije i iznutra ju slabi. Prema sociološkim istraživanjima u Francuskoj, ustanovljeno je da se 82% ispitanika smatraju vjernicima, a tek 13% pohađaju svetu misu. U SAD-u 90% ljudi vjeruje u Boga, a 45% ide u crkvu.⁵ Upravo to je pokazatelj proširenosti sekularizacije. Prvi razlog pojavi sekularizacije u društvu treba tražiti u društvenoj diferencijaciji, napuštanju mnogih funkcija od strane religijskih skupina i njihovom prenošenju na svjetovne ustanove. Sljedeći je razlog racionalizacija života i društva; moderno društvo ustrojava se prema modelu racionalnosti, a ne moralne kreposti. Tu su također i procesi urbanizacije i industrijalizacije. Gradovi su sve više uključeni u proces industrijalizacije te ljudi u njima postaju sve ravnodušniji prema vjerskim vrednotama, obraćajući se Crkvi se poziva samo kada se rađa ili umire. Važan uzrok pojave sekularizacije u društvu je i pluralizam. Nekada se na tržištu ideja nalazila samo jedna Crkva, a danas se na tom tržištu nalazi mnoštvo različitih religija i

³ Usp. J. JUKIĆ, *Sekularizacija društva i obitelji*, u: *Obnovljeni život* (51)6(1996.), str. 623.-640.

⁴ Usp. Isto

⁵ Usp. Isto

ideologija. Nudi se svašta, od istočnjačkih meditacija do privlačnih ideja New Agea. Jednom riječju, religijske zajednice prelaze od stanja monopola na stanje konkurentnog tržišta.⁶

2.2. Sekularizacija obitelji

Sekularizacija je bitno utjecala i na obitelj. Dok su se u kućama starijih osoba mogle uočiti slika Majke Božje i svetaca te pokućstvo ukrašeno kronicama, a posvuda se čuo umiljati glas majčine molitve, danas je situacija potpuno drukčija. To su uglavnom mali stanovi, čiji su zidovi ukrašeni posterima poznatih glumaca i pjevača. Na stolu se redovito nalazi »žuti tisak«, a u pozadini poznati glas glumice iz turskih sapunica. Među članovima obitelji vlada strka i kaos. Slično kao i društvu, mnoge su funkcije u obitelji u modernom društvu

prešle na druge ustanove i osobe. Gospodarstvom se bave privatnici i poduzeća, odgojem predškolske ustanove. Jednom riječju, funkcija obitelji prelazi na društvo. Čini se da je gledanje televizije najvažnije-članovi fizički su prisutni u obitelji, ali ne i duhom. Program na televiziji uopće na završava, tako da je prekinuto i ono tradicionalno gledanje neke emisije od početka do kraja. Obitelj postaje otvorena skupina, izložena utjecajima društva. Temeljno pitanje sukobljavanja sa sekularnim društvom nije njegovo potpuno odbacivanje, niti potpuno prihvatanje, već je to, prije svega, pitanje našega pristupa samoj religiji i ugla iz kojeg je promatramo. Ako je čovjekov pogled na univerzum religijski, onda čovjek sve dimenzije svoga prirodnog, materijalnog života vidi čvrsto vezanim za onostrano i skriveno, pa u svojim postupcima i svakodnevnim ponašanjima nikada ne zanemaruje nutrinu, suštinu stvari koja determinira njihovo vanjsko pojavljivanje. On, onda, sva svoja djela i postupke objašnjava upravo na temelju svoje vjere u onostrano, skriveno. Odvojenost religije od individualnoga, socijalnog života, odnosno odvojenost religije od svijeta prirode, jest teorija koja nastaje i razvija se samo u okrilju jednog nereligijskoga, agnostičkog gledanja na svijet i čovjeka u njemu

Zaključak

Kao što smo mogli vidjeti iz svega navedenoga, pojava sekularizacije odigrala je veliku ulogu u životu Crkve. Usprkos svim njezinim negativnostima, ona je imala i svojih pozitivnih strana. U teškim trenutcima Crkva je najbolje reagirala. U svijetu koji postaje sve nenaklanjeniji nama kršćanima i našem životu, ne smijemo gubiti nadu. Pred nama je put našeg Učitelja: od patnje i križa do spasa za druge i Uskrsnuća. Treba znati živjeti u uvjetima sekularizacije i takva društva, no zadržati one prave vrijednote i vrijednosti, kao što su dobrota, nada, radost i vjera slobode.

⁶ Usp. T. MATULIĆ, *nav. dj.*, str. 749.

Piše: MATIJA AKŠAMOVIĆ, V. god.

Ateizam u društvenom životu (materijalizam)

U govoru o ateizmu najteže je utvrđivanje preciznog smisla i značenja toga nadasve intrigantnog pojma. Povijesno gledajući, ateizam nije pojava suvremenog doba, ali je u modernome dobu poprimio novo značenje s implikacijama masovnog kulturnog i društvenog fenomena. Filozofsko određenje značenja ateizma kreće se mnoštvom podvučenih argumenata, s jedne, i fenomenologije prakse, s druge strane. Kada govorimo o sustavnim argumentima protiv Božje egzistencije, tada govorimo o teorijskom ateizmu. No, kada se susrećemo sa sustavnim zanemarivanjem vjerskog života, tada govorimo o praktičnom ateizmu. Teorijski ateizam može poprimiti različita određenja i značenja, ovisno o temeljnom polazištu nijekanja Boga. Najpoznatija povijesno-filozofska određenja postulirana ateizma su: materijalizam, materijalistički monizam, dijalektički materijalizam i boljševizam, prirodno-znanstveni pozitivizam i empiristički senzualizam. Praktički ateizam može pak poprimiti različita određenja, ali ne u odnosu na teorijski postulat, nego na prevladavajuću društvenu praksu. Ipak, u svim oblicima i tipovima ateizma imamo dvije glavne ideje: prvo, ateizam je ljudski fenomen; drugo, fenomen ateizma iz – teološke perspektive – uvijek podrazumijeva određeno čovjekovo samopotvrđivanje bez Boga.¹

S problemom ateizma susreo se i Drugi vatikanski koncil. U govoru o ateizmu, u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*. Koncil

je istaknuo da se imenom ateizma označuju pojave koje su među sobom nadasve različite. Neki, naime, Boga izričito niječu, dok drugi drže da čovjek ne može o Bogu uopće išta tvrditi; drugi opet pristupaju proučavanju pitanja o Bogu takvom metodom da se dobiva dojam kako to pitanje uopće nema smisla. Koncil potom skreće pozornost na oblik ateizma koji pretjerano veliča čovjeka, tako da vjera u Boga gubi snagu (antropološki ateizam ili ateistički antropocentrizam). Zatim, ističe također da ateizam nerijetko nastaje iz silovitog protesta protiv zla u svijetu, ili iz toga što se određenim ljudskim dobrima nepravedno pripisuje oznaka apsolutnog dobra (novac), tako da onda ta ista ljudska dobra zauzimaju mjesto koje pripada Bogu. No, najznačajnija misao Koncila o ateizmu jest da »i sama današnja civilizacija može često otežati pristup k Bogu, ne iz same sebe, već ukoliko je suviše upletena u zemaljske stvari«. Stoga, Crkvi jedina teološka preokupacija nije ateizam, nego često zamršeni i ne sasvim jasni fenomeni suvremene znanstveno-tehničke civilizacije i ekonomsko-tehničke globalizacije, koji uznemiruju iskrena tražitelja istine o svijetu i čovjeku. Kada se tome pridoda osobno iskustvo Boga, u osobi Isusa Krista, onda neki suvremeni fenomeni poprimaju sasvim drugačije naglaske, negoli je to slučaj u situacijama samozadovoljnog izručenja vlastite egzistencije blagodatima i pogodnostima suvremene znanstveno-tehničke civilizacije.²

¹ Usp. T. MATULIĆ, *Metamorfoze kulture*, GK, Zagreb, 2008., str. 260.-262.

² Usp. T. MATULIĆ, *nav. dj.*, str. 260.-262.

Ateizam u društvu

Shema politeizam – monoteizam – panteizam – humanizam može se tumačiti kao prijelaz od politeizma na vjeru u jednoga boga, nakon kojeg slijedi panteizam koji je ideju personalnog boga digao do univerzalnosti. Renesansa, pak, afirmira čovjekovo dostojanstvo, u velebnosti prirode razvijajući humanizam, u kojem se personalno i univerzalno stapa u kršćanskom načelu sućuti, da bi se dosegao puni smisao. Na ovakva razmišljanja Koncil odgovara da ima takvih koji toliko uzvisuju čovjeka da vjera u Boga gotovo gubi svoju snagu; oni su, čini se, više zauzeti time da afirmiraju čovjeka nego da zanijeću Boga. Naime, povijesno iskustvo krvavih ratnih sukoba tijekom XX. st. (genocid, zatiranje ljudskih prava i sloboda), kao i uspostava društveno-političkih režima s vladavinom komunističke ideologije koja je zatirala čovjeka pojedinca samo zato što je drugačije mislio ili vjerovao, daju izvanredno svjedočanstvo protiv ideologije humanizma, odnosno humanizma koji niječe ili sustavno zaboravlja čovjekovo transcendentno određenje. Još od pradavnih vremena, tj. od vremena faraona, rimskih careva i apsolutnih vladara, do nietzscheanskog proglasa »Bog je mrtav!« i rađanja *Übermenscha*, koji u svojim obmanama nisu mogli (htjeli) izbjeći napast prisvajanja božanskih atributa, živeći tako na štetu drugoga. Taj je problem još uvijek prisutan.³

Spomenutoj shemi mogla bi se suprotstaviti ona shema J. Ratzingera, koji na pitanje »Što je zapravo Bog?« ističe da je moguće ustanoviti da ta tema, uza svu mnogostrukost, postoji zapravo u samo tri oblika, koji, dakako, prolaze kroz razne promjene, a ti su oblici monoteizam, politeizam i ateizam. Ako se uzme u obzir činjenica da se ateizam kao takav pojavio i počeo razvijati tek u XIX. i XX. st., tada se može izvesti zaključak da je upravo humanizam kao modrena pojava usko povezan s ate-

izmom, budući da ateizam općenito označava poricanje Božje egzistencije ili svake, ne samo racionalne, spoznaje Boga. Dakle, ateizam je proizvod čovjekove slobodne odluke. Humanizam, kao vizija svijeta i društveni poredak zasnovan na čovjeku, čini plodno tlo za razvoj ateizma. Ipak, može se reći da je ideja humanizma stara koliko i sam čovjek, kao što je slučaj i sa samom religijom. Time se skreće pozornost na činjenicu čovjekove bitne egzistencijalne određenosti i čovjekove spoznaje da je »homo religiosus«. Stoga, je li ateizam uistinu čovjeku prirodan kao što mu je prirodna religioznost, u smislu otvorenosti neograničenome?⁴

Papa Ivan Pavao II. u enciklici *Veritatis Splendor* (Sjaj Istine) opisuje kulturnu situaciju današnjice nadasve pesimističkim riječima: »Dekristijanizacija što se nadvija nad cijelim narodima i zajednicama koji su nekoć bili bogati vjerom i kršćanskim životom, donosi ne samo gubitak vjere ili u svakom slučaju njezinu beznačajnost za život, nego nužno i *propadanje ili pomutnju moralnog osjećaja*; a to se zbiva i zato što se osipa svijest o izvornosti morala evanđelja, i zbog toga što se remete sama temeljna etička načela i vrednote. Subjektivistička, relativistička i utilitaristička stremljenja, koja su danas vrlo raširena, ne javljaju se kao puke pragmatičke pretpostavke, kao podaci o običajima, nego kao teoretski zasnovane koncepcije koje traže svoje puno kulturno i društveno ozakonjenje.«⁵ No, također je jasno da propadanje moralnog osjećaja, tj. raspad svijesti o izvornosti evanđeoskog morala, nije prouzročeno samo raznovrsnom ponudom filozofskih rješenja moralno – etičkog fenomena, nego je usko vezano uz proces dekristijanizacije; isto tako, Drugi vatikanski koncil tumači da stvarenje bez Stvoritelja iščezava, odnosno kad je Bog zaboravljen, stvarenje postaje neshvatljivi-

⁴ Usp. *Isto.*, str. 276.-278.

⁵ IVAN PAVAO II, *Veritatis Splendor*, KS, Zagreb, 1998., str. 147.

³ Usp. *Isto.*, str. 275.-276.

vo. Na Zapadu, koji je tehnološki razvijeniji, gubi se osjećaj za grijeh koji je rezultat ili učinak nijekanja Boga, ali ne samo od strane ateizma nego i od strane sekularizacije. Stoga, zaključujemo da je kriza znanstveno – tehničke i potrošačke civilizacije Zapada posljedica nastala djelovanjem uzroka – nijekanja Boga.⁶

Oxfordski teolog i pisac Alister McGrath objavio je knjigu pod naslovom *The Twilight of Atheism* (Suton ateizma ili Mrak ateizma) koju je nadopunio podnaslovom *The Rise and Fall of Disbelief in the Modern World* (Uspon i pad nevjere u svijetu). Navedena knjiga govori o sutonu, kraju ateizma. Iznenadujuće je što je McGrath, koji je u mladim danima bio oduševljeni ateist, zapazio trendove u postmodernom društvu koji upućuju na suton – zalaz – ateizma. Društvene i znanstvene revolucije, masovne pobune protiv vladavine nepravednih društvenih odnosa, uvelike kroz povijest podržavanih i od strane crkvenih struktura, i neprosvijetljenih – teoloških – argumenata o svijetu i čovjeku, dovele su ateizam do uspona. Međutim, dvostoljetna vladavina ateizma zapala je u krizu i došla u pitanje s iznenadujućim i postmodernim preporodom religije. Čak su i utemeljitelji intelektualnog ateizma poput Feuerbacha, Marxa, Freuda i Nietzschea prognozirali skori kraj i nepovratno izumiranje religije, napose kršćanstva, no dogodilo se sasvim suprotno. Međutim, već se osamdesetih godina XX. st. pokazalo da su njihova proročanstva bila naduta i umišljena imaginacija nadobudnih ateista koji su u protekla dva stoljeća naveli pregršt argumenata protiv vjere u Boga, a da pritom nisu vodili računa o antropološkoj dimenziji vjere. Dakle, povratak religije ili ponovno veliko zanimanje današnjih ljudi za religiju, religiozno iskustvo i duhovnost dokazuje, po sudu Alistera McGratha, da se ateizam sam zapleo u mrežu vlastitih obmana i napuhanih argumenata. Tu mrežu je ateizam ispleo *sam* i

izvorno namijenio religiji, a na kraju se *sam* u njoj našao. McGrath, smatra da je ateizam već zahvatila sjena sutona, tako da će nadolazeća budućnost pripasti religiji. Ponovno buđenje religije prirodni je, neminovni i nužni odgovor na sve promašaje i obmane ateizma.⁷

Zaključak

Dakle, na temelju rečenoga, zaključujemo sljedeće. Pojam ateizam označuje različite pojave. Jedan od oblika jest praktični materijalizam, koji svoje potrebe i težnje ostvaruje unutar granica vremena i prostora. Zatim je tu ateistički humanizam koji misli da je čovjek sam sebi svrha i graditelj svoje vlastite povijesti. I na kraju suvremeni ateizam, koji smatra da ga religija sputava i ograničava u ostvarenju ovozemaljskog života.⁸ Agnosticizam je također jedna vrsta ateizma. Agnosticizam dopušta postojanje transcendentnog bića, ali koje se ne može objaviti niti se išta može znati i reći o njemu. Isti ponekad može sadržavati izvjesno traženje Boga ali također može predstavljati i stanoviti indiferentizam, tj. ograničenost moralne savjesti te stanovito ograničavanje od temeljnog problema postojanja.

Teorija koja od dobiti čini isključivo pravilo, i posljednji cilj ekonomske djelatnosti moralno je neprihvatljiva. Neuredna pohlepa za novcem redovito proizvodi opake učinke. To je jedan od uzroka mnogih sukoba koji oštećuju društveni red. Sustav koji žrtvuje temeljna prava osoba i skupina kolektivnoj organizaciji proizvodnje, protivan je ljudskom dostojanstvu. Svaki postupak koji osobe svodi na isprazna sredstva u cilju dobiti, zarobljuje čovjeka te usmjeruje ka idolopoklonstvu novca i pridonosi širenju ateizma. Na posljetku, ne možemo služiti Bogu i Mamonu.

⁶ Usp. T. MATULIĆ, *nav. dj.*, str. 288.-289.

⁷ Usp. *Isto.*, str. 338.-344.

⁸ KKC 2124

Piše: ANTONIO Soldo, V. god.

Diktatura etičkog relativizma

Današnja događanja i izloženost mnogobrojnim utjecajima, čovjeka dovode do raskola čovjekova bitka i razilaženja unutar samoga sebe. Problem leži u činjenici da se današnji čovjek nalazi u sukobu između određenih moralnih normi i vrijednosti, koje su uvjetovane duhom civilizacije i načinom njegova života, te između novina koje ga svakodnevno obasipaju i pokušavaju mu se nametnuti kao nove moralne vrijednosti. Ti sukobi dovode do toga da je moderni čovjek čovjek izgubljen u prostoru između ideala i stvarnosti života. Ruše se stari vrijednosni obrasci prožeti kršćanskom mišlju, te nameću novi, u kojima nikako ne može doći do izražaja kršćanska slika čovjeka, već neke druge slike: čovjeka bez Boga, čovjeka kao tvorca vlastite egzistencije te čovjeka kojemu nisu potrebna pravila, posebice ona koja proizlaze iz Božjeg zakona. Današnji čovjek želi postati poput Boga, vladati svijetom poput svih ostalih stvari, mijenjati prirodne zakone, itd. Drugim riječima rečeno, čovjek gleda na sebe kao na biće kojemu ništa ne treba, koji je sam sebi dovoljan i sam sebi vrijedan.

PROCES ETIČKOG RELATIVIZMA

a) Razvoj etičkog relativizma

Korijene relativizma naziremo već u staroj Grčkoj, kod filozofa Protagore, njegova začetnika. Prema Protagori, čovjek je mjera svih stvari, stoga etičke vrijednosti vrijede onoliko koliko je to na dobro čovjeka pojedinca, a ukoliko nije na dobro pojedinca uopće se ne prihvaća-

ju ili se odbacuju.¹ Od početka novoga vijeka, kada se unutar filozofije počinje stvarati ideja o čovjeku kojemu nije više potreban autoritet te koji sam može donositi bitne odluke za sebe, relativizam dobiva novo mjesto unutar filozofskih pravaca. Mnogi filozofski pokreti uvelike su utjecali na razvoj relativizma kao pojave. Ne treba smetnuti s uma ni utjecaj reformacije u Njemačkoj, koja svojom otvorenošću i liberalizmom, predstavlja novost. Napušta se slika Boga kao vrhovnog gospodara svijeta i njegova pravila bivaju marginalizirana. Od prosvjetiteljstva ta tendencija postaje sve izraženija. Na primjer, Friedrich Veliki u Pruskoj uvodi apsolutizam, sve podređuje državi, dajući joj tako za pravo da donosi pravila i norme za boljitak građana države. Sličnosti se naziru i u apsolutizmu Marije Terezije i Josipa II., u Habsburškoj Monarhiji. Razvojem školstva i prelaskom na koristan rad u društvu uvelike dolazi do relativizacije određenih vidova morala. Na čovjeka se više ne gleda kao duhovno biće, već na biće koje se usavršava radom. Dobar utisak ostavljaju i Kant i Hegel, čime dolazi do vrhunca razvoja relativizma. Industrijskom revolucijom, razvojem medicine i mnogih drugih znanosti, čovjek postupno počinje kontrolirati smrtnost, što mijenja njegovu sliku u sliku gospodara života i smrti. U katoličkim zemljama osjećao se jak utjecaj Kato-

¹ Usp. I. TADIĆ, *Protagorin i suvremeni relativizam*, u: Diktatura relativizma, zbornik, prir. M. Nikić i K. Lamešić, Filozofsko-teološki institut družbe Isusove, Zagreb, 2009., str. 41.-76.

ličke Crkve i njezin duh je donekle obuzdavao čovjeka, držao ga pod kontrolom, za razliku od protestantskih zemalja gdje nije bilo tako snažno izraženog moralnog autoriteta. Događanja Prvog i Drugog svjetskog rata označila su slabljenje autoriteta Crkve, koja nije mogla pratiti korak s razvojem čovječanstva i svijesti čovjeka. Tome u prilog išla je i demokratizacija Europe, velik utjecaj liberalizma i komunizma, koji su pokušavali nametnuti svoje određene vrijednosti, a koje su ljudi s vremenom i prihvatili. Ipak, Crkva je i dalje bitan autoritet u pitanjima vjere i morala, jer je ljudima ostala u svijesti i/ili podsvijesti istinska veza između čovjeka i Boga.² Razlog tomu je pluralistička koncepcija suvremenog čovjeka, kojeg se ne prestano obasipa informacijama, koji svojom nezasićenošću i dalje traži više i više, i kojem je nužno potrebno i ono religiozno kako bi unutar svoje osobnosti mogao održati sklad duha i tijela. Čovjek je poput pčele, ide od cvijeta do cvijeta, skuplja znanje kako bi došao do određenih spoznaja. Kroz spoznaje čovjek pronalazi norme morala, postupno shvaćajući kako nije on taj koji gospodari svijetom i životom na njemu, nego da nad njim bdiye Bog koji na specifičan način mu daje te norme za život.

b) Temelji relativizma

Relativizam svoju puninu ostvaruje unutar demokratskog načina uređenja društva. Pod pojmom »demokratsko društvo« podrazumijevamo kapitalističko i liberalno građanstvo zapadne Europe i SAD-a, koje unutar svoga miljea jasno ili potajno promovira liberalno i relativističko shvaćanje čovjeka i svijeta. Demokracije nema bez pluralizma, koji nipošto ne označuje odmah i relativizam. Pluralizam nije plod demokracije, već je on od početka u samim temeljima demokracije kao sustava u kome je naglašen pluralizam interesa i mišljenja. Tako je i na religioznom i vjerskom području, čovjeku se daje mogućnost odabiranja

one religije i vjere koja će njemu, pojedincu, na osobit način prikazati određene svjetonazore za kojima taj pojedinac traga. Pluralizam, koliko je dobar, toliko je i loš. On daje na pravo vlastiti interes i slobodu, ali i pokušava staro zamijeniti nečim novim. Tu dolazi do sukoba kršćanstva i liberalne demokracije, jer su kršćani sa svojim stavom i normama opasnost za demokraciju. Sa svojom pluralističkom koncepcijom demokracija nije ništa drugo doli samo jedan od vidova totalitarizama, sustava koji želi upravljati svakim pojedincem. Postupno će sve vrste slobode u demokraciji postati samo sredstvima za upravljanje masom te će se takvi sustavi postupno kolektivizirati. Kršćanstvo je opasnost jer ne dopušta čovjeku da se igra Boga, da ima moć kontrole rađanja ili da se upliće u Božje stvoriteljsko djelo, a napose jer se poziva na Boga, kao vrhovni i jedini autoritet.³

KRŠĆANSTVO – RELATIVIZIRANJE ILI PRIHVAĆANJE

Opće je poznato kako je kršćanstvo kamen temeljac zapadnoj kulturi i civilizaciji. Razvojem školstva i promjenom mentaliteta čovjeka došlo je do odbacivanja kršćanske poruke, relativizira se osoba Isusa Krista, on ne predstavlja Boga koji je iz ljubavi spasio čovjeka od vječne smrti, on postaje samo neka vrst idola, pri čemu se samo gleda na njegovu osobnost, ono što je materijalno, dok se duh nastoji izbjeći nekakvom dozom plastičnosti. Pa, iako je kršćanstvo glavni »kamen smutnje« u današnjem svijetu, ono nam uvijek posreduje poruku spasenja, gledajući na svijet kroz prizmu Isusa Krista. Moglo bi se reći kako je kršćanstvo suvišno jer ne donosi ništa novo, ali ipak nije, jer svaka novina s vremenom ponovno traži povratak na početno, na ono staro. Koliko god je relativizam danas trend u svijetu, toliko je sve veća potreba za nutarnjim mirom, jer sloboda i sindrom pčele, samo naizgled zadovoljavaju čovjeka, ali ne i njegov duh. Danas se relati-

² Usp. R. de MATTEI, *Diktatura relativizma, Mali vodič kroz novi totalitarizam*, Verbum, Split, 2010., str. 41.-57.

³ Usp. T. MATULIĆ, *Metamorfoza kulture*, Glas Koncila, Zagreb, 2008., str. 362.-364.

vizira sve ono što nije u skladu s potrebama čovjeka, koji, unatoč svojoj slobodi, postaje zarobljenikom izvora informacija, jer želi znati sve, a to jedino može Bog. Stoga smatram da će se relativizam s vremenom distancirati od svojih stavova i nužno krenuti u drugom pravcu. Taj pravac je kršćanski, koji polazi od onih prvotnih zapovijedi i normi i kao takav stvara sustav vrijednosti koji je u sebi dijaloški, zasni-vajući se na odnosu Bog – čovjek, i obrnuto. Sloboda ne ide u tom pravcu, ona za cilj ima depersonalizaciju; nema više odnosa između ljudi, svaki pojedinac se izolira u svoj svijet, a iz toga se rađa relativizam. Relativizam je plod nemogućnosti pojedinca da za sebe pronađe jedan određen sustav vrijednosti, stoga on u toj neodređenosti prihvaća sve, to jest iz svako-ga sustava uzima ono najbitnije za sebe.⁴

Tako ne možemo reći da relativizam vrijed-nosti nema svoju svrhu, jer tu jasno dolazi do izražaja čovjek i njegova sloboda. Svojom slobodom čovjek ima pravo na izbor, ali to ne znači da sada ima pravo ići u određenu kraj-nost da sam kroji vrijednosti koje su unutar njegove biti zapisane i koje ga izgrađuju kao biće. Pozitivna strana je ta sposobnost izbora i slobode, a negativna, je kriva percepcija slo-bode. Kršćanska slika čovjeka podrazumijeva slobodno biće, koje ima pravo na slobodan iz-bor, ali ne dopušta izmjenu onih zakona koji čine bitak i temelj su čovjekova bića. Kršćan-sko poimanje čovjeka više stavlja naglasak na dostojanstvo, ono istinsko poštivanje čovjeka i njegovih prava, dok se u relativističkom mi-ljeu gleda samo na izvanjsko dostojanstvo, to jest gleda se samo odredba i njezino slovo, a sve ostalo se relativizira. To potvrđuju i brojni ratovi 20. i 21. stoljeća, u kojima se povređuju osnovna prava čovjeka na život u svrhu nekih »viših« ciljeva, u stvari, obično političkih ili ekonomskih. Kršćanstvo stoga napada relati-vi-

zam ponajprije zbog takvih proturječnosti. Tu je nešto i pozitivno, jer Crkva daje smjernice u ravnoteži misli, to jest pokušava pojasniti samome relativizmu njegove istinske ciljeve.⁵

ZAKLJUČAK

Suodnos između relativističkoga i kršćanskog poimanja vrijednosti je moguć ukoliko od strane relativizma dođe do određenih promjena. Te promjene bi se očitovale gubitkom određene radikalizacije slobode i slobodnog odabiranja između sustava vrijednosti. Sve na kraju rečeno dobiva na važnosti jer se u svijetu jasno vidi kako etički relativizam biva postu-pno prevladan te se nazire ponovni povratak prema kršćanskom poimanju vrijednosti čovjeka i svijeta. Čovjeka postupno hvata strah od toga što nije u stanju svojim snagama stvo-riti jedan jedinstveni sustav vrijednosti koji bi bio prihvatljiv široj populaciji. Bilo kakav su-stav da stvori, ljudima oko njega ne bi se svidio ili bi tražili da ga promijeni, ali nikako, ni na koji način, taj sustav ne bi mogao vrijediti za sve jednako. Jedini sustav koji vrijedi jednako za sve je kršćanski, temeljen na Božjoj ljubavi prema čovjeku i strahu čovjeka pred Bogom. To nije strah da će Bog kažnjavati i da će čovjek biti uništen, već je to strah čovjeka koji se osjeća malenim i nedoraslim pred Bogom i njegovom moći. Relativizam to u znatnoj mje-ri pokušava promijeniti, čovjek nema straha ni pred kim, ali na koncu svakoga napretka i razvoja postoji kraj. Taj kraj imaju svi susta-vi, ideologije, pokreti i brojne druge akcije. Svi oni, nakon što im nestane ideja, priznaju da nad njima stoji Bog ili neka uzvišena sila koja bdije nad njima, te da bez njega ili nje ne mogu doći do konačnih rezultata. Svaka filozofija, ideologija ili pokret kreću od čovje-ka, što je pogrešno, jer ako ne idu od Boga, i čovjeka kao njegova najboljeg stvorenja, neće uspjeti u svome naumu da dosegnu spoznaju o vječnim istinama i zakonima.

⁴ Usp. D. TOKIĆ, *Kako odgovoriti na suvremeno relativiziranje biblijske istine*, u: Diktatura relativizma, zbornik, pripr. M. Nikić i K. Lamešić, Filozofsko – teološki institut družbe Isusove, Zagreb, 2009., str. 223.-247.

⁵ Usp. T. MATULIĆ, *nav. dj.*, str. 634.-659.

Demokracija u suvremenom svijetu

Mnogo puta smo imali priliku vidjeti i iz povijesnih činjenica iščitati mnogostruke načine vladavina i političko-socioloških uređenja u pojedinim narodima, društvima ili povijesnim etapama čovječanstva.

PIŠE: KREŠIMIR ŠAF, IV. GOD.

Patricijsko uređenje, vladavina elite ili aristokracije, mnogi oblici diktatura i tiranija, kraljevstva i monarhistička uređenja s kraljevskim obiteljima kao vrhovnim vladarima te mnoga druga uređenja zadobili su svoje mjesto u povijesti ljudskoga roda. Između ostaloga, također treba spomenuti i demokraciju, čije je ustrojstvo poznato već od antičke Grčke. No, vladavina naroda nije uvijek bila način na koji se moglo upravljati i kroititi povijest jedne određene društvene zajednice.

Povijest pojma demokracije i njegovo značenje

Demokracija je oduvijek označavala pravo svake osobe na vlastito mišljenje. Grčki naziv Δημοκρατία, označava vladavinu naroda ili ideju o vladavini u kojoj sudjeluju svi članovi zajednice posredovanjem izabраних predstavnika. Ovaj pojam je tijekom povijesti mijenjao svoje značenje. U civilizaciju Zapada uveli su ga stari Grci. Već u Periklovoj Ateni demokracija je označavala vlast onoga koga bi se, glasovanjem svih građana, izabralo da izvršava povjerenu mu funkciju. Ovaj ustroj zamijenjen je prav-

nim ustrojem republike kakvu su primjerice imali Rim, Mleci ili Dubrovnik gdje se od javnih službenika zahtijevalo da djeluju u općem interesu i na zajedničko dobro. U srednjem vijeku ponovno se javila ideja za vladavinom naroda, ponajviše u djelima filozofa i teologa. W. Ockham je zagovarao vladavinu zajednice kršćana nasuprot vladavini visokog svećenstva i pape, dok je Marsilije Padovanski posegnuo za laičkom državom i narodnom suverenosti naglašavajući da je podrijetlo vlasti prirodnog, a ne božanskog karaktera. Od XVI. do XVIII. stoljeća ideja demokracije dobiva na snazi zahvaljujući različitim revolucijama (Španjolska, Nizozemska, Engleska), borbi za neovisnost SAD-a te Francuskoj revoluciji 1789., koja je iznašla cijeli spektar prava i sloboda čovjeka. Demokracija, kao socijalni poredak u XIX. stoljeću, dobiva i prefiks liberalna, iz čega se razvija definicija demokracije kao *političkog poretka u kojem odluke ne donosi izravno narod nego njegovi zastupnici, koje bira na izborima općim i jednakim pravom glasa*. Iz ovakvog, liberalnog stajališta su se u XX. stoljeću razvile mnoge, po čovječanstvo, loše ideologije. Vođeća od njih bila je komunistička, koja je na diktatorski način naglašavala jednakost svih ljudi, vlast proletarijata i koja je, u potpunosti uništivši identitet pojedinca, naglašavala društvo, jednopartijski sustav u kojem je postojalo samo zajedničko vlasništvo, a kojim je gospodarila država, a ističući prvenstvo društva, nauštrb pojedinaca.¹

No, iz svih borbi za jednakost, svih težnji da se iznjedri pravni i društveni poredak koji bi svaku osobu učinio jednako vrijednom i koji bi omogućio potpunu slobodu pojedinca, u XX. i XXI. stoljeću dolazi do-biološkim rječnikom-mutiranja društvenih poredaka i njihovih vrijednosti, koji su sve drugo, samo ne

pravni poredak koji razvija temeljne etičke istine i vrijednosti koje smjeraju boljitku ljudskih zajednica.

Demokracija suvremenog doba

Današnji svijet, kako navodi papa Ivan Pavao II., boluje od moralne praznine. Posljedica je to djelovanja agnosticizma i skeptičkog relativizma kao glavnih oznaka današnje demokracije. Ovakvo stajalište ne niječe crkveno vrednovanje demokracije kao poretka u kojem svatko ima pravo sudjelovati u političkom, društvenom ili gospodarskom životu jedne zajednice. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et Spes* navodi također kako pojedinci moraju imati adekvatnu kulturnu naobrazbu kako bi mogli ispunjavati dužnosti prema sebi i drugima oko sebe. Također, isti dokument nalaže da se potiče volja svih na preuzimanje odgovornosti u zajedničkim djelatnostima u kojima trebaju pronaći vrednote koje će ih privući i oraspoložiti da se stave u službu drugima.² Naglašava se činjenica da se u današnjem svijetu, religiozna dimenzija u mnogome odvojila od morala te da mnogi današnji vjernici kreiraju i iznose mišljenja koja ili nisu u skladu s Evanđeljem ili nisu njihova izvorna mišljenja. Današnja kultura je dekristijanizirana kultura u kojoj se glavne ljudske vrijednosti, poput slobode, istine te dobra, relativiziraju, bez obzira na posljedice. Svjedoci smo sve većeg individualizma u poimanju slobode, individualizma koji doseže razinu obožavanja. Čovjek suvremenog doba toliko se oslobodio da je počeo manipulirati prirodom, kontrolirati prirodne pojave, ali uz to se također okrenuo i manipulaciji drugih ljudi, kontroli ljudske naravi. Subjektivizam, relativizam i utilitarizam su modeli na čijem se legitimitetu inzistira u današnjem svijetu. No, kada takvo mišljenje poprimi i političko na-

¹ *Demokracija*, u: Hrvatska enciklopedija, prir: D. Brozović, Leksikografski zavod Miroslava Krlež, Zagreb, 2001., str. 78.-80.

² Usp. GS 31

stojanje pojedinca ili skupine ljudi, lako dolazi do kršenja temeljnih ljudskih prava. Danas se u društvu javlja sve veći etički relativizam. Temeljna etička načela koja čuvaju dostojanstvo pojedinca bivaju skrivena i osoba nije u mogućnosti prepoznati istinu. Ovakav se društveni poredak, očito ili diskretno, može pretvoriti u totalitaristički.

Jedan od glavnih razloga izopačenog poimanja demokratskog poretka jest gubitak osjećaja za transcendentalno. Čovjek u suvremenom svijetu postaje ateist. Postupno, na suptilan način, odbacuje religiozno-duhovnu dimenziju i okreće se materijalističkom egzistiranju. Religija je tijekom cijele povijesti iznosila i naglašavala vrijednosti bitne za čovjekov moralni rast i razvoj. Kršćanstvo je na temelju objavljene Riječi donosilo univerzalne istine, one vrijednosti koje su vrijedile za svakoga, i to u svakoj povijesnoj etapi ljudskoga roda. Sloboda, jednakost, solidarnost, pravo svake osobe na vlastito mišljenje, pravo na život, poštivanje drugoga u svim njegovim aspektima, samo su neke od vrijednosti koje je kršćanstvo prikazalo ljudima. no, kako je vrijeme odmicalo, ta se religiozna dimenzija u čovjeku postupno gasila i stišavala. U modernističkom svijetu, gdje mediji imaju glavnu riječ i gdje tehnika biva svima nadohvat ruke, čovjek je prestao osluškivati ono što mu je do tada davalo smjernice za napredak i boljitak, kako vlastiti, tako i cijele društvene zajednice. Odustavši od osluškivanja i osvrtnja na ono transcendentalno, čovjek se okrenuo samom sebi. Sam si je počeo stvarati norme po kojima će živjeti i djelovati u društvu. Te norme vrijede samo za njega te tako dolazi do relativiziranja vrijednosti. Čovjek je postao gospodar, a vrednote marionete kojima se on poigrava kako mu najbolje odgovara u pojedinoj životnoj situaciji.

Čovjek današnjice je izrabljivač slobode. On uzdiže vlastitu slobodu na toliki pijedestal da od nje stvara izvorište svih ostalih vrijednosti.

I kada takvu slobodu pridružimo mnogim ljudima suvremenog svijeta, gdje svatko kroji svoje zakone, vrijednosne ljestvice i gdje je subjektivnost dobila uvelike na značaju, dobijemo jednu mrežu izvrnutih vrijednosti.

Relativističke težnje današnjeg demokratskog društva da se mnogi subjektivistički ili utilitaristički pogledi na ljudsku osobu, društvo, etiku ili politiku najjasnije izraze vidljivi su u tzv. »zavjeri protiv života«³. Ova se zavjera, kako autor navodi, sastoji u ozakonjivanju i društvenom odobravanju napada na nevino ljudsko biće. Kontracepcija, eutanazija, pobačaj, čedomorstvo su neki njezini oblici koji u suvremenom svijetu dobivaju sve veći značaj. Njih se tumači kao zakonite izraze individualne slobode, koje treba priznati i zaštititi kao istinita i vlastita prava⁴. Pojmovi poput solidarnosti, društvenosti, altruizma potisnuti su individualističkim poimanjem slobode. Svijest o zajedničkim vrijednostima i slobodi za sve znatno je oslabila u modernom svijetu. To je lako vidljivo na političkom i državnom planu kada se zaštita temeljnih i neotuđivih ljudskih prava dovodi u pitanje.⁵

Današnje društvo, osim što je izgubilo senzus za transcendentalno, ima još jedan problem. Ono to transcendentalno sada želi u potpunosti izbaciti, iskorijeniti iz određenih društvenih zajednica. Budući da Crkva zagovara transcendentalno, krivo formirana država nije će i isključuje Crkvu. Ideja sekularizacije, koja se sve više razvija i poprima obilježja nekog društvenog sustava, neprijateljski se odnosi prema transcendentalnom. Svaka ideja Boga, pozivanje na Boga, naviještanje Boga, na sve se moguće načine u današnjem društvu pokušava proglasiti nazadnom, tradicionalnom (u lošem

³ Usp. T. MATULIĆ, *Metamorfoze kulture*, GK, Zagreb, 2008. str. 364.-365.

⁴ Usp. Isto, str. 366.

⁵ Usp. Isto, str. 367.

smislu) ili neprihvatljivom. Pojedine države ne mogu prihvatiti činjenicu da se Crkva zalaže za iznošenje objektivnih kriterija dobra i zla te tako baca pravo svjetlo na određene vladajuće skupine ljudi.⁶ U današnjem svijetu, svijetu znanstvenih otkrića i enormno brzog tehnološkog i znanstvenog napretka, ideja o Bogu se smatra znanstveno neutemeljenom, i stoga neprihvatljivom modernom čovjeku.

Kada bismo se osvrnuli na suvremeno hrvatsko društvo, malo je onih koji bi rekli da je ideja sekularizacije na visokom nivou. Deklarativno pripadanje vjerskim zajednicama, državni blagdani, vjeronauk u školama, teološki fakulteti u državnim sveučilištima i dr. vidljivi su znakovi religijskog aspekta u našem društvu. No, kada bi se pokušalo bolje proanalizirati i dublje prodrijeti u same osjećaje članova toga društva, vidjeli bismo jednu sasvim drugačiju sliku. Hrvatsko društvo otkriva kontradiktorne elemente između deklariranoga i življenoga, između tradicije i sadašnjosti, osobne vjere i javnog svjedočan-

stva. Sekularizam čini to da se Boga izbacuje iz osobnog i društvenog života. No, samim time se gubi istinski čovjekov smisao. Čovjek se svodi na »stvar« i ne shvaća više transcendentno, život se ne smatra darom Božjim pa mu se tako više ne iskazuje poštovanje i želja da ga se očuva.⁷

Nadalje, problem današnjeg liberalno-demokratskog sekulariziranog društva, koji izvire iz nedostatka transcendentalne vizije ljudske osobe i smisla za Boga i božansko, jest pridavanje prevelike važnosti materijalističkoj dimenziji. Kao norme ponašanja i djelovanja, suvremeni je čovjek prihvatio utilitarizam, relativizam, subjektivizam, materijalizam pa čak i hedonizam. Stvorilo se javno mnijenje kako je kvalitetan život pojedinca samo onaj koji obiluje materijalnim dobrima. Materijalno blagostanje, ekonomska efikasnost i fizički užici glavne su odlike takva društva. Duhovnost, religioznost, poniranje u sebe, u potpunosti gube svoj smisao i nestaju. Papa Ivan Pavao II. upozorio je na ovakvo stanje, koje je nazvao

⁶ Usp. Isto, str. 367.

⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Centesimus Annus*, KS, Zagreb, 1991. br. 45.

»kulturom smrti«, naglasivši kako je čovjeku današnjice nužno potrebna duhovna i moralna obnova. Obnova treba biti kako na individualnoj razini, tako i na razini cjelokupnih društava. Unatoč svim protivljenjima današnjeg svijeta religioznom i duhovnom životu, pojedinci-vjernici koji imaju uvida u pravo objektivno stanje stvari moraju se pokrenuti i započeti borbu za pravednost u svijetu. Sada ono praktično, pastoralno djelovanje vjernika u suvremenom svijetu mora doći do izražaja i pokazati pravu istinu svima koji su na nju zaboravili.⁸

Vjernik bi trebao biti svojevrsni apologet ljudskoga života kada se radi o njegovu narušavanju raznim čimbenicima poput abortusa, eutanazije, kontracepcijskih sredstava ili pokušaja njegova umnažanja kloniranjem. Crkva nije protivnik demokracije, naprotiv, ona se zalaže za demokraciju koja će ispravno shvaćati ljudsku osobu. Suodgovornost i udioništvo u političkim pitanjima određenih društvenih zajednica bio bi adekvatan način kako temeljne etičke vrijednosti uključiti u pojedini politički sustav i pojedino društvo. *Gaudium et Spes* navodi da je u skladu s ljudskom naravi da se nađu takve pravno-političke strukture koje svima, bez diskriminacije, omogućavaju slobodno i aktivno sudjelovanje u pravnim pitanjima određenog društva, kao i upravljanju tim istim društvom.⁹ Vjernik bi se trebao osvrnuti na temeljne etičke vrijednosti, osobito slobodu, istinu i propagiranje dobra koji su zapisani u ljudskoj naravi i pripadaju naravnom moralnom zakonu te ih naglašavati kao bitne elemente za opće dobro pojedine zajednice.¹⁰ Crkva je mnogo puta bila napadana od strane svjetovne vlasti upravo zbog toga što se zalaže za temeljne etičke vrijednosti. No,

svi oni koji napadaju Crkvu iz tog razloga, ne shvaćaju da Crkva sve te norme ne predlaže kao nešto ograničeno i kao dio svojevrsne diktatorske promidžbe, pri čemu bi se Učiteljstvo bez prigovora trebalo slušati, nego kao nešto što je univerzalne i objektivne naravi te se nalazi u svakom pojedinom ljudskom biću. Zadaća vjernika je također ne živjeti u svijetu ideja i stvarati od ovoga svijeta savršen svijet kakav je moguć samo u ljudskoj mašti. Vjernik treba svijetu ponuditi istinu i za tu se istinu zalagati. Prave slobode nema bez istine; jedna bez druge, istina i sloboda propadaju. Vjernik treba iz ljudske svijesti odstraniti relativizam i ravnodušnost i zalagati se za to da svatko ima mogućnost slobode odabira, slobode mišljenja, slobode govora.

Katolička Crkva i crkvena praksa čine sve kako bi u suvremenom svijetu, turbulentnom i punom promjena, odgojila savjest svakoga vjernika za javni i politički život. No, ponekad se čini da ni sama ne uspijeva nadvladati kompleksnost i složenost suvremene kulture i društva. To znači da se mijenjanje društvene svijesti ne može dogoditi preko noći, riječ je o dugotrajnom i teškom procesu. Svakako, koliko god bio težak, ne smije se zanemariti. Katolička Crkva ima zadatak još jače inkulturacije Evanđelja u modernu kulturu, a svaki vjernik je zadužen za življeno svjedočenje evanđeoskog života u svojoj društvenoj zajednici jer bi svaki bijeg označavao i bijeg od istine i slobode te bio plodno tlo za daljnji razvoj relativizma i sekularizma. Svaki vjernik mora znati vjerske vrijednosti adekvatno spojiti s postignućima drugih područja ljudskog djelovanja. Jedino to može biti potvrda pobjede istine nad »istinama« suvremenog svijeta.¹¹

⁸Usp. T. MATULIĆ, *nav. dj.*, str. 369.

⁹Usp. T. MATULIĆ, *nav. dj.*, str. 370.-371.

¹⁰Usp. GS 75

¹¹Usp. IVAN PAVAO II., *Centesimus Annus*, KS, Zagreb, 1991. br. 46.

Piše: Nikola NERETLJAK, V. god.

U svakodnevnom se govoru, često puta čuje kako je politika loša pojava, kako se dotične osobe ne žele miješati u nju, niti imati ikakve veze s njom, počevši od toga da se ne žele čak ni informirati. Takav stav je iskustvom opravdan, ali ako pogledamo u budućnost, neodgovoran, bez ikakve nade u mogućnost promjene.

Katolici u društvu

Politika je sastavni dio ljudskog života, no poradi društvenih gibanja i pozamašnog dijela nestručnog kadra koji drži konce politike u svojim rukama izgubila je svoj kredibilitet. Znanje o društvu danas je neizmjereno dragocjeno, aktualna informacija još dragocijenija, a razboritost da se kritički promatra društveno stanje je najdragocijenija. Neovisno o tome gdje se nalazili, kao teolozi biti ćemo upitani za stav, za mišljenje o različitim pojavama koje mogu biti vezane i za društvena gibanja. Kao predstavnici Crkve, ne budemo li posjedovali izoštren osjećaj za društvo, politiku, religiju, vrlo brzo ćemo biti ušutkani. U Hrvatskoj je katolička vjera tradicionalno najzastupljenija (na posljednjem popisu pučanstva tako se izjasnilo više od 80% stanovništva), i u skladu s tim bilo bi za očekivati da se to odražava i u javnom i u civilnom sektoru, ne na način nesuvislog isticanja vlastite religioznosti, već promicanja evanđeoske poruke pretočene u crkveni nauk. Međutim, to se rijetko primjećuje, a opravdava se individualističkim stavom kako je vjera privatna stvar. Ako se i složimo s ovom tezom, koja bi to onda sfera ljudskog života bila *javna*, što bismo onda mogli svjedočiti, ili radikalno rečeno, tko onda ima pravo uopće se pojaviti na televiziji ili nekom drugom medi-

ju iznositi vlastitu privatnost (Nives Celzijus, Dvornikovi, Big Brother, Farma?). Skeptici se zato i ne pojavljuju u javnosti, jer nisu sigurni postoji li uopće ta javnost kojoj bi pripočavali vlastiti skepticizam.

Što je to civilno u društvu ili, preciznije, civilno društvo? Nije jednostavno definirati ovu pojavu, jer ima mnogo perspektiva iz kojih se može promatrati, ali, jednostavno rečeno, civilno društvo bilo bi područje institucija, organizacija, udruženja, mreža i pojedinaca (i njihovih vrednota) koji su smješteni između obitelji, države i tržišta, povezanih nizom civilnih pravila koja zajedno dijele, a u koje se ljudi dobrovoljno udružuju radi ostvarenja općih interesa.¹ Iz ove definicije se može razlučiti kako u civilno društvo spadaju sve lokalne, regionalne ili nacionalne udruge i organizacije koje promiču sebi svojstvena načela i međusobno surađuju. Počevši od sportskih klubova, do vjerskih i kulturnih udruga, političkih udruženja i stranaka. Dolaskom koalicijske vlasti 2000. god., zakoni su se uvelike liberalizirali, i tada dolazi do postupnog razvoja ovakvog oblika javne djelatnosti.

Hrvatska – mlada demokracija

Svi se prisjećamo ratnih zbivanja, ili barem znamo ponešto o njima. Jasno nam je da se demokratsko uređenje države postiglo prolijevanjem nedužne krvi, što je očigledno bilo neizbježno zbog jugo-četničke velikosrpske ideologije. Pitanje je samo, je li rat mogao proći s manje žrtava i štete? Prošlo je točno dvadeset godina otkako živimo u pluralnom društvu, gdje ima mnogo više prostora za djelovanje nego je to bilo u Titovoj Jugoslaviji sa srpskom hegemonijom, ali još su mnoge »tekovine«

bivšeg uređenja prisutne u glavama hrvatskog puka. Više puta sam od jednog profesora čuo tezu kako je Hrvatska u Jugoslaviji provela 45 godina, i da će toliko još trebati da izađe iz nje, a da je rat samo prijelazno stanje i početak ostvarenja demokracije. To je očigledno *Jugoput* kojim je naša država i naš narod nužno morao proći da bi ostvario pluralno, moderno demokratsko društvo. Demokracija je u Hrvatskoj veoma mlada i predstoji joj još puno rafiniranja kako bi zasjala u svom izvrsnom izdanju, koje će uvijek i dalje trebati brusiti. Poučeni primjerom mnogih europskih zemalja koje su prihvatile demokraciju dok smo mi još bili pod Austro-Ugarskom, uočavamo da taj proces nije dovršen ni u zemljama koje imaju stoljetnu demokratsku tradiciju. Iz toga proizlazi činjenica o tome kako je demokracija proces, a ne stanje. Ona je rast ljudskog osjećaja i mentaliteta za pravednost, solidarnost, supsidijarnost, mirnu koegzistenciju i dr.

Proces privatizacije koji je uslijedio nakon pada komunizma učinio je velike nepravde radnicima, u korist pojedinaca koji su bez ikakvih skrupula preusmjeravali državni novac u džepove. Najžalosnije je to što su ti pojedinci uglavnom bivši »funkcioneri« i direktori državnih poduzeća. Takav način je u puku izazvao loše raspoloženje, posebice je u takvim uvjetima zanimanje političara ocrnjeno i reducirano na prljav posao. Samim tim su i politika i javni život dobili loš predznak. Privatno vlasništvo i slobodno tržište temeljni su uvjeti kapitalizma, no naše je šire društvo proces denacionalizacije državnih poduzeća i otvaranje slobodnom tržištu dočekalo nespremno, i trenutno trpi u tom procesu. Civilni sektor je u zadnjem desetljeću prošlog stoljeća bio slabo razvijen (izuzev humanitarnih udruga koje su cvjetale tijekom rata, zbog izvanrednih okolnosti), i to je jedan od bitnih ele-

¹ Usp., G. BEŽOVAN, *Indikatori razvijenosti civilnog društva u Hrvatskoj*, u: Društvena istraživanja, god. 12(2003.), br. 3-4(65-66), str. 499.

menata koji je pomogao »krupnim ribama« da pljačkaju državu. Ipak, civilni sektor kao takav često puta bi mogao, uz oporbene stranke, uvelike pomoći u kontroli vlasti. Još jedan od problema koji sputava razvitak demokratizma u našim glavama jest struktura koja se uvukla u vrh države, a koja je preslikana iz bivšeg, totalitarnog i jednogumnog režima. Dio te društvene *elite* posjeduje financijsku i medijsku moć, ali prije svega političku. Mnogi od njih su danas predvodnici demokracije, napredni demokrati, a svojevremeno su bili dio tzv. *Kumrovečke škole*. Koliko god se oni predstavljali kao zaštitnici demokratskih vrednota, *vuk mijejenja dlaku, ali ne ćud*. Naravno, uvijek ima izuzetaka, jer kao kršćani vjerujemo u obraćenje koje čovjek može doživjeti. Na jednom skupu prošle godine, kojemu je nazočio i prof. Miroslav Tuđman, imao sam prilike upitati ga zašto se u Hrvatskoj nije provela lustracija, tj. zašto nisu doneseni zakoni koji bi ograničavali vršenje službe onim ljudima koji su u bivšem režimu bili u samom vrhu tzv. pioniri partije. Odgovor je bio veoma diplomatski: nije bilo prostora za vođenje dvaju ratova. Onog vanjskog, obrambenog, protiv jugočetničke vojske, te onog unutarnjeg, protiv partijske elite. Normalno je da takve pojave u čovjeku bude stanovito nezadovoljstvo, jer to je očigledna nepravda i povlašćivanje, koje usporava razvoj demokracije. Iz ove se perspektive to možda čini nebitnom pojavom, ali će budućnost pokazati, kada naši unuci budu učili »istinu« o Domo-vinskom ratu, koju će pobjednici zapisati.

Gore navedene pojave razlozi su nepovjerenja ljudi u politiku i mnoge civilne ustanove. To je razumljivo, međutim, nije ni vrijeme ni mjesto da se ruke dignu i odustane od realizacije dobrog društvenog uređenja. Ima i ljepših novinarskih izvješća od korupcijskih afera, jer velik dio tematskih emisija poprimio je oblik

crne kronike. Nisu stvari toliko crne koliko izgledaju, i koliko ih se crnima želi prikazati i učiniti. Previše je kritiziranja u današnjem tisku, a i međuljudskim odnosima, nedostaje zdrave kritike koja za sobom povlači pozitivan učinak, nedostaje intelektualizma, točnije intelektualaca u kojima bi ljudi mogli prepoznati kvalitetne vršitelje odgovornih dužnosti.

Društveno poslanje Crkve

Kršćanin crpi inspiraciju za život iz nauka i života Isusa Krista. Sve vrijednosti koje je Krist živio nalaze se u Svetom pismu i ono nam pomaže da znakove vremena pravilno čitamo i u skladu s time se ponašamo. Kad se od katolika zahtijeva da se u javnom ili političkom životu ne poziva na kršćanske vrijednosti, već da ih zadrži za sebe jer je to privatna sfera, zahtijeva se nemoguće. Tko je dosljedan Kristu, nužno je pozvan u svim segmentima života davati maksimum vlastitog bića.

Učiteljstvo se prvi puta službeno očitovalo o društvenim i socijalnim pitanjima davne 1891. god. enciklikom *Rerum novarum*, pape Leona XIII. Time je otpočet proces razvoja socijalnog nauka Crkve. Nakon toga su uslijedili mnogi dokumenti u kojima se govorilo o socijalnim temama, ovisno o potrebama i samom razvoju socijalne misli. Drugi vatikanski sabor označio je svojevrsni preokret – laike se sve više počelo uključivati u crkvena zbivanja. Otada smo neprestano pozivani na aktivno sudjelovanje u društvu i širenje zdravog katoličkog morala u životu zajednice kojoj pripadamo. »Mlade se ne smije promatrati kao puki objekt pastirske brige Crkve: zapravo su, treba ih sokoliti da to i budu, aktivni subjekti, *protagonisti evangelizacije i graditelji društvene obnove*.«² Blagopokojni Papa ovim riječima polaže mnogo

² IVAN PAVAO II, *Christifideles laici*, KS, Zagreb, 1993., br. 46

nade u mladost ovoga svijeta, na kojoj puno toga ostaje. Poslani smo od Krista evangelizirati, točnije reevangelizirati vlastito okruženje, a s druge strane, svjetovne naravi, poslani smo graditi bolje sutra. Isus je rekao da damo Bogu božje, a caru carevo. Tu do izražaja dolaze dvije stvarnosti. Prva je transcendentna stvarnost, naš odnos s Bogom i ono božansko u nama. Ta dimenzija obilježava čovjeka kao čovjeka, ona je jamac njegova dostojanstva i prvenstva nad svim živim bićima. Neprospadljivi element ljudske opstojnosti. Ono drugo, carevo, izražava ovozemaljsku stvarnost, obilježenu materijom i prolaznošću, trulež. Da bismo doživjeli ono prvo, u svoj njegovoj ljepoti, potrebno je doživjeti ovo drugo. Povijest nas je poučila tome da radikalno razdvajanje duhovne i svjetovne dimenzije ljudske egzistencije dovodi do krajnosti koja ne rezultira dobrim. Jedno ne može bez drugoga, i naprosto je nužno dovesti ih u ravnotežu. Naš duhovni život mora utjecati na društvene aktivnosti, a u duhovnosti čovjek mora biti svjestan koliko mu je ovaj svijet potreban, i koliko je on potreban svijetu. Dakle, u javnom životu katolik bi trebao postupati prema svojoj savjesti, držeći se vlastitih uvjerenja, bez obzira na uvrede i ismijavanja. Ne smiju se razdvajati vlastita uvjerenja od djelovanja i mogućnosti društvene afirmacije, jer samim time dolazi do rastakanja cjelovitosti čovjeka. Kakav bi to bio kršćanin, a da u svaki segment vlastitog života ne unosi Istinu?

Zar nije dovoljno već manipulacija i bespogovornog služenja u diktatorski uređenim strankama, i zar nije konačno vrijeme da se po tom pitanju nešto promijeni? Razvoju demokracije u Hrvatskoj ne može pomoći nikakva druga svjetska sila doli nas samih. Politici je potrebno novo lice, potrebni su joj novi, svježiji, ustrajni i neiskvareni ljudi, s idejama i duhom slobode. Neke se loše pojave i procesi ne mogu za-

ustaviti, naprosto su tijekom povijesti, međutim, mogu se usporiti i donekle preoblikovati. Demokracija počinje od svakog pojedinca, ona se rađa i razvija u svakome od nas. Društvo i mentalitet ne transformiraju se preko noći čarobnim štapićem, nego u glavama odgovornih građana koji su svjesni da se ništa neće postići pasivnom rezistencijom, već podizanjem glave i aktivacijom u društvenim zbivanjima. Politika nije ostvarenje i održanje vlasti, ona je zauzimanje za opće dobro i čovjeka, i u skladu s time se treba i ponašati.

Nitko od nas se nema pravo žaliti kako mu je teško i kako nam je država u banani, ako se prije toga nije upitao što može učiniti po tome pitanju. Fašisti su kao simbol preuzeli starorimski fascies, tj. snop pruća sa sjekirom koji su imali rimski liktori za izvršavanje kazni nad prijestupnicima. Ne pozivam ovdje ni na kakav fašizam ili nacizam, nego na zajedništvo i rad. Lako je slomiti jednu šibu, ali ako se uveže u snop, čvršća je i od štapa iste debljine. Razočaranja i porazi ne smiju čovjeka depimirati i odvesti u stanje rezignacije, nego potaknuti njegov duh na nove i još veće pothvate. Stoljećima se iščekuje nezavisna hrvatska država, i sad kada je imamo, ne bismo je trebali prepustiti u nove intergracije koje ne ulijevaju sigurnost.

Na posljetku, Bog je stvorio ovaj svijet i uređio ga zakonima. Ako ljudski zakoni budu preslika Božjih zakona, onda bi pravednost i solidarnost mogle biti kreposti koje bi vodile većinu društveno odgovornih osoba. Pred bogom smo svi odgovorni za ovaj svijet, i imamo mnogo udjela u daljnjem preoblikovanju njega samoga. Stoga nemojmo čekati da umjesto nas netko nešto poduzima, nego sami poduzmimo i izborimo se da naša načela budu usađena u temelje pravne države i mentalitet vlastitog naroda.

Anketa o sekularizaciji

Piše: MARGARETA GREGIĆ, IV. god.

Sekularizacija. Htjeli mi to ili ne, moramo se pitati što je to i što nam ista donosi, jer u posljednje vrijeme sve češće slušamo o njoj.

Informativne emisije, talk showovi, debate... svi oni serviraju često isforsirane teme i nastoje nam nametnuti mišljenja »velikih«, već davno vremenom pregaženih mislilaca; nastoje nas vratiti u neka prošla vremena, s nekom njihovom ljestvicom vrijednosti. U cijelom tom »procesu« često bivamo izgubljeni želeći se prilagoditi; tako slušamo i gledamo ponovno nešto što su za nas drugi odabrali, često ne misleći na to slažu li se vrijednosti koje bismo trebali živjeti s »tamo nekim« vrijednostima koje u stvari i nisu naše.

Ovakva me je situacija potaknula na provođenje ankete među studentima našega Fakulteta

o sekularizaciji, Katoličkoj Crkvi, indiferentizmu i demokraciji.

U anketi je sudjelovalo 80 studenata, sa svake godine u prosjeku 15-ak studenata, kako bi bila zastupljena mišljenja onih koji se bliže kraju svojega studija, kao i onih koji su tek na putu ostvarenja svojega cilja.

Studenti su za početak upitani koje je njihovo mišljenje o sekularizaciji. Od 80 ispitanih studenata, 13,75% izjasnilo se kako sekularizaciju ne smatra negativnom. Ostali su odgovorili kako je sekularizacija za njih negativan proces, od toga je 60% smatra negativnom

za čitavo društvo, a 26,25% smatra je negativnom isključivo za Katoličku Crkvu. Sljedeće se pitanje odnosilo na aktivnost Crkve u društvenim i političkim pitanjima. Tako se 52,5% studenata izjasnilo kako smatraju da je pravo Crkve sudjelovati u raspravama vezanim uz društvena i politička pitanja; njih 46,25% smatra kako Crkva može sudjelovati u istim raspravama ali samo u iznošenju mišljenja, ne i njegovu nametanju, dok niti jedan student ne niječe Crkvi isto pravo. Kod ovoga pitanja 1,25% studenata nije iznijelo svoje mišljenje.

Daljnja su se pitanja odnosila na Crkvu u Hrvatskoj, na koju mnogi gledaju kao na jednu od stranaka. S tim se ne slaže 58,75% studenata, dok njih 41,25% smatra kako se Katolička Crkva u našoj zemlji počela shvaćati upravo na taj način. Ako govorimo o stavovima vezanim uz etička pitanja, tada je iz ankete vidljivo kako 12,5% studenata Katoličku Crkvu smatra konzervativnom, čak 87,5% studenata Crkvu ne smatra konzervativnom kada se izjašnjava o takvim pitanjima. Više od polovine anketiranih studenata, 57,5%, smatra kako vjernici Katoličke Crkve naginju konzervativnim i desničarskim strankama; dok se ostatak anketiranih, 42,5%, s tim ne slaže. Nadalje, 70% studenata smatra kako je moralna odgovornost mladih ljudi u Hrvatskoj previše relativizirana, a njih čak 87,5% današnju kulturu doživljava kulturom indiferentizma, čiji je utjecaj vidljiv u glazbi, filmu i ostalim medijima. U skladu sa svojim vjerskim uvjerenjima živi 80% studenata, što je vidljivo iz odgovora na pitanje bi li ikada slušali pjevača/pjevačicu koji/koja se deklarira kao ateist te kroz svoje spotove narušava i vrijeđa dostojanstvo katolika. Njih 18,75% smatra kako je to stvar osobnog izbora te bi pjesme istog/iste pjevača/pjevačice i slušalo. Na ovo pitanje nije odgovorilo 1,25% studenata. Samo 5% studenata smatra kako društvo u kojemu žive njeguje demokraciju u potpunosti; 62,5% misli kako je ne

njeguje dovoljno dok 32,5% anketiranih drži da društvo njeguje demokraciju u onoj mjeri u kojoj za to postoje mogućnosti. Na posljednje pitanje, otvara li postmodernizam vrata – pod krinkom demokracije i borbe za ljudska prava – razmišljanjima koja Katolička Crkva ne podržava, 88,75% studenata odgovorilo je pozitivno. S tim se mišljenjem ne slaže 11,25% studenata.

Iznijela sam rezultate ankete provedene na KBF-u u Đakovu, među studentima koje vidimo svaki dan i s kojima svaki dan razgovaramo. Moj osvrt bi trebao biti objektivan. I bit će. I jest. Gore izneseno jest objektivna analiza rezultata ankete, ali mi nitko ne može zabraniti da iskažem vlastito mišljenje: Da, sekularizacija je negativna! Ili, ne, ne bismo trebali slušati »Lady ovu ili onu« čiji spotovi izazivaju zgražanja diljem svijeta, ali je mladi umovi, njezina »čudovišta«, i dalje slijepo slijede. Nitko mi ne može zabraniti da kažem: Ne, Katolička Crkva nije konzervativna s obzirom na stavove vezane uz etička pitanja, samo nastoji sačuvati vrijednost i dostojanstvo čovjeka. Da, mladi ljudi postaju indiferentni, mladi jesu indiferentni prema etičkim pitanjima; a kakvi da budu kada se oblikuju i rastu u društvu u kojemu je sve relativno, u kojemu ljudski život ima cijenu, a istina i ljubav na ljestvici vrijednosti ne mogu pronaći svoje mjesto? Kakvi da budu kada postmodernizam pod krinkom demokracije i borbe za ljudska prava otvara vrata svima, ali svima! Sve prihvaćamo, sve toleriramo! Toleriramo raznolikost, toliko bolesnu raznolikost kao što je raznolika zastava duginih boja i dijete koje nastaje u laboratorijskom stakalcu zvanom epruveta. Živimo u ekranima računala dok život prolazi pokraj nas...

Kamo idemo? Do kuda smo došli? Gdje se čovjek nalazi u ovome svijetu? Jesmo li se izgubili? Jesmo! Kako da pronađemo put? Okrenimo se prema Golgoti i vidjet ćemo ga!

PRIREDIO: Nikola NERETLJAK, V. god.

Intervju sa prof. Miljenkom Aničićem

I u ovom broju našeg studentskog lista stavljamo praksu intervjuja. Razgovarali smo sa doc. dr. sc. Miljenkom Aničićem, svećenikom Banjalučke biskupije, koji je drage volje prihvatio suradnju. Dr. Aničić rođen je 1950. god. u Pećniku kod Modriče, BiH. Srednjoškolsku klasičnu izobrazbu stekao je u sjemeništu i gimnaziji »Paulinum« u Subotici. Studij teologije započeo je u jesen 1969. u Đakovu, a krajem iste godine nastavio ga na Vrhbosanskoj teologiji u Sarajevu, odakle 1973. odlazi u Innsbruck. Magistrirao je moralnu teologiju 1977., a 1986. doktorirao je na temu »Bolest u moralno-teološkom promišljanju«. Osim osebnog znanstvenog rada, vrlo je aktivan u biskupijskom Caritasu. Predaje na katedri moralne teologije u Đakovu, i predsjednik je katedre za Socijalni nauk Crkve.

Teofil: *Glavna tema ovog broja Teofila je laička država, i još neke društvene pojave koje dolaze kao nuspojava. Kao stručnjak za SNC, možete li nam u nekoliko crta pojasniti što bi to bila laička država, jer često puta se taj termin krivo percipira i nejasan je?*

MILJENKO ANIČIĆ: Da bismo razumjeli današnji izraz »laička država«, treba imati pred očima njegov povijesni razvoj. Na početku onoga što tim izrazom danas označavamo nalazi se pojam »laicizam«. Pod njim se razumijevaju tendencije i zahtjevi u 18. i 19. stoljeću, čiji je cilj potpuna rastava države i Crkve. Bila je to ne samo antiklerikalna, nego i antireligio-

zna reakcija na dominantnu ulogu katolicizma kao državne religije, najsnažnije izražena u romanskim zemljama. Svoj vrhunac i najradikalniji oblik ovi su zahtjevi doživjeli u Francuskoj za vrijeme Francuske revolucije.

Međutim, kasniji slijed događaja dovest će u samoj Francuskoj do određenog ublažavanja tog krutog stava. Zakon o rastavi države i crkva iz 1905. godine određuje da je pitanje vjere ili nevjere privatna stvar svakog pojedinca. Ističe se pravo na slobodu savjesti. Država

se ne identificira s određenom vjerskom zajednicom i ne miješa u pitanje svjetonazora, ali je zato zabranjeno državno financiranje vjerskih zajednica. Crkva gubi status pravne osobnosti. Tijekom 20. stoljeća takva je »laičnost«, ili hrvatski »svjetovnost«, potaknuta svakodnevnom praksom doživjela i neke važne transformacije u pravcu veće suradnje države i Crkve. Gledano na pravnoj razini, došlo je i do niza zakonskih odredbi, koje unatoč načelne rastave države i Crkve i neutralnosti države u pitanjima vjere, imaju za cilj određeni *modus vivendi* države i Crkve. U nekim državama postoji i državno financiranje socijalnog rada Crkve. Kad govorimo o »laičkoj državi«, onda je riječ o tom novom odnosu rastave, ali i suživota i suradnje između države i Crkve, koji se od države do države razlikuje u nekim manje bitnim stvarima. Istovremeno postoji i onaj ideološki radikalni i borbeni laicizam, danas najčešće prisutan među filozofima i politologima, u školstvu i u medijima.

Teofil: *Možemo li pojmu i stvarnosti laičke države konfrontirati pojam i stvarnost vjerske repu-*

blike ili, točnije, islamske republike, što imamo kao primjer na Bliskom i Srednjem istoku?

MILJENKO ANIČIĆ: U načelu da, ali je situacija Katoličke Crkve i njezina odnosa prema državi danas sasvim drugačija nego što je bila nekad i sasvim drugačija nego što je odnos islama prema državnoj vlasti. Premda nikad ne smijemo zanemariti opasnost i kušnju prejakog vezivanja crkvene i svjetovne vlasti, ipak možemo reći da je za Katoličku Crkvu proces odvajanja i osamostaljenja od države u dobroj mjeri završen. Kad govorimo o katoličkoj zemlji, onda mislimo na većinsko katoličko stanovništvo. O katoličkoj državi ne možemo govoriti. Sama Crkva je naučila cijeniti slobodu i autonomiju, koju je vrlo mučno stekla.

Kad je riječ o vezi islama s državom, onda se stvari postavljaju drugačije. Sam se osnivač islama, Muhammed, pojavljuje u različitim ulogama: kao prorok, kao sudac među plemenima te kao državni i ratni vođa. U Kur'anu nalazimo velik broj pravnih odredbi. Islamska ortodoksija tvrdi da je Muhammedova prvotna zamisao bila islam kao religija i država istodobno. Za vrijeme kolonijalizma, ili zbog političkih saveza, dolazilo je do utjecaja sa Zapada, tako da su se i u tim zemljama začele ideje o novoj vrsti odnosa između politike i religije. Nerijetko su, međutim, procesi, nakon oslobođenja od kolonijalne vlasti, ili nakon prekida političkih, vojnih ili gospodarskih veza, pošle u suprotnom smjeru – povratku izvornom islamu. Malobrojne su države s islamskom većinom na koje bi se mogla primijeniti oznaka »laička«, a i tamo gdje je to slučaj, stvari treba promatrati s velikim oprezom, jer je daljnji razvoj situacije nepredvidiv.

Teofil: *U kojim crkvenim dokumentima se najviše progovara o ovoj temi i na koji način? Kakav zapravo treba biti odnos države i Crkve?*

MILJENKO ANIČIĆ: Osudu laicizma nalazimo u *Syllabus errorum* Pija IX., iz 1864.

godine. Enciklikama *Vehementer* i *Gravissimo Officii Munere* iz 1906. godine papa Pio X. osuđuje francuski Zakon o rastavi države i crkava iz 1905. godine. Pozitivniji tonovi dolaze 1934. godine od Pija XI., a Francuska biskupska konferencija proglašava 12. 11. 1945. godine princip laičnosti za katolike prihvatljivim. Kad je 1958. godine u francuski ustav unesena odredba da Francuska Republika poštuje svaku vjeru, Pio XII. je reagirao ocjenom da se radi o »legitimnoj i zdravoj laičnosti«.

Drugi vatikanski koncil se Deklaracijom o slobodi vjerovanja »*Dignitatis humanae*« izjasnio za slobodu vjere, a protiv postojanja državne vjere, odnosno državne crkve. Važan moment predstavlja i novo vrednovanje uloge laika u životu Crkve, kako to izražava Dekret o apostolatu laika »*Apostolicam actuositatem*«. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu »*Gaudium et spes*« razlikuje između svjetovnog i crkvenog područja te za polazište uzima načelo laičnosti. U broju 76, 3 se kaže: »Politička zajednica i Crkva, svaka na svom osebujnom području, jedna o drugoj neovisne su i autonomne. Obje su, iako s različitog naslova, u službi osobnog i društvenog poziva istih ljudi. Tu će službu obavljati na dobro svijui to učinkovitije što budu bolje njegovale zdravu međusobnu suradnju, vodeći dakako računa o prilikama mjesta i vremena.« Iste stavove nalazimo u Doktrinalnoj noti o nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje katolika u političkom životu, koju je 2003. izdala Kongregacija za nauk vjere, te u enciklici Benedikta XVI. *Deus Caritas est*, iz 2005. godine. U tom dokumentu (br. 28) se kaže da je za Crkvu bitno razlikovanje između onoga što pripada caru i onoga što pripada Bogu, a to znači razlikovanje između države i Crkve ili, kao što kaže II. vatikanski koncil, autonomiju vremenitih stvarnosti. Ta dva područja su različita, ali su isto tako i međusobno povezana.

Teofil: *Svako malo se netko od političara i medija oglasi o tome kako se Crkva nema pravo petljati u politiku, i utjecati na javno mnijenje. Živimo u pluralnom društvu gdje svatko ima slobodu govora i misli, i, počevši od te pretpostavke, mislite li da je Crkvi mjesto samo u sakristiji ili pak i u javnom prostoru gdje bi se jasno mogla zastupati katolička načela?*

MILJENKO ANIČIĆ: Borbeni laicizam je Crkvu isključio iz javnosti, stjerao je u sakristiju, njezin utjecaj jako smanjio i još uvijek ga nastoji smanjiti. Vjera je proglašena privatnom stvari. Kamo je vodila takva politika? Sve veće širenje sekta, od kojih su neke dokazano štetne za osobni i društveni život. Strah od islamizacije zapadnih društava, sve veće širenje radikalnih pokreta i nastanak radikalnih političkih stranaka, od kojih su neke uspjele ući u parlamente ili čak vlade pojedinih zapadnih zemalja, jadikovke nad gubitkom identiteta, koje se mogu čuti i iz laičkih krugova. Dolazimo do paradoksalne situacije. Crkva se pomirila sa svojim novim statusom. Naučila je cijeniti slobodu i autonomiju, koju je vrlo mučno stekla. Francuski su biskupi prigodom 100. godišnjice zakona iz 1905. odbili sve inicijative koje idu u smjeru značajnije promjene ravnoteže, koja je u međuvremenu nastala. Imamo, međutim, u novije vrijeme pokušaja sa strane državnih vlasti, kao što su inicijative sadašnjeg francuskog predsjednika Sarkozyja, za novim promišljanjem odnosa države i Crkve. Potiskivanjem utjecaja Crkve otvoren je put procesima koje je daleko teže kontrolirati. Očito je, dakle, da pitanje odnosa države i Crkve ostaje trajna zadaća.

Za situaciju u Hrvatskoj može se reći da mnogi još uvijek razmišljaju prema staroj shemi iz doba komunizma, kad je Crkva doslovno bila stjerana u sakristiju. Situacija se, međutim, ipak utoliko promijenila, što istupanje Crkve u javnosti ne napadaju u istoj mjeri i s istim motivima svi, nego oni kojima Crkva svojim

stavom stane na žulj. Sjećam se kritičkog osvrta Crkve prije više godina, kad je Crkva govorila o grijehu struktura. Jedni su bili pogođeni, a drugi su Crkvi odobravali. Kad je kasnije Crkva svojom kritikom pogodila drugu stranu, reakcije pogođene strane su bile negativne, dok je suprotna strana Crkvi davala za pravo. U skladu sa svojim socijalnim naukom, Crkva treba zastupati načela koja ostaju trajni putokazi. Kad su u pitanju evanđeoske vrijednosti, kad su u pitanju prava čovjeka i njegovo dostojanstvo, Crkva ne samo da ne smije šutjeti, nego treba biti daleko ofenzivnija. Jedno je vjernike odgajati da sami mogu raspoznavati duhove, da sami mogu prosuđivati ponuđene političke programe, stranke i druge društvene grupe, stati u obranu ljudskog dostojanstva i ljudskih prava. Tu se glas Crkve mora čuti. To spada u njezinu zadaću evangelizacije. Sasvim drugo je pozivati vjernike s oltara da glasuju za određenu političku stranku. Takvo što Crkvi ne samo da nije potrebno, nego joj nanosi i štetu.

Teofil: *Pojava sekularizacije i sekularizma uvelike je ograničila djelovanje Crkve u društvenom životu, s druge pak strane, to su pojave koje pomažu Crkvi da uoči vlastite nedostatke, da primi kritiku izvana. Jesu li sekularizacija i sekularizam učinili više štete u Crkvi i katolicima, ili ima više pozitivnih strana?*

MILJENKO ANIČIĆ: Nedvojbeno je da su sekularizam i sekularizacija učinili Crkvi i vjernicima neuporedivo više štete nego koristi. Sekularizacija ne naglašava samo vrijednosti i autonomiju profanog svijeta, u smislu relativne autonomije, kako to ističe II. vatikanski koncil, nego ih postavlja kao jedine stvarnosti. Svjetovno ima apsolutnu autonomiju, njegove vrijednosti su jedine vrijednosti, a čovjek je svojim razumom i slobodom njegov jedini gospodar. Krajnji rezultat ovog procesa je sekularizam kao ideologija koja niječe bilo kakvu drugu stvarnost. U takvu svijetu božansko

ne igra nikakvu ulogu, utjecaji Crkve nastoje se ograničiti ili potpuno eliminirati, a vrijednosti bez svog stabilnog temelja postaju predmetom čovjekove samovolje. Razumije se da se i u takvoj situaciji mogu vidjeti neki pozitivni elementi. Naime, priznajući relativnu autonomiju ovozemnih stvarnosti i Crkva postaje svjesna važnosti svoje vlastite autonomije. Konačno, sve, pa i sekularizacija, može i treba poslužiti za razmišljanje o vlastitoj vjerodostojnosti i odgovornosti za takvo stanje.

Teofil: *Danas je svođenje moralne odgovornosti na ništicu u modi, i relativiziranje svih moralnih normi je poželjno ako se želi biti normalan i moderan, napredan i liberalan. Moglo bi se reći da vlada etički i moralni relativizam. Gdje se mogu pronaći korijeni toga, i na koji način se Crkva može suočiti sa time, s obzirom da je veliki dio kršćanskog puka zahvaćen takvim »vrednotama«?*

MILJENKO ANIČIĆ: Moralni relativizam je naša stvarnost. Nema više općevažećih istina, nema više ni općevažećih vrijednosti i normi. Svatko ima svoju istinu i svoje vrijednosti, pri čemu je privremenost njihova glavna karakteristika. Sve je zamišljeno za konkretni trenutak. Korijene takva razvoja jedni vide u već spomenutoj sekularizaciji. Za druge je kriv manjak filozofije u današnjem vremenu. Život se promišlja i živi vrlo površno. I tako dalje. Vrlo je važno da Crkva toj pojavi, na koju sadašnji Papa uporno upozorava, posveti dovoljno pažnje. Mislim da mi u našem pastoralnom radu više administriramo ono što je još u Crkvi, a premalo evangeliziramo, zadovoljni da je još pokoja ovčica u našem toru. Možda kod naših vjernika u pitanju vjere i vjerskih stavova previše pretpostavljamo, a oni toga nemaju i često u neznanju o najosnovnijim stvarima vjere i gladni odgovora na nova i aktualna pitanja, crpe iz drugih izvora.

Teofil: *Evo jedno eksplicitno pitanje. Zašto u javnosti, tj. u politici i u javnom životu, često puta izostaju katoličke vrijednosti?*

MILJENKO ANIČIĆ: Zato što se te vrijednosti u javnosti premalo i često nevjerodostojno nude. Najveći dio stanovništva u Hrvatskoj izjašnjava se vjernicima, a opet najveći dio vjernika su katolici. Međutim, riječ je o šutljivoj većini. Olako pristajemo da drugi postavljaju pitanja i daju ili, bolje rečeno, vrlo agresivno nameću svoje odgovore, najčešće su to grupice. Političari bi se puno ozbiljnije ponašali u donošenju zakona, kad bi morali računati s reakcijama iz naroda. Drugačije bi bilo u školskom sustavu kad bi katolički roditelji stali u obranu vrijednosti koje žele za svoju djecu. Ne bi se televizija i drugi mediji usudili servirati nam laži, glasine, nasilje i moralno neprihvatljive sadržaje kad bi morali računati s protestom gledatelja i čitatelja.

Teofil: *Koje su društvene pojave, podloge, utjecale na intelektualne ateiste poput Nietzschea, Feuerbacha i Marxa koji su naviještali skori kraj religije, napose kršćanstva, te koje su pojave utjecale na snagu vjere i nade u vremenima komunizma koja su iza nas?*

MILJENKO ANIČIĆ: Treba imati pred očima da je slika o svijetu i čovjeku posljednjih stoljeća doživjela temeljite promjene. Toj promjeni su pridonijele prirodne i antropološke znanosti. Napretkom znanosti i tehnike porasle su čovjekove mogućnosti. Čovjek je u stalnoj kušnji da pokuša sebe postaviti na Božje mjesto. Kriva slika o Bogu, činjenica zla, bijede i nepravde, žalosni događaji u povijesti kršćanstva, nevjerodostojan život kršćana i razni drugi čimbenici pridonijeli su razvoju ateizma. S druge strane, očito je da je čovjek po svojoj naravi otvoren i upućen na transcendentno. Odbacujući Boga, čovjek sam sebe čini nesretnim. Navodim po sjećanju jednu Nietzscheovu misao, koju sam davno pročitao, a ona glasi: Čovjek koji je u sebi ubio Boga prikrada se kad je tiho, noću, kad nitko ne vidi, na grob svoga Boga i prolijeva gorke suze, jer njegova duša zna što je izgubila kad je Boga ubila. Ta Nietzscheova misao izražava temeljni osje-

ćaj života bez Boga. To je život bez sadržaja i smisla. Komunizam koji smo desetljećima imali na ovim našim područjima pokazivao je svu bijedu i prazninu života bez Boga. Mislim da je to većina naših vjernika u sebi osjećala. Mnogi su naši vjernici osjećali da taj komunistički projekt ne može uspjeti. Osim toga, to vrijeme je tražilo istinske svjedoke vjere, a takvih je bilo. Njihov primjer djelovao je ohrabrujuće. Danas znamo da je komunizam doživio poraz. Međutim, pedeset godina sustavne ateizacije nije ostalo bez posljedica. Uvjeren sam da su i strahote nedavnog rata na ovim našim prostorima razumljive tek ako pred očima imamo tu duhovnu prazninu koju je ateizam tijekom više desetljeća stvarao u dušama naših suvremenika.

Teofil: *Kakvo je stanje u RH, u odnosu na gore navedene društvene pojave? Možete li ukazati na nedostatke hrvatskog društva u globalu?*

MILJENKO ANIČIĆ: Ako slijedimo pravac dosadašnjeg razmišljanja, možemo konstatirati sljedeće: Komunizam je kao društveni sustav nestao, ali su ostali duboki tragovi u razmišljanju i ponašanju mnogih ljudi, od kojih neki zauzimaju i najviše društvene položaje. Ne samo da je izostala osuda bivšeg komunističkog sustava i zločina koje je počinio, nego ga se povijesnim krivotvorinama nastoji pozitivno prikazati. Takve ne zanima laička država u gore spomenutom značenju. Oni bi željeli spriječiti svaki utjecaj Crkve u društvenom životu. Posebno im je važno da spriječe ili bar umanje crkvene utjecaje u školstvu i odgoju. Pod utjecajem raznih društvenih čimbenika, a posebno medija, tradicionalne osobne i društvene vrijednosti izložene su sve jačim napadima. Sve u svemu, moj je dojam da sekularizacija hrvatskog društva napreduje sve bržim koracima.

Teofil: *U društvu vlada pesimizam i defetizam, ljudi nisu zainteresirani za politička i javna gibanja. Zašto je to tako i na koji način bi se stvari mogle mijenjati?*

MILJENKO ANIČIĆ: Nezainteresiranost i zasićenost politikom postoji i u starim i razvijenim demokracijama. U Hrvatskoj, kao i u drugim državama nekadašnje Jugoslavije, prisutno je i prilično veliko razočaranje onim što je došlo na mjesto propalog komunističkog sustava. Ljudi su, možda i prebrzo, očekivali promjene nabolje, a imamo prilično kaotičnu situaciju, otkrivaju se slučajevi kriminala, nepravde, itd. Kod nekih to rađa nostalgiju za prošlim vremenima. Ne bih rekao da je to žaljenje za komunizmom, nego više izraz protesta protiv sadašnjeg stanja. Razočaranje je još veće kad se ne vidi politička volja da se stvari pokrenu. Potrebno je odlučno započeti i dosljedno provesti opće pospremanje u zemlji, a u tom procesu nema preskakanja stepenica. Mislim da u tom trebaju sudjelovati svi čimbenici društva. U kontekstu pripremanja za ulazak Hrvatske u Europsku uniju najčešće se govori o usvajanju europske pravne stečevine. Međutim, sebe radi moramo raditi na jednoj obuhvatnijoj obnovi, a tu svoje važno mjesto ima i Crkva.

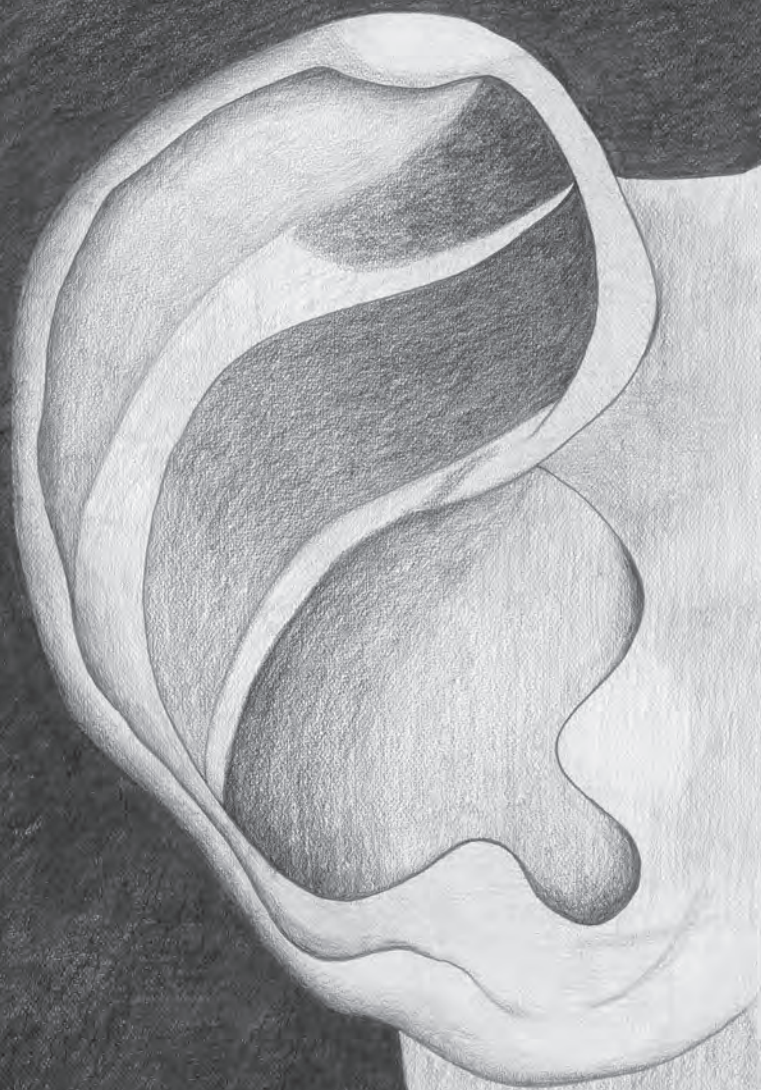
Teofil: *Na koji bi se način moglo društveno i politički angažirati današnjeg čovjeka, da prestane javnu stvar prepuštati slučaju i mafiji? Kojim idealima bi trebao zračiti katolički političar?*

MILJENKO ANIČIĆ: Drugi vatikanski koncil poziva vjernike laike da vođeni svojom kršćanskom savješću i pripadajućim joj vrijednostima vrše zadaću prožimanja vremenitog reda kršćanskim duhom. To znači da vjernici laici, između ostalog, moraju prihvatiti i zadaću svog sudjelovanja u politici. Politički je rad u skladu s kršćanskim moralnim načelima samo onda kad služi općem dobru i kad za to koristi moralno dopuštena sredstva. Opće dobro uključuje poštivanje osobe, društveno blagostanje i razvitak skupine te mir, postojanost i sigurnost pravednog poretka. Danas, kad je u većini društava na sceni pluralizam, koji rađa pluralnošću političkih usmjerenja, stranaka i rješenja, vjernik mora birati ona rješenja, koja

su u skladu s vjerom i naravnim moralnim zakonom. Ne smije biti podložan moralnom relativizmu, nego se mora ravnati prema trajnim moralnim načelima. Takav katolički političar, koji uz to za svoje stavove svjedoči odlučno i dosljedno i svojim osobnim vjerničkim životom, sigurno će biti privlačan za mnoge koji traže siguran oslonac i smjer.

Teofil: *Često putujete na relaciji Hrvatska – BiH. Upoznati ste sa stanjem u obje države. Biste li mogli povući paralele između dvaju država i država, tj. kakvo je stanje u BiH?*

MILJENKO ANIČIĆ: Hrvatska i BiH imaju puno problema. Razlika je u tome što je Hrvatska većinu svojih problema identificirala i dosljednije radi na njihovu rješavanju, dok se BiH još uvijek muči sa svojim temeljnim pitanjima, kao što su tri istine o nedavnim ratnim događajima i tri nepomirljiva koncepta o njezinoj nutarnjoj organizaciji, budućnosti i ciljevima. Proces ispravljanja nepravdi, pomirenja i uspostave povjerenja još je daleko od zadovoljavajućeg. Ta i druga neriješena politička pitanja koče rješavanje velikih egzistencijalnih problema ljudi. Međunarodna zajednica vrši na Hrvatsku snažan pritisak radi uspostave ljudskih prava, povratka izbjeglih i sl. Kod nas ništa od toga. Zapadnjački se diplomati cijelo vrijeme prema tim pitanjima ponašaju kao da ih nema. Kako im je samo tanka ta glazura ljudskih prava i demokracije! Kod nekih ne možete razlikovati, radi li se o diplomatu sa Zapada ili nekom domaćem političaru. Naši hrvatski političari u BiH do sada su zastupali jedino svoje vlastite interese. Moglo bi se još puno toga reći. Navest ću samo još jednu razliku: političari u Hrvatskoj govore o aktualnoj krizi i poduzimaju neke mjere, više ili manje učinkovite. Građani su vrlo nestrpljivi i traže od političara da djeluju. U BiH se kriza jedva spominje. Valjda zato, što je kod nas stalno kriza. Nikakve mjere se ne poduzimaju. Nevjerojatno je kako ljudi sve to strpljivo podnose, samo ne znam – do kada?

Promišljanja

-UHCE-
Marina Spajić 2009.

Ljudske oči

Ne vidiš ono što ja želim da vidiš....

To samo Božje oči vide.

Grč se stvara u meni

Jer ti ne mogu dočarati...

To samo Bog razumije.

U sebi trpim i patim,

a, dokažem li se,

žrtva neće biti iskrena...

To samo Bog zna.

Molim se i trudim

Za mrvicu mira u duši...

To samo Bog daje.

Nikako mjerilo nisu

oči ljudske, krhke su

i pogled im je lomljiv kao od jajeta ljuske.

Josipa Jurić, III. god.

PIŠE: MARIJAN LONČAR

Psihologija (ob)mana

Po tko zna koji puta drugorazredni je novinar u isto tako drugorazrednom dnevnom listu predstavio rezultate ankete provedene među mladima. Postavljena su pitanja o Crkvi općenito, a to je uključivalo mišljenje mladih o celibatu, predbračnoj čistoći, pobačaju ...

Gledano sa katoličkog stajališta, rezultati ankete bili su poražavajući. Prema njima, čini se da više od polovice mladih ne ide na svetu misu nedjeljom, jednako toliko ih smatra da je pobačaj pravo žene, sedamdeset posto anketiranih smatra da je celibat relikat srednjega vijeka, a osamdeset posto smatra da Crkva ne ide u korak s vremenom ...

Na rezultate upravo ovakvih površnih anketa pozivaju se teoretičari raspada katoličkih vrijednosti među mladima i u društvu, te oni koju Crkvu smatraju prijetnjom. Postupak je vrlo jednostavan. Prikažemo li stanje u društvu lošijim nego što ono uistinu jest, po prirodi stvari stanje će se uistinu i početi pogoršavati. Tako laž postupno postaje istina. To je klasični princip psihologije obmane. Najbolji primjeri takvih nastojanja su provođenja anketa vezanih uz pušenje. One su često sponzorirane od strane duhanske industrije, čime odmah postaje jasno da je u njihovu korist utrkavanje za profitom. No, iako je to očito, to ipak ne uviđaju svi. Postupak takvih anketa je također vrlo jednostavan i uperen na najosjetljiviju skupinu društva – mlade. Pred mlade u osnovnim i srednjim školama jednostavno se stavljaju činjenice iz anketa navodno provedenih među njihovim vršnjacima. Rezultati su zapanjujući i to zbog obične psihologije primijenjene na mladoga čovjeka. Mladima, kojima se obraćaju, stručnjaci tvrde da ankete pokazuju kako npr. osamdeset posto njihovih vršnjaka puši.

Iako ponekad namjera može biti i plemenita, da se mladi odvrate od te napasti, u umu mlade osobe stvari se specifično poslože. Upravo na to računaju mnoge industrijske grane. Mladi se čovjek, čuvši da trenutno osamdeset posto njegovih vršnjaka puši, pita zašto osam od deset srednjoškolaca koristi duhan, a on to ne čini. Iako je starijima potpuno jasno da većina nije uvijek u pravu, u mladome umu želja za uklapanjem u društvo i želja za prihvaćanjem ima opijajući učinak. Stoga, svjesne utjecaja takve obrnute psihologije na mlade, mnoge industrijske grane krivotvore rezultate anketa s ciljem da mladi postanu njihovi vjerni potrošači. Korištenje te psihologije obmane kojom se cilja na mane i potrošački mentalitet mladih ima mnogo negativnih posljedica, a jedna od njih je stvaranje pomalo egoističnog mladog potrošača koji duhovnu nerazvijenost često pokušava nadoknaditi materijalnim. Pitate li mladoga čovjeka smatra li sebe zbog toga hedonistom, odgovor će biti negativan, ali kada biste mu uskratili pristup mobitelu, internetu ili televizoru na samo jedan dan, on bi vjerojatno doživio napadaj tjeskobe.

Ipak, mnogo gore posljedice ima psihologija obmane usmjerena na duhovni element mlade osobe. Stvaratelji takvih obmana opet su industrijske grane, ali često i newageovska društvena elita. Takve se obmane očituju u činjenici da se u vremenu umrežavanja i dostupnosti svih vrsta informacija briše postojanje

tabua. Iako to može imati pozitivan prizvuk, to često završi gubljenjem osjećaja za sveto u mladima. Ponekad se čini da mladi čovjek današnjice ni pred čime neće pognuti glavu i priznati da je to sveto ili nedodirljivo. Donedavno je Crkva, ili barem Euharistija, bila ta koja je predstavljala vrhunac, ono što stvarno zaslužuje najskrušenije poštovanje. Čovjekova intima predstavljala je barem mali prostor u kojemu je čovjek mogao biti sam sa svojim mislima, snovima i nadanjima ili, u konačnici, s Bogom. Danas je moguće nečija nadanja, strahove i misli pročitati na internetskom profilu i dati svoj sud sviđa li nam se to ili ne. U tome kontekstu mladi se brane riječima da moraju negdje iznijeti svoje misli ili se izraziti. U tome nema ništa loše, ali problem je kada se mladoga čovjeka uvjeri da to mora učiniti javno, na internetu, i tako svoju intimu, često i nesvjesno, izložiti pogledima drugih. Dovoljno je raširiti teoriju da se ono što nije objavljeno na internetu nije niti dogodilo i postiže se željeno djelovanje na mlade. Koliko je isplativa takva psihologija nametnutih potreba dovoljno govori činjenica da mobilne i internetske tvrtke u Hrvatskoj zarađuju više od hrvatske poljoprivrede i brodogradnje zajedno, gledano u omjeru uloženoga i čiste zarade, a povrh toga valja spomenuti da je sedamdeset posto internetskih stranica prožeto reklamama. Još jedno obilježje internetske revolucije je i nešto

što možemo nazvati spajanjem umova u mladima, tj. polaganim brisanjem osobnosti. Ono što je započelo simpatično, sročeno u sloganu »svijet – globalno selo«, postalo je čudna mješavina raspršenosti mladoga čovjeka u moru beskorisnih podataka i nastojanja da se u svemu tome ipak formira kao jedinstven. Istovremeno je newageovski slogan »misli globalno – djeluj lokalno« doveo do pasivnosti mladih u nekim važnim pitanjima. Globalno gledajući, glad u svijetu je veliki problem, ali, lokalno gledajući, tu se ne može mnogo učiniti. Takvo razmišljanje dovelo je do toga da mladi čovjek uistinu razmišlja o gladi u svijetu, ali svjestan da iz svoje sobe ne može mnogo učiniti postaje pasivan i ne primjećuje glad, siromaštvo ili tugu u svome vlastitome selu, gradu pa čak i u svome domu. U kontekstu govora o formiranju jedinstvene misli među mladima, valja spomenuti da se to sad više nego ikada očituje u izoliranju pojedinaca koji ne razmišljaju ili se ne ponašaju kao većina. Primjerice, ukoliko neki pojedinac smatra da neka planetarno popularna pop-pjevačica i nije nešto posebno, horda će njenih obožavatelja osjećati »svetu dužnost« uvjeriti toga pojedinca da griješi. Paralelno tome, ako u slobodoumnom svijetu mladi katolik iznosi svoja uvjerenja, događa se isti proces. Razlog toga procesa, na žalost, leži u ljudskoj prirodi. Osobe koje odstupaju od nekih pisanih ili nepisanih normi oduvijek teško bivaju prihvaćene. Uvijek je lakše prepustiti se plimi. U ovome slučaju plimi globalnoga mišljenja da je u ovome vremenu žrtvovanje za nešto vječno, ali na ovome svijetu neopipljivo, ravno ludosti. Kako inače objasniti da u ovome vremenu mladi katolik toliko odskaače u razmišljanju o životu u odnosu na ostalu nekršćansku mladež, pa su mnogi skloni proglašiti to razmišljanje konzervativnim ili čak zatupljenim? Poput želje za uklapanjem u društvo, u ljudskoj je prirodi da nam osobe koje su uvijek nasmijane, susretljive ili uvijek spremne na dijeljenje izgledaju pomalo nestvarno. Razlog

je jasan i jednostavan. Takve su osobe dokaz da je krepostan život ipak moguć i time nas tjeraju da propitujemo vlastito ponašanje i život. Kada shvatimo da biti poput takvih osoba zahtijeva elemente odricanja ili čak mijenjanja naših životnih stavova lakše je takve osobe proglasiti nestvarnim i čudnim. Takve osobe podižu ljestvicu očekivanja i time uzburkavaju mirnu površinu kolotečine. Tada postaje lako, u nedostatku vlastitih, tuđe kreposti i zalaganja proglasiti ništavnim i bezvrijednim. Upravo zbog toga je mladi katolik pomalo čudan ostatku svijeta. Kada nestane toga čuđenja, to će biti pravi pokazatelj krize u Crkvi, a ne nekakve drugorazredne ankete koje imaju za cilj prikazati stanje gorim no što ono uistinu jest. To je običan pokušaj obmane i širenje laži. Ključno je zapitati se kojoj to industrijskoj i proizvodnoj grani koristi produhovljena mladež bez razvijenoga potrošačkog mentaliteta, koja uz to razmišlja svojom glavom? U potrošačkome svijetu kršćanska učenja o skromnosti i nenavezanosti na svijet zvuče apokaliptično.

Prokazati pravi razlog širenja obmana je lako. To je gotovo uvijek utrka za novcem. Ali pomalo je nejasno zašto takve obmane ipak imaju velikoga uspjeha među mladima i zašto u potpuno kršćanskim zemljama ipak nailaze na plodno tlo. U korijenu svakog odstupanja od kršćanskog nauka nalazi se egoizam. Toga je svjestan svatko tko zna kako upravljati drugima. Egoizam se, današnjim rječnikom, može nazvati i interesom. Je li u interesu vlasniku tvornice redovito plaćati radnike, ako to može činiti neredovito i za to ne biti kažnjen? Je li u interesu liječniku odbijati izvršavanje pobačaja, ako mu to može osigurati lagodan život? Je li u interesu nesavjesnoj ženi žrtvovati se za dijete ako tu žrtvu od nje može odvratiti običan brzi pobačaj? Jednostavno rečeno, egoizam ne misli na drugoga i on u sebi uvijek traži izgovor i opravdanje. Kada ga tako shvatimo, jedini potpuni odgovor na njega jesu Kristo-

ve Zapovijedi ljubavi. Nije li jedina i potpuna suprotnost egoizmu ljubav prema Bogu i bližnjemu? Ako je egoizam u korijenu svih grijeha i svakih devijacija od dobra, onda se ljubav i usmjerenost na drugoga logično nameću kao rješenja problema. Ako uistinu ljubi život bližnjega, nijedan poslodavac neće potkradati svoga radnika i dopustiti da glada, niti će ijedan liječnik na svijetu učiniti pobačaj ... To je istovremeno tako jednostavno spoznatljivo, a opet tako teško izvedivo. U svakome se pojedincu krije, od Boga mu darovana, snaga da slobodnom voljom nadvlada egoizam. Pitamo se, kakav je interes imao Krist da prođe onu strašnu muku? Da je mislio samo na sebe, a ne na nas, sigurno bi je bio izbjegao, ali On to nije učinio ... Nekoć je taj čin filozofima bio neshvatljiv, a danas je neshvatljiv beskrupuloznim poslovnjacima željnima zarade – žrtvovati se a od toga ne imati izravne koristi ravno je ludosti. Mnogi ne razumiju da se riječi žrtva i korist međusobno isključuju. Nadvladavanje egoizma može se, i mora, dogoditi prvenstveno na razini pojedinca. Tek uz osobno zalaganje svakoga čovjeka kršćanski nauk može rasti na plodnom tlu. Potrebno je promijeniti omjer izloženosti mladih ljudi negativnim i pozitivnim utjecajima svijeta. Uz to, nužna je i promjena stava. Nije znak maloumnosti ponekad stvari vidjeti potencijalno ljepšima nego što one uistinu i jesu, jer upravo je to prvi korak da ih takvima i učinimo. Pozitivno promatrati svijet izvorno je kršćansko obilježje.

Zaključno je dovoljno reći da stvari nisu tako crne kao što ponekad djeluju i kao što nam ih teoretičari apokaliptičnih vremena žele prikazati. Ono što se danas događa izazovi su vremena kojima je bio izložen i mladi čovjek prije stotinu godina, samo što su obliči tih izazova nešto drugačiji. Kao što se može učiniti da su današnji izazovi teži, tako su i mogućnosti suvremenoga čovjek da na njih odgovori veći.

Piše: Zlatko Hnatešin, II. god.

Primarna asocijacija koja se javlja na sam spomen sela je poljoprivreda, i to je ono što ljudima oslikava stvarnost i doživljaj života na selu, a uz to dolazi i blagostanje u plodovima rada.

U današnjem vremenu globalizacije, deagrarijacije i urbanizacije selo je bačeno u drugi plan političkoga i ekonomskog života. Globalno gledajući, ljudi gravitiraju velikim gradovima, regionalnim i makroregionalnim središtima. Imam dojam da općenito imaju krivu percepciju o životu na selu. Mnogi smatraju da ljudi na selu uživaju u blagodatima svoga rada i uopće ne shvaćaju zašto seljaci izlaze na prosvjede, uzrokovane neisplaćivanjem poticaja. Prevladava mišljenje: »Što se oni imaju buniti, proizveli su si hranu, imaju za život i još traže novac?« Mislim da ljudi nisu svjesni koliko je dugačak put od sjetve pšenice do korice kruha. Taj put zahtijeva brojna ulaganja, pogotovo u današnje vrijeme kada je zemlja iscrpljena zbog primjene brojnih umjetnih gnojiva i pesticida koji se rabe da bi se pospješila kvaliteta i količina uroda. Na vlastitoj koži osjetio sam težinu i

Život na selu

Dijete sam sela. Tijekom odrastanja upoznao sam mnoge blagodati seoskog života, ali i mnoge mane, nedostatke.

složenost rada na selu i koliko je trnovit put od trenutka sadnje, primjerice rajčice, do trenutka njezina plasmana na tržište. Politika države i EU je takva da nametanjem visokih standarda kakvoće uništava mala poljoprivredna gospodarstva, a velikima daje bitnu prednost. Svakako, treba poštovati nametanje visokih standarda, no država bi se uz to trebala pobrinuti da omogući poljoprivrednicima dostizanje tih standarda, stimulirajući ih poticajima i onemogućavajući monopolistima da diktiraju cijene koje seljak može jako teško pratiti. Selo, a napose slavonsko, posjeduje ogromne potencijale koje treba znati iskoristiti i u njih ulagati.

Nije ipak sve tako sivo na selu, od bavljenja poljoprivredom može se lijepo živjeti, potrebno je samo raditi i truditi se. Dakako, tu veliku ulogu igra i priroda, koja je među ključnim čimbenicima u toj djelatnosti. U slučaju elementarnih nepogoda u pet minuta može nestati sav trud i rad, ali, isto tako, lijepo vrijeme i dostatne količine oborina mogu uvelike poboljšati i održati kvalitetu i kvantitetu.

Danas sela počinju malo-pomalo gubiti na važnosti u ovom vremenu rušenja granica, uznapredovale industrije i »express« življenja, no neupitno je da posjeduju ogromne potencijale i veoma povoljne uvjete za život. Smatram da selo ima perspektivu za budućnost, potrebno je samo mudro raspolagati dobrima i, naravno, ne zaboraviti na zemlju. Zemlju treba održavati i koristiti tako da bude dostupna i naraštajima koji dolaze iza nas.

Piše: MARIJANA BLAŽEVIĆ, III. god.

Hagioterapija

Cjelokupno znanje na području hagioterapije plod je dugogodišnjeg teoretskog i praktičnog rada prof. dr. Tomislava Ivančića. Razvijajući metodu hagioterapije prof. dr. Ivančić je, uz otkriće strukture čovjekove duše, prikazao anatomiju, fiziologiju i patologiju duhovnih struktura. Apstraktnim pojmovima, kao što su bitak, sloboda i intelekt, pristupa s praktične strane. Stvarajući brojne mogućnosti pomaganja čovjeku-patniku. Otvorio je potpuno novo područje istraživanja ljudskog bića i dao veliki doprinos suvremenoj znanosti.

Hagioterapija kao znanost i njen povijesni razvoj

Hagioterapija je, prije svega, plod vjere i vjerničkog iskustva. Nakon održavanja brojnih duhovnih vježbi i seminara uvidjelo se da osobito snažan dojam na vjernike ostavljaju molitve sadržane u obredniku *Inicijacija*, kao i ostale, različite, bilo tradicionalno bilo spontano izrečene. To su molitve u kojima su sudionici susreta izražavali kako Isus otkupljuje i liječi njihov život. Svjesno su predavali svoja traumatska proživljavanja i doživljaje iz prošlosti Isusu Spasitelju. Ljudi su bili poučeni kako da iskreno iznesu svoje tjeskobe pred Boga. Na taj način iskusili su nutarnju slobodu, mir, sposobnost za praštanje i snagu da hrabro ponesu životne križeve. Dolazili su ovisnici raznih vrsta, koji su htjeli biti slobodni ali to nisu mogli samo svojom voljom. Na taj način, nakon određenog duhovnog procesa, oni su doživljavali svoju slobodu. Ljudi koji su bili nemoćni da se izmire s nekim s kim su

bili posvađani i oni koji su bili u nemogućnosti oprostiti, poukom i molitvom došli su do iznenađujuće sposobnosti da mogu oprostiti, prihvatiti druge ljude i svoje životne situacije.

Nisu to bile molitve za somatske ili psihičke bolesnike. No, pomaganjem ljudima u njihovim traumama često je dolazilo do iscjeljenja neke psihičke ili fizičke bolesti. Ono duhovno stavljalo se u prvotni plan, a psihofizičko u sekundarni. Na taj način se otkrila povezanost između duhovnih trauma te su se sve više stvarali novi načini i mogućnosti duhovne pomoći. Uvidjelo se da kod nekih duhovnih patnji pomaže već i sama pouka kako da se isprave krivi moralni i intelektualni stavovi. Kod drugih je trebala snažna i duga molitvena praksa ili pak temeljita ispovijed. Za neke je bila dovoljna ljudska podrška ili, pak simpatija. No, kod većine duhovnih trauma trebalo je izvršiti životni obrat, dovesti osobu do toga da shvati smisao života, nauči moliti i s povjerenjem pristupi Bogu, a onda je uvesti u re-

dovito primanje sakramenata. Na ove načine krivo postavljene stavovi bili su ispravljani, što je razultiralo oslobođenjem od moralnih patnji, strahova i tjeskoba te zdravstvenim poboljšanjem. Ova praksa toliko je uznapredovala, da se nakon nekog vremena, 1990. godine u Zagrebu osnovao Centar za duhovnu pomoć u kojem je bilo potrebno zaposliti nekoliko profesionalaca za ovo područje. Brojne osobe koje su dolazile u Centar prethodno su bile na psihoterapeutskoj ili medicinskoj terapiji, no one im nisu pomagale. Pacijenti koji su dolazili imali su simptome psihičkih bolesti, a njihove patnje ponekad su bile teže od onih psihičke naravi. Tim u Centru za duhovnu pomoć nije radio samo s kršćanima, nego i nekršćanima, pa i ateistima.

Područje njihova istraživanja bilo je duhovno. Duh je sloboda, a sloboda nosi odgovornost, iz čega nastaje ili osjećaj krivice i besmisla ili osjećaj smisla i mira. Duh nije samo čovjekov dio već je on u čovjekovoj osobnosti. Osmišljava njegovu psihofizičku strukturu i daje joj snagu i funkcionalnost. Duh je sposobnost čovjeka da se izdigne iznad svojih patnji, da se suprotstavi svim uvjerenjima, da prkosi i samoj smrti. Čovjek može sve imati, kaže pjesnik, ali jedno ne može - sama sebe. Čovjek

ne posjeduje sebe, nego on je biće neuništivo, duhovno. Duhom čovjek spoznaje svog Stvoritelja, prirode i ljudske povijesti. Budući da je duhovno biće. Čovjek je neuništivo religiozan. Posjeduje nadu i onda kada se sve oko njega razara i ruši. Unatoč moru mržnje i zla u svijetu, čovjek doživljava ljubav kao sigurno i neuništivo područje koje nitko ne može razoriti. Pravi rezultati liječenja duhovnih trauma počinju se pokazivati kada se milošću - a to znači molitvom, sakramentima i navješćanjem - čovjeka liječi. U duhovnu dimenziju svakog čovjeka utkani su zakoni. Ako se ti zakoni ne poštuju, u čovjeku nastaju lomovi, ovisnosti, patnja, nemoć, besmisao, tjeskoba i samoubilačke misli. Laž, nepoštenje, mržnja, osvetoljubivost, neumjerenost, krađa, preljub, ubojstvo, svađa i neprijateljstvo razaraju funkcionalnost čovjekovih duhovnih organa te u njemu stvaraju bol, patnju, tjeskobu, besmisao i ugroženost. Ako se čovjek obrati i počne činiti dobro, onako kako mu to naređuje savjest, tada nestaju njegove boli, tjeskobe, rađa se radost, smisao i životna snaga. Mane i poroci imaju neku snagu koja je jača od čovjeka te ga zarobljavaju. Zato je potrebna nadljudska snaga koja će osloboditi čovjeka. Ne naviješta Crkva uzalud već 2000 godina Isusa Krista kao snagu i milost protiv čovjekovih grijeha, krivica, proroka i propasti. Osim toga, samo obraćenje i kajanje ne oslobađaju od krivice. Onome koga smo povrijedili i nešto mu razorili, treba nadoknaditi štetu i izliječiti uvredu koju smo mu zadali. Čovjek je prostorno i vremenski ograničeno biće te ne može nadoknaditi sve prošle štete, povrede, muke koje je nanio uvrijeđenome. To može samo netko tko je vječan, izvan vremena i prostora, i koji je sam slobodan od grijeha i zla te ima vlast nad njima. Hagioterapija je neshvatljiva bez Boga jer se u njoj prepoznaje Božje djelovanje, a u njegovoj se prisutnosti mogu otkriti čovjekove duhovne traume i njegovom se snagom liječiti.

Uzroci duhovnih bolesti

Izvori su mjesta iz kojih čovjeka napadaju uzročnici bolesti. Tri su izvora duhovnih bolesti: čovjek, drugi ljudi, zle sile i zli duhovi.

Razlikujemo *osnove* i *neposredne* uzroke.

Neposredni uzroci su prilike i situacije zbog koje su uzrokovala neku duhovnu bolest ili traumu. *Neposredni uzroci* su brojni, oni su zapravo načini kako zlo, požuda, povreda ranjavaju čovjeka i nanose mu duhovnu bol.

Osnovni uzroci su: zlo, požuda i uvrede.

Duhovna terapija

Pojam terapija dolazi od grčke riječi *therapeuo*, što znači *služim, njegujem, liječim, iscjeljujem*. Terapija je djelovanje kojim se bolesnika ozdravljuje, kojim se čovjeka oslobađa uzroka bolesti, njezinih simptoma i patnje. Terapija dovodi čovjeka do toga da opet postane cjelovit. Ona nadograđuje manjak zdravlja, mira, zadovoljstva, smisla i ljubavi. Ona čovjeku donosi izgubljeno zdravlje.

Poznata je bol duše kod nas netko blizak povrijedi, kada nam se učini nepravda, kada izgubimo najdražu osobu. Čovjeka užasno boli kada se ljubav pretvori u mržnju. Strahovito boli spoznaja da je umjesto namjeravanog dobra, učinio zlo. Bol duhovne naravi teže je dijagnosticirati od ostalih čovjekovih boli. U svijetu su pomiješani dobro i zlo, u svijetu je patnja. Terapija mora biti svjesna izvora patnje; kad već ne može njih otkloniti, onda barem pacijenta treba učiniti imunim na te izvore boli. Hagioterapeut treba pacijentu dati upute kako će u svakom trenutku života uza se imati sredstvo za ublažavanje duhovne boli koja ga je zadesila. Pitanje je tko posjeduje vještinu i snagu za duhovnu terapiju? Zlo i grijeh jači su od čovjeka. Ovisnost je snaga protiv koje jedva da što može ljudska vještina i sila. Stoga lijek za čovjekovu duhovnu dimenziju ne može biti čovjek, ali to sigurno može biti Stvoritelj svijeta. Treba reći da je istinski lijek za čovjekovu

dušu i organizam Božji duh i Božja milost. To znači da terapeut treba biti osposobljen u svojoj duhovnoj dimenziji kako bi mogao biti posrednik božanskog lijeka za pacijenta. Hagioterapeut treba pacijenta otvoriti vrednotama, pokajanju, obraćenju i molitvi. On treba biti čovjek obraćenja, pokajanja, poznavatelj Božje riječi, iskusan u molitvi i iskusan u liječenju vlastitih trauma, bolesti i patnja. Nije dovoljno da on ima diplomu teologije i svjedodžbu o završenom hagioterapijskom školovanju, nego prvenstveno poznavanje i iskustvo duhovne dimenzije te iskustvo milosti. Stoga hagioterapeut treba prijeći iz profanog u sveto, treba duboko poštovati čovjeka i Boga, a istovremeno imati strahopoštovanje prema sebi, jer je nekako Božja ruka na njemu. U hagioterapiji Isus je liječnik i lijek. Duhovni lijekovi su: riječ, metanoja ili obraćenje, koju čine više elemenata: spoznaja, odluka, post, bdijenje, askeza i milostinja. Također tu dolaze i molitva i sakramenti.

U hagioterapiji razlikujemo tri vrste duhovnih terapija: *kognitivnu, aksiološku i teološko-antropološku*. Pod *kognitivnom* terapijom podrazumijevamo ono što preko pacijentova uma i razuma lijekovito djeluje na ozdravljenje od duhovnih boli. U nju spada sve ono što treba činiti kako bi se Božja riječ, u nadnaravnoj i naravnoj objavi, te ljudska riječ mogle susresti s pacijentom. Pod *aksiološkom* terapijom podrazumijevamo pacijentove odluke, vrline i vrednote, borbu protiv grijeha i bolesti, što sve vodi oslobođenju od boli i ozdravljenju. U aksiološku terapiju spada sve čime se provodi metanoja i sve ono čime se može doći do vrlina i kreposti. Pod *teološko-antropološkom* terapijom razumijemo procese koji posjeduju Božju milost i snagu za duhovno liječenje.

Terapija je zapravo vještina kako da se duhovni lijekovi na najefikasniji način upotrijebe u borbi protiv duhovne bolesti i boli.

Cijeli članak je temeljen na knjizi: T. IVANČIĆ, *Dijagnoza duše i hagioterapija*, Teovizija, Zagreb, 2006.

PIŠE: PETAR KOPUNOVIĆ LEGETIN, V. god.

Maleni raj

Devet mjeseci raja. Mjesto tako milosno, blagoslovljeno, pa i čudesno, osmišljeno od Boga, gdje čovjek u nastajanju, beba, ima devet mjeseci mira, zaštite, najbolje uvjete za razvoj. Dijete se osjeća kao da je sve to dio njega, njegove cjelovitosti. Zaštićeno je, ima uredne, svakodnevne obroke. Dobiva najbolje od najboljeg od hrane koju majka uzima.

Što je najvažnije, beba svih devet mjeseci sluša bilo. Otkucaje. Otkucaje koji smiruju, koji joj pokazuju da je netko uvijek tu za nju. Bilo je poveznica za srce. Srce je poveznica za ljubav. Ne prestani otkucaji, za osjećaj koji podsjeća na neprestanu Božju ljubav, osobe koju ne vidimo, ali znamo da je tu i da nam je i uzrok i cilj. Osjećaj koji upućuje na sigurnost, zaštićenost. Vrijeme u kojem osoba ni trenutka nije sama. Kao što ni uz Boga nikad nije sama. Beba ne zna tko je to »vani«, kako izgleda, ali OSJEĆA. Kao što i mi možemo osjetiti ljubav Boga, koji ne samo da ljubi, već je i sam Ljubav. Nije,

dakle, čudno, što bi beba, kad bi ju se samo moglo upitati pri rođenju da li bi se vratila, sa sigurnošću htjela nazad u taj mir, u to blagostanje. Porodom počinju prve muke dolaska u »vanjski« svijet. Na svijet muke, ili sve mučniji svijet, kojim najlakše i s najviše nutarnje snage prolazi onaj koji se najviše sjeća ljubavi, sigurnosti i mira tih devet mjeseci. Mjesta gdje se susreće sam Bog, Stvoritelj koji tako mudro, umno, utiskuje u samog čovjeka i put povratka toj ljubavi, tom osjećaju.

To je neka vrst čekaonice, koju nijedno ljudsko biće nije zaobišlo. Mjesto gdje čovjek dobiva upute i koordinate, koje su utisnute u njemu da se zna ravnati po njima.

Mjesto gdje se doista očituje Put – kao put prema vanjskom svijetu, ali i put prema Bogu – izravna povezanost sa Njim.

Mjesto gdje se očituje Istina, gdje nema laži, prilagođavanja istine.

Mjesto gdje je Život, jer bez njega nema bila, otkucaja.

Mjesto gdje se na osobit način povezujemo s majkom, te nam stoga i u vanjskom svijetu toliko znači.

Imamo, dakle, iskustvo ljubavi koja nam pokazuje put, daje vjeru da ćemo jednom doista i opet, na još uzvišeniji način, doći do tog osjećaja, tog smiraja, tog raja, spoznajući, uz Božju pravednost, milosrđe, i pravu dimenziju Raja.

Fra Zvezdan Vjekoslav Linić

Fra Zvezdan Vjekoslav Linić rođen je 1. ožujka 1941. u Svilnom, u blizini Gospina svetišta Majke Milosti na Trsatu. Svoj pastoralni svećenički život posvetio je najviše mladima i Franjevačkom svjetovnom redu. Velikom broju mladih pomogao je da kroz sakramente kršćanske inicijacije uđu u Crkvu, da upoznaju Krista Spasitelja. Njegov glavni svećenički posao bio je naviještanje evanđelja i to kroz redovite propovijedi radnim danom, a osobito nedjeljom u crkvi Sv. Franje na Kaptolu, a potom i kroz brojne vjeronaučne susrete s mladima i manje mladima. Tu se razvija njegov osjećaj za riječ Božju. Kroz radiomise i duhovne misli počeo je sustavno stavljati na papir komentare evanđeoskih perikopa.

Piše: Mia Papazović, II. god.

Na duhovnim obnovama se događaju lijepe stvari. Ljudi se okreću od zla i grijeha, mnogi to ispovjede i odlučuju kvalitetnije živjeti. Ima onih koji zaista krenu u iskren pošten i vjerski život. To je svakako čudo. Makar se o tome ne piše toliko. Nadalje, ima centara gdje se nastoji medicinski ustanoviti poboljšanje ili ozdravljenje

koje se ne može medicinski objasniti. To mogu biti čudesa vezana uz vjeru u Krista Spasitelja. Na njegovim seminarima i mnogim drugima ljudi svjedoče o dodiru Božjem. Ostaje se na ljudskoj riječi i vjeruje se osobi koja ima razloga da to posvjedoči. Nema vremena i potrebe da se to znanstveno utvrdi. Ipak, vjeruje da je u mnogim slučajevima zaista riječ o čudu, tj. Božjem zahvatu. Sigurno, tu je potrebna vjera. Ona otvara srce za djelovanje milosti. Možda neki to žele svesti na efekt »placebo«, kako to medicina kaže, ali mnogo toga se ni tom riječju ne da protumačiti.

Fra Zvezdan Linić kaže: »Često psihijatri meni šalju slučajeve koje oni ne mogu riješiti i za koje misle da su duhovne prirode.« To vrijedi, objasnio je, samo za one oboljele koji su vjernici. Često dobiva pozive bolesnih ljudi, kojima nastoji pomoći ako ikako može, premda je riječ više o duševnim, a ne duhovnim problemima. No ljudima jasno treba reći o čemu je riječ. Čvrsto vjeruje da postoji Zlo, davao kao duhovna sila, da su vidljivi i nevidljivi svijet povezani jer nije sva stvarnost samo ono što vidimo. Vjera prvih kršćana upozorava na vjerovanje u vidljivi i nevidljivi svijet, koji nije ništa manje stvaran ako se ne vidi. I čvrsto vjeruje da u tome nevidljivom svijetu, nošen Biblijom i riječju Božjom, to može definirati. Svi su čvrsto uvjereni kako im Isus pomaže preko fra Linića. Kažu kako se nakon duhovne obnove osjećaju preporođenima i ispunjenima pozitivnom energijom, spremnijim nositi se sa životnim problemima.

Ovdje se nalaze neki od primjera:

»Osjećam se odlično. Već godinama dolazim kod fra Linića i svaki put se osjećam ispunjeno i preporođeno«, rekla nam je Sanja Doležal, pjevačica i voditeljica.

»Naša kći ima strahove, ne spava noćima. Mislimo da je na nju bačen urok. Do te kobne noći bila je normalna djevojka koja je izlazila

van, imala je društvo. U bolnici sada prima lijekove. Šest noći zaredom nije spavala«, priča očajni otac te dodaje kako vjeruje u njeno ozdravljenje.

Fra Linić ju je, čim ju je ugledao, blagoslovio i pomazao svetim uljem. Djevojka, kažu roditelji, isprva nije htjela ići na seminar, jedva je ušla u taksu, ali se već nakon prvog dijela seminara osjećala puno bolje. Odmah je sama pristupila Zvezdanu Liniću.

»Stalno je odlazila pred oltar i pjevala«, kaže majka.

Bog pomaže i daje snagu preko fra Zvezdana i to je razlog što toliko ljudi pohađa duhovne obnove koje on vodi. Inače, svi su anketirani sudionici duhovne obnove izjavili kako im ti susreti puno znače, kako ih ispunjavaju, kako uz Boga ništa nije teško, a da je fra Zvezdan Linić taj koji im približava Boga.

Evo nekoliko njegovih riječi:

»Važna kategorija za mlade je opraštanje. Isus svojim praštanjem daje svakom čovjeku priliku za novi početak. Skida teret, hipoteku života. Valja mlade učiti praštanju. Ne treba zatvarati oči pred zlodjelima. I dogodilo se puno toga. Ali Crkva u kojoj se nalazimo, u koju mladi svjesno ulaze s potvrdom, najprije je od Boga ustanovljena i Bog je temelj te ljudske zajednice. Mladima bih stavio na srce da ne budu kukavice, da ono što rade čine svjesno, a ne kao ceremoniju. Da ne budu farizeji i da pred biskupom ne glume, nego da svjesno prime pečat po kojem žele ponosno živjeti svoju vjeru. Sramota je za te mlade da mogu nositi u sebi odluku da više ne trebaju u crkvu kad prime krizmu. Licemjerno je to i kao da ništa nisu shvatili. Tada bi bilo bolje da čekaju neki bolji trenutak da prime krizmu, iskreno i s vjerom. Mislim da mladi to mogu, da imaju u sebi čežnju za boljim svijetom, a upravo u tome nam Duh Sveti želi pomoći!«

Piše: VALENTINA KADIĆ II. god.

Silvije Strahimir Kranjčević

Bez sumnje jedan od najvećih pjesnika hrvatskog uopće, čije značenje nije isključivo književno – povijesno, i koji je mirno i skladno pisao po europskim mjerilima. Broj njegovih čitatelja ne opada s vremenom, nego trajno raste, a tematika njegovih pjesama nimalo ne gubi na aktualnosti. Naslijedivši i usavršivši pjesnički jezik Preradovića i Šenoe, Kranjčević stvara izraz koji je vrhunac prethodnoga i pretpostavka budućega stoljeća. Da je veliki pjesnik, vidi se baš po tomu što je križište prošlosti i budućnosti. U njemu progovaraju svi hrvatski pjesnici, od Marulića i Gundulića do Mažuranića, a sam je ujedno i navjestitelj budućih – od Matoša, Kamova, Ujevića i Krleža, Pupačića, Slamniga...

Iz životopisa

Rođen je u Senju 17. veljače, 1865. godine. Sin je gradskoga činovnika Spiridiona i Marije r. Marković. Njegovo školovanje traje od 1871. do 1883. god.

kada je kao maturant zajedno s čitavim razredom odbio nastaviti polaganje ispita zrelosti. Tada i objavljuje svoju prvu pjesmu *Zavjet* u časopisu *Hrvatska vila*. Ta je godina obilježila njegov život jer je počeo pohađati predavanja u senjskoj bogosloviji. Već u listopadu te godine biva poslan u Rim gdje je trebao steći najvišu

teološku naobrazbu, i to zagovorom senjskog biskupa. Godine 1884. napušta Collegium Germanico Hungaricum i dobiva preporuku J. J. Strossmayera za Franju Račkoga te se vraća se u Hrvatsku. U Zagrebu se druži s pravaškim književnicima Harambašićeva kruga. Te godine mu izlazi i pjesma *Noć na Foru*. U sukobu s ocem ostaje bez sredstava pa se seli k tetki gdje piše velik broj pjesma, i gdje priprema svoju prvu zbirku *Bugarkinje*.

Godine 1885. boravi u Zgrebu i uz Strossmayerovu pomoć polaže tečaj za zvanje učitelja na građanskim školama. Umire mu otac pa se kratko vraća u Senj i objavljuje prvu zbirku pjesma. Već 1886. postaje učiteljem trgovačke škole Mostaru, ali već sljedeće godine seli se u Livno gdje nastavlja s istim poslom. Ni ondje se nije zadržao dulje od godine dana jer ga premještaju u Bijeljinu. Od 1891. počinje češće objavljivati radove, tako je do 1894. kada je bio unaprijeđen i dobio posao u Zemaljskoj vladi, objavio preko trideset pjesama. Postaje suradnikom redakcije planiranog časopisa »Nada«, ali tada mu se pojavljuju prvi simptomi bolesti, kojoj će i podleći. Nakon višegodišnjeg bolovanja. U Nadi objavljuje veliki broj radova, i to pjesme koje su danas najpoznatije; *Andeo bola, Eli! Eli! Lama azavtani!?! Misao svijeta, Zadnji Adam, Moj Dom, Resurrectio...* Na svoj trideset i treći rođendan ženi se Gabrielom Anom Kašaj. S njome se seli u Zagreb, gdje predaje Matici rukopis *Izabranih pjesa-*

ma. Godine 1900. objavljuje još jednu zbirku pjesma – *Trzaji*, ali i bolest mu se pogoršava. 1904. god. rađa mu se kći Višnja, a on biva postavljen za ravnatelja Trgovačke škole u Sarajevu. Od tada rjeđe obavljuje pjesme tako je do naredne godine objavio svega pet pjesama. Godine 1908. operiran je u sarajevskoj bolnici te odlazi na opravak u Kiseljak. Objavljuje svoje dvije zadnje pjesme *Portreti* i *Hristova slika*. Umire 29. listopada, a pokopan je 31. listopada na sarajevskom groblju. Veliki domoljub umire u drugoj zemlji.

Kršćanske crte u Kranjčevićevim djelima

Veliki pjesnik i izraziti mislilac cijeloga se života lomio između biblijske poruke i egzistencijalne mučnine te, u tom kompleksu, i religiozne sumnje. Očito, zbog ljudske patnje i šutnje Neba, nije mogao shvatiti, još manje smireno prihvatiti, smisao i opravdanost Božje kreacije u kojoj čovjek na ovaj ili onaj način toliko trpi i pati. Stalno je stoga bio u sukobu, koliko s biblijskom objavom koje se, unatoč svemu, uporno držao, toliko i sam sa sobom, sa svojim religioznim uvjerenjima. Pregledamo li hrvatsku književnost s misaono-teološkog stajališta, lako ćemo se složiti da je na prvi mah, možemo podijeliti u dva velika razdoblja, kojima je iz više razloga, pogotovo kada je u pitanju religiozni pristup, temeljna razdvojnica i nerazdvojiva spojnica Silvije Strahimir Kranjčević. On je bio kamen međaš naših tradicionalnih polazišta i faustovski nemirnik modernističkih sumnja i pretraživanja. S njime završava naša stara, manje-više, jedinstvena tradicija linearne misli (glagoljaška, marulićevska, renesansna, barokna, preporodna, romantična i realistička) i uhodane poetike, a započinje nova, u mnogo čemu moderna, u svome duhovnome nemiru i racionalističkom pokušaju, modernistička orijentacija. Prvi je izravno za-

šao u religioznu problematiku i u njoj ostao unakrsnih kontroverzija u kojima se poetski i teološko, filozofski višestruko isprepleću životne kušnje i metafizički upitnici, religiozna povjerenja i pesimističke sumnje. Namjerno je ponirao u tajnu zla i sudbinskoga nesuglasja, povezivao ih i uspoređivao tražeći im uzročno posljedične veze i učinke. U sebi ih je nosio i tjeskobno doživljavao, zato je s njima uporno raspravljao u ime pravde, suze i morala. Time i takvim temama nadmašio je svoje vrijeme i prerastao u refleksivna umjetnika, pisaca i mislioca. Povijesnu sliku svoga naroda uzdigao je na univerzalnu razinu i to posebno u pjesmama *Moj Dom* i *Moj sine*, a socijalnu nepravdu na moralno motrišta (*Krvave suze*, *Iseljenik*). Zanimala ga je problematika čovjekova položaja, s naglaskom na težnji za srećom, a nemogućnost njena ostvarenja, izazvala je burne reakcije i duboke ponore *mysterium iniquitatis*, tajne zla koja ga je užasno morila. Kranjčević se emocionalno priklanjao mišljenju da konkretna stvarnost održava kozmičku zbiljnost. Tako je i Biblija došla u pitanje. Mučila su ga kršćanska stajališta ne samo o Božjoj providnosti već i ontičkoj zbiljnosti svijeta, o opravdanju stvarateljskoga čina.

Kranjčevićeva poezija najuže je povezana s teološkim temama i shvaćanjima. S Kranjčevićem je kritička filozofsko-teološka misao prvi put snažno ušla u našu poeziju, i poezija u našu teologiju. Tradicionalni vjernik i rođeni nemirnik, liberalistički oporbenjak i životni skeptik, poštivao je Bibliju, ali nije mogao prihvatiti žrtvu ili samoprijekor vlastitog uma. Kranjčević nije bio dogmatski ili institucionalni vjernik, ali jednako tako nije bio ni teoretski nevjernik. Koliko god se u traženju istine zatvarao sam u sebe i svoj svijet, nije se odricao Boga. Ali ljepotu njegove poezije i veličanje Boga u njoj može se tek doživjeti čitanjem njegovih djela, stoga preporučujem.

Piše: Zlatko Hnatešin, II. god.

Gašinac – 100 godina čaććenja Gospe Lurdske u župi Odvorci

Župa Sv. Filipa i Jakova apostola, koja je mnogima poznatija pod nazivom Odvorci, broji devet sela »razbacanih« po obroncima Dilja. No, osim tih devet sela, u župi se nalazi i jedno svetište – Gašinac. Nastalo je u čast Gospi Lurdskoj. O tom svetištu postoje neki povijesni zapisi, ali i brojne legende. Smješteno je u šumi između sela Ravna, Brčina i Čelikovića. Ono što se pouzdano zna, jest to da je 1910. godine tadašnji župnik u Odvorcima Ernest Jung, uz izgradnju kapelice u Čelikovićima, blagoslovio i kapelicu u Gašincu. Župna spo-

menica ne spominje razloge izgradnje te kapelice. Tu povijest »pišu« legende o nastanku svetišta, koje se usmenom predajom prenose već generacijama. Zbog prohujalog vremena, te se priče možda ne mogu potpuno objektivno promatrati, no poznavajući mentalitet ljudi svoga kraja, smatram da imaju smisla.

Legenda kaže da je jedan čovjek iz Čelikovića u šumi na tom mjestu čuvao (žirovao) svijeće, te je došao do izvora i zaspao. U snu mu se javila Gospa koja je tražila da se tu izgradi

kapela. Druga verzija te legende tvrdi da mu se Gospa ukazala u bukvi iznad izvora, a prema trećoj, kod izvora je pronašao sliku Majke Božje i odnio je kući. No, ta slika se sljedećih dana pojavljivala na istom mjestu, pa je zaključio da je to mjesto pod Gospinom zaštitom. Obavijestio je župnika koji je dopustio gradnju kapelice na tom mjestu. Tu je početak hodočašćenja u Gašinac Gospi Lurdskoj. Nekoliko metara od kapelice nalazi se izvor vode za koju su Odvorčani vjerovali da je ljekovita, pa čak i čudotvorna. Izvor nije presušivao sve do 2006. godine, a ove godine ponovno se vratio, na veliku radost Odvorčana. Postoje brojna svjedočanstva o ljekovitosti te vode. Mnogi su se, pijući je i umivajući se u njoj, izliječili od sušice, padavice, kožnih bolesti, a koristili su ju i pri zacijeljivanju rana. Jedan mještananin opsovao je Gospu Lurdsku dok je bio nedjeljom na njivi. Po povratku kući usta su mu ostala iskrivljena. On i supruga su se zavjetovali i svaki dan u zoru išli u Gašinac, molili se i prije jutra se vraćali kući. Vjeruje se da mu je Gospa uslišala molitve i da je ozdravio. Postoji i legenda da su vojnici za vrijeme II. svjetskog rata željeli razbiti kip Gospe koji se nalazi u Gašincu. Nekoliko puta su ga bacali od drvo i udarali, ali on nije puknuo.

Hodočašća u Gašinac bila su do 2007. godine organizirana triput godišnje: u nedjelju iza Trojstva, nedjelju iza Sv. Ane i nedjelju iza svetkovine Male Gospe. Od 2007. godine u Gašinac se hodočasti svake prve nedjelje u svibnju, lipnju, srpnju, kolovozu i rujnu. U suradnji s tadašnjim župnikom, vlč. Ivicom Martićem, te uz njegov blagoslov i veliku potporu, 2008. godine župljani su obnovili put do Gašinca, a u samom svetištu napravljen je veliki oltar (bina) na kojem se slavi euharistija. Osim toga, putem do Gašinca postavljeni su križevi s brojevima postaja križnog puta koji dodatno potiču hodočasnike na molitvu, podsjećajući ih na Kristovu žrtvu.

Gašinac je usađen duboko u srce svakog Odvorčana i svi s velikim oduševljenjem tamo hodočaste. U šumi, daleko od globalizacije i užurbanog života kakav nam se nameće, ljudi traže ono što im nedostaje, ono što ne uspijevaju pronaći u svojoj svakodnevnici, prisiljeni živjeti bez predaha; to se kroz čašćenje Majke i slavljenje euharistije uprisutnjuje u ljudima i barem u tom vremenu uspijevaju se posvetiti Gospodinu. Tu mnogi doživljavaju svoj osobni susret s Gospom, svoj mir, svoju katarzu. Ove godine obilježava se 100 godina našeg svetišta. Povodom toga, 21. kolovoza u Gašincu je svetu misu predvodio mons. Đuro Hranić, pomoćni biskup Đakovačko-osječke nadbiskupije. Rado se odazvao pozivu odvoračkog župnika, a cijelim putem do Gašinca predmolio je pobožnost krunice. Dio puta nosio je Gospin kip zajedno sa župnikom i župljanima, pokazavši da je čovjek od naroda, što su ljudi tjednima prepričavali. U svojoj homiliji biskup je naglasio važnost postojanja ovakvih mjesta te pohvalio trud i zalaganje Odvorčana, pod vodstvom njihovih župnika. Biskup se otvorena srca obratio vjernicima naglasivši Marijinu važnost riječima: stotu obljetnicu ovoga svetišta obilježavamo uoči blagdana BDM Kraljice, što ga Crkva slavi 22. kolovoza, tjedan dana nakon svetkovine Marijina Uznesenja na nebo. Mariju najbolje oslikava pjesan koja je provrla iz njezina srca i sišla s njezinih usana: »Veliča duša moja Gospodina i klikće duh moj u Bogu mome, Spasitelju. Jer velika mi djela učini Svesilni, sveto je ime njegovo...« Biskup je istaknuo da je Marijina osobna vjera i prijanjanje model i nadahnuće svima nama i čitavoj Crkvi.

Gašinac je lijep primjer poticanja i ostvarivanja zajedništva ljudi pred Bogom i pred BDM, te svakako vrijedi pohvaliti jednu, ipak veoma malu, župnu zajednicu zbog očuvanja i njegovanja tradicije te truda da se iskaže važnost Božje prisutnosti u našem životu i djelovanju.

Kronika

Napola dogorjela svijeca
rasipa vosak svakim svojim titrajem
i igra se svjetlošću tamnih sjena.

Napola izrečena molitva
rasipa riječi svakim tihim zvukom
i igra se sigurnošću Božje blizine.

Napola prelomljen život
rasipa dane svakim novim jutrom
i igra se željama neostvarenih snova.

A mrakom tišine odjekuje čežnja,
zatim različita opravdanja, pokajanje.
Tihim mrakom odjekuje nemir
da bi se izgubio već sljedeći tren.
Dok na posljetku ne ostane samo predanje.
Potpuno predanje Tebi,
dok mi uvijek isponova
govoriš- između nas ne postoji samoća,
ja sam te i opet čekao.

Marija Mišetić, IV. godina

In memoriam – mons. dr. sc. Andrija Šuljak

U noći između 10. i 11. travnja u osječkoj bolnici preminuo je u miru mons. dr. Andrija Šuljak, kanonik i profesor crkvene povijesti. Rođen je 23. listopada 1936. u Josipovcu Punitovačkom, župa Punitovci. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1962. god. u Đakovu. Te godine postaje župnikom u Oprisavcima. Nakon četiri godine odlazi na studij crkvene povijesti u Rim, gdje na Papinskom sveučilištu Gregoriana postiže doktorat, obranivši doktorsku disertaciju o biskupu Josipu Jurju Strossmayeru na Prvom vatikanskom koncilu. Nakon završetka studija vratio se u Đakovo i bio imenovan profesorom crkvene povijesti 1971. patrologije i metodike rada. Službu profesora obnaša sve do umirovljenja 2006. god. 1973 – 1977. Rektorom Bogoslovnog sjemeništa, i Visoke bogoslovne škole 1985. – 1989. Pročelnik je Instituta za teološku kulturu laika u Osijeku (1986. – 1989.) ravnatelj Svećeničkog doma (1981 – 1987.), duhovnik u Samostanu milosrdnih sestara sv. Križa u Đakovu (1978

–), član Zbora savjetnika, urednik časopisa *Diacovensia*. Kapelanom Njegove Svetosti imenovan je 1989., a članom Prvostolnog kaptola 1994. godine.

Akadska zajednica u Hrvatskoj u inozemstvu poznavala je izvrsnost mons. Šuljaka u znanstvenom radu, povijesnim istraživanjima i objavljivanju njihovih rezultata. Stoga je bio sudionik mnogih znanstvenih skupova. Priznat je kao jedan od najizvrsnijih poznavatelja i istraživača života i djela biskupa J. J. Strossmayera, bio je nezaobilazni suradnik HAZU u svakome projektu koji je obrađivao lik njezina osnivača i mecene. Citiranje njegovih radova kod mnogih domaćih i inozemnih autora upućuje na izvornost i vjerodostojnost njegovih istraživanja i povjerenje koje je akademska zajednica imala u njegov rad i njegovu izvrsnost. Dr. Šuljak izvrsno je pokazao kako je Strossmayer branio prava biskupa kao nasljednika apostola, isticao internacionalizaciju kardinalskog zbora, kao i središnjih

ustanova u Rimu. Zastupao je novi pristup ekumenizmu i pastoralnom djelovanju.

Evo što nam kažu bivši studenti našega fakulteta, koji su imali tu čast da im prof. Šuljak predaje.

Profesor Šuljak bio je veoma jednostavan i skroman čovjek, ono po čemu ćemo ga pamtiti su gospodske manire izražene u ophođenju, odijevanju, u mirisnom tragu parfema koji ga je okruživao, u bombonima koji se odavno proizvode i koje je velikodušno dijelio... U sitnicama koje čovjeku daju otmjenost. Znao je biti veoma naporan ponavljajući teme i događaje, ali takvi su stariji ljudi, a naše generacije poznaju ga samo u njegovoj starosti. Neka predavanja bivala su kao stvorena za spavanje ili bijeg na kavu. Opraštao nam je nedolaženja i usnule glave spuštene na drvenu klupu. Kada smo pak slušali predavanja pozorno i bilježili, tada je na vidjelo izlazila sva genijalnost profesora Šuljaka (ne Šuljka, to nije volio da mu se kaže). Profesor je bio genijalan u oživljavanju povijesti. Moglo se pomisliti da je kao putnik kroz vrijeme osobno prisustvovao događajima iz prošlosti, da je upoznao rimske imperatore, kršćanske mučenike i svece,

đakovačke biskupe, posebno Strossmayera (s njim kao da je svako jutro pio kavu, ali bez šećera). Sitnice koje čine povijest pojedine osobe oživljavaju tu osobu i kao da nas vode u susret s njom. Profesor je »oživljavao« mnoge. S đakovačkog groblja veoma se dobro vide grad i katedrala, s usnulog mjesta vidi se budnost i živost grada. Valjda se zato, kao što kaže pisac M. Jergović, groblja smještaju po brdima, da se život čovjeka može sagledati s brda. Da se nekom nepoznatom može kada zastane kod groba lakše ispričati nečiji život. Reći: »Evo tu je rodilište, tu se rodio tad i tad, tu je škola, tu je učio, tu je studirao, tu je ispijao kave, tu je šetao, to je predavao, tu je stanovao, tu je ležao bolestan, tu je predvodio euharistijska slavlja, tu se molio, a ovdje je sahranjen.« Ili su groblja na brdima da nas podsjećaju odakle dolazimo i kamo idemo. Podsjećaju nas da smo od Boga stvoreni i da u njegovo zajedništvo idemo.

Sveta misa zadušnica održana je u đakovačkoj katedrali u srijedu, 14. travnja 2010., s početkom u 15.00 sati, nakon čega su slijedili sprovodni obredi na đakovačkom groblju.

PIŠE: VALENTINA KADIĆ II. GOD.

Duhovna obnova studenata laika KBF-a u Đakovu, ožujak 2010.

Piše: MARINA ŠUVAKOVIĆ, III. god.

Druga po redu duhovna obnova za studente laike Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu, u akademskoj godini 2009. / 2010., održana je u subotu 27. 3. 2010. u prostorijama Dvorane J.J. Strossmayera. Korizmenu duhovnu obnovu vodio je vlč. Josip Ivešić, župnik u župi Osijek 11, župa Sv. Luke. Na početku je dekan prof. Pero Aračić pozdravio studente i voditelja duhovne obnove, naglasivši da smo svi na istome putu, i važno je znati kamo idemo, a duhovne obnove su blagoslovljeno vrijeme u kojemu se možemo upitati kakve smo osobe i koji su naši ciljevi. Nakon dekana, studentima se obratio i njihov povjerenik, dr.sc. Ivo Džinić, rekavši da je i duhovna formacija i te kako važna za cjelokupnu izobrazbu na fakultetu.

Prvi nagovor velečasni Ivešić uokvirio je u naslov *Student, teolog, vjeroučitelj, župnik, budućnost*; riječ je bila o odnosu vjeroučitelja i župnika, nužnosti njihove suradnje, jer student teologije, odnosno vjeroučitelj u župi, nije svećenikova zamjena, nego jedini koji uz njega može pravilno prenijeti Božju riječ. U drugome nagovoru bilo je govora o šutnji, o važnosti čovjekove šutnje pred otajstvom euharistije, i važnosti slušanja Božje riječi. Velečasni Ivešić zaključio

je razmatranje o šutnji govorom o Velikome tjednu, kad šutnja dobija svoje najveće značenje, i kad smo pozvani na sabranost i priliku da si posvjestimo da je Bog tu da nam progovara s Križa.

Korizmena duhovna obnova završena je kratkom meditacijom nad slikom Kristova lica, i molitvom zahvale Isusu za sve učinjeno za nas u otajstvu muke, smrti i uskrsnuća.

Misa zaziva Duha Svetoga 2010.

7. listopada 2010. godine slavljena je u đakovačkoj katedrali misa zaziva Duha Svetoga za početak nove 2010. / 2011. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu. Uz pomoćnog biskupa dr. sc. Đuru Hranića, na euharistijskom slavlju su sudjelovali dekan dr. sc. Pero Aračić, prodekani, profesori, djelatnici i studenti fakulteta. Biskup je u svojoj homiliji naglasio da nas Isus poziva da idemo za njim, a

ne za nekom institucijom, u našem životu mora se dogoditi jasan izbor između zakona i Isusa. »Između mene i Isusa ne smije ništa stajati. Poziv koji prepoznamo u ovom trenutku je suradnja onoga koji poziva i onoga koji se pozivu odaziva, a taj poziv je najčešće onaj unutarnji i skriveni u nama«, zaključio je biskup Hranić. Misno slavlje uvećao je mješoviti zbor fakulteta, pod vodstvom m^o Vinka Sitarića.

Dan Fakulteta 2010.

Proslava dana Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu održana je 9. listopada 2010. godine, a započela je euharistijskim slavljem u đakovačkoj katedrali. Misno slavlje je uz koncelebraciju đakovačko-osječkog nadbiskupa mons. dr. Marina

Srakića, srijemskog biskupa mons. Đure Gašparovića i profesora KBF-a, na čelu s dekanom prof. dr. Perom Aračićem, predslvio mons. dr. Franjo Komarica, banjalučki biskup. U svojoj homiliji biskup je naglasio kako je Crkva uvijek njegovala

svjedočanstvo muževa i žena koji će svojim životom približiti Krista Spasitelja, i pozvao da novi muževi i žene budu baš studenti i diplomanti KBF-a.

Proslava je nastavljena u Dvorani biskupa Antuna Mandića svečanom dodjelom 35 diploma i godišnjim nagradama za uspjeh u studiju. Nagrade su primili Ilija Dogan, student druge godine, Ivan Benaković,

student treće godine, Valentina Sudić, studentica četvrte godine i Slađana Babjanski, studentica pete godine. Pozdravnim govorima studentima, diplomantima i svim uzvanicima obratili su se dekan dr. sc. Pero Aračić, mons. dr. sc. Marin Srakić i rektora Osječkog Sveučilišta, prof. dr. sc. i dr. h.c. Gordana Kralik. Svečanost je završila već uobičajeno prigodnim domjenkom za sve prisutne.

Duhovna obnova studenta laika KBF-a u Đakovu

Duhovna obnova studenata laika na našem fakultetu održana je 6. i 7. studenoga 2010. godine. Na početku duhovne obnove sve prisutne studente, kojima su se prvoga dana pridružili i bogoslovi s duhovnikom mr. sc. Bože Radošem, pozdravio je dekan dr. sc. Pero Aračić. Dekan je uputio studentima poticajne riječi da ovo vrijeme bude dragocjeno, da se u njemu osjete zahvaćeni milošću Božjom, ali sve u suradnji s poticajima Duha Svetoga.

Duhovnu obnovu započeli su sami studenti, predvodeći molitvu časoslova. Ove godine duhovnik je bio pater Alojz Čubelić, profesor filozofije na KBF-u u Zagrebu.

Prvi nagovor započeo je govorom o sreći, koja je u antici bila vrlo privlačna, te je na primjeru Boetija iz Dacije i Tome Akvinskog prikazao koji je odnos mudrosti i sreće. Čovjekova sreća je za njih bila

u intelektualnoj kontemplaciji. *Vaccatio*, odnosno kontemplacija, mirnoća je onoga koji je dosegao svrhu, ono za čim je tragao. Život koji se ravna po umu je onaj koji najbolje pristaje čovjeku. Toma Akvinski na stranicama svoje *Summe* precizira razliku između aktivnog i kontemplativnog života, naglašavajući da je kontemplativni život bolji, jer je on motrilački i teži istom cilju – sreći. Ono što motrimo postaje predmet koji darivamo drugima. Posljednja čovjekova sreća prebiva u kontemplaciji prvih uzroka, i nakon ovoga života čovjek će biti savršeno sretan, jer istinska sreća ne može biti dosegnuta u ovom životu.

U drugom nagovoru pater je, uspoređujući Tomine *Summa theologiae* (Teološku sumu) i *Summa Contra Gentiles* (Sumu protiv pogana), zaključio da progovaraju o gibanju racionalnih stvorenja i da je čovjek stvoren na sliku Božju, što znači da je obdaren umom i slobodnim djelovanjem, te da je on počelo svih čina ukoliko posjeduje slobodnu volju. Ako govorimo da je posljednja svrha ljudskoga života sreća, potrebno je, kako kaže sv. Toma, vidjeti

što sreća nije, da ona nije ni u bogatstvu, ni u častima, ni u slavi, nego da je *Sreća savršeno dobro koje potpuno utažuje žed*. Čovjekovo djelovanje se, nadalje, najbolje može ostvariti umskim činom, um je onaj čiji je glavni predmet dobro, i u kojem se događa najbolja čovjekova radnja koja postiže sreću. Prema sv. Tomi,

istinska sreća se ne može postići u ovom životu, a dokaz da je to tako, sv. Toma nalazi u idealu mudraca i vjeri. Time zaključuje da je uz pomoć filozofske spekulacije nemoguće čovjeka opremiti srećom, jer za filozofa Božja egzistencija nije očita, on ju mora otkriti. Filozofija ne može dosegnuti posljednju svrhu, vjera mu daje sigurnost da će ta ograničenost biti nadvladana. Tomini je odgovor na pitanje o sreći potpuno teološki, na temelju kršćanske vjere dolazi do njega. Toma i Boetije, su obojica na Aristotelovim izvorima, krenuli tragati za srećom, i uvjereni su kako je, u traganju za istinom, život prema umu onaj koji je vrijedan življenja.

Kroz predavanja trećeg nagovora pater Čubelić tumačio je pitanje i problem milosti kroz povijest filozofije. U pitanju milosti, za Augustina nije slobodna volja dovedena u pitanje, ona je neotuđiva, ona je izbor koji se vrši poradi nekih motiva. Svrha svake slobodne volje je da ljubi i da hoće Boga. Nasuprot sv. Augustinu, pojavilo se Pelagijevo učenje koje brani grijeh kao slobodnu volju. Za Pelagija slobodna volja nema značenja za

volju, budući da nije ugrožena, ona nema potrebe za milošću. Milost, za sv. Augustina, intervenira uvijek poslije, a NE prije grijeha. Za Augustina je milost najbolje pojašnjena u Rim, 19-25. Slobodna volja je sam uvjet milosti ako se borimo i tražimo Boga stječemo zasluge. Milost je Božji dar. Milost čuva slobodnu volju, ona je besplatna, to svjedoče i sv. Pavao i Augustin.

Novo stvaranje može proizvesti sam Stvaratelj, sam Bog; mi možemo sami pasti, ali ne možemo sami ustati, sam nas Bog drži za ruku i podiže. Iz slobodne volje Bog stvara slobodu. Prvi dan duhovne obnove završen je euharistijskim slavljem i klanjan-

jem koje su animirali studenti pjevanjem, meditacijom i molitvom.

Drugi dan je započeo molitvom časoslova i pokorničkim činom, nakon čega je bila mogućnost za ispovijed kod voditelja duhovne obnove. Sv. misa slavila se maloj crkvi Svih svetih, a uz patera Ćubelića koncelebrirao je i povjerenik za studente laike doc. dr. sc. Ivo Džinić. Ove su se godine studenti zajedno s povjerenikom uputili nakon zajedničkog ručka, na hodočašće u Dragotin, gdje je pri dolasku održana kratka pobožnost Majci Božjoj, a potom je uslijedilo zajedničko druženje.

Adventska **duhovna obnova** na KBF- u

Adventska duhovna obnova za studentice i studente laike Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu, održana je u subotu 18. prosinca 2010., pod vodstvom njihovog povjerenika doc. dr. sc. Ive Džinića. Tema duhovne obnove usko je povezana s vremenom došašća, i pod naslovom »Riječ je posve blizu tebe« (Pnz 30,14). Na početku se svim studentima obratio i dekan fakulteta, dekan prof. dr. sc. Pero Aračić, poticajnim riječima, u kojima je naglasio da ovaj fakultet, ima zadaću formirati čovjeka, a ne samo informirati. Također je pozvao studente da ovaj Božić ne bude za njih samo pogansko slavlje, nego da doživljenu i upućenu Riječ pronosimo kroz život.

U predviđenom programu, koji je započeo molitvom animiranom pjesmom, i meditacijom, profesor Džinić, naglasio je da kroz naš cijeli život živimo u nekim iluzijama kakav je Bog, a za razbijanje tih iluzija najbolji je put približavanja Riječi Božjoj. Mi kao vjernici kršćani vjerujemo da je Riječ bila u početku, Ona nas je stvorila, ne

opterećuje nas, nije daleko, ali je vrlo važna i suradnja s Njom. Najoriginalnija Riječ jesmo mi sami, Riječ se utjelovila da pokaže kakav je Bog, ali i kakvi smo mi ljudi. U monaškoj duhovnosti najbolje je opisano kako sresti Boga, *Ako želiš sresti Boga, moraš poći sebi*. Braniti svoju vjeru kao teolozi u ovom vremenu nećemo moći ako Božja riječ ne postane dio nas, ako nas Ona ne oblikuje u život koji treba biti protkan osobnom molitvom, zaključio je u prvom nagovoru profesor Džinić.

Kroz drugi nagovor promišljali smo u vidu meditacije o prispodobi o sijaču i sjemenu, koja gleda na konkretno stanje u ljudskoj dubini. Voditelj Džinić je u kratkim crtama pojasnio sva četiri tipa slušača koji se pojavljuju u ovoj prispodobi. Mi sijemo s nadom jer je Bog onaj koji daje da raste, zaključio je. Nakon predavanja bila je mogućnost za sakrament ispovijedi nakon koje je završetak duhovne obnove bio u znaku zahvalne molitve i pjevanju božićnih pjesama.

Beskraj

Ne brini, znat ćeš kada odem...
Nestat će sa mnom i ova mršava duša.
Osjetit ćeš ponekad miris, kao da sam tu,
Ali, ne zavaravaj se, to će samo zamirisati
Neka slijepa uspomena i probuditi osjećaje...
Ne zavaravaj se...
Svu bol i sreću odnijet će početak jednog beskraja.
Ostavljam ti svoju kosu, oči, ruke...
Ne plači, anđele moj, nije to zauvijek.
Srest ćemo se opet.
Sakupljaj izgubljene zagrljaje i molitve, tada ćeš mi ih dati...

Josipa Jurić, III. god.

Kutak svakodnevnice

Večer stvaralaštva i studentska večer

PIŠE: KREŠIMIR ŠAF

Studenti Katoličkog bogoslovnog fakulteta organiziraju svake godine *Večer stvaralaštva*. Riječ je o svojevrsnoj priredbi u kojoj studentice i studenti imaju priliku pokazati i sa drugima podijeliti svoje nadarenosti ili stvaralačke hobije, kao što su pisanje i(li) skladanje pjesama i druga literarna izražavanja, zatim glumačke, plesачke i pjevačke sposobnosti, kao i stvaranje slikarskih radova. Ovaj događaj redovito obogaćuje sve studente, profesore i djelatnike fakulteta, kao i brojne pozvane prijatelje i goste ovog fakulteta.

Brojni studentice i studenti nastoje redovito aktivno sudjelovati u organizaciji ove večeri, ne bojeći se pritom podijeliti svoje sposobnosti i ponekad vrlo osobno umjetničko stvaralaštvo sa svima drugima. Oni su svojevrsan primjer i poticaj svim drugim studenticama i studentima Katoličkog bogoslovnog fakulteta da se i sami aktivnije uključe u organizaciju večeri stvaralaštva. Naime, zasigurno su i drugi kolegice i kolege studenti svjesni svojih darova i sposobnosti u umjetničkom izražavanju bilo koje vrste, ali nemaju hrabrosti to podijeliti sa drugima. Organizatori ove večeri, uz svu dužnost poštivanja slobodne volje, ipak smatraju to izrazitim osiromašenjem za ovu fakultet-sku zajednicu, te pozivaju sve svoje kolegice i kolege studente na odvažnost i kreativnost.

Uz večer stvaralaštva usko je povezana i *Studentska večer*. To je svečanost na kojoj se po-jedinim studentima posljednje godine studija, te nekim profesorima i djelatnicima ovoga fakulteta dodjeljuju godišnje zahvalnice. Ne zahvalnice za

diplomske radove, ne pohvale doktorata ili tomu slično, nego zahvala za nesebično zalaganje za duhovno, kulturno i intelektualno uzdizanje studenata ovog fakulteta. Velika radost organizatora i ove svečanosti je ta što kandidata za ovakve godišnje zahvale nikada ne nedostaje.

Cjelokupna svečanost večeri stvaralaštva i studentske večeri redovito završi zajedničkim razgledavanjem spomenutih studentskih slikarskih radova, te zakuskom i zajedničkim druženjem.

Naravno, sveukupni dojam ove svečanosti se ne može sažeti samo u nekoliko misli iznesenih na papiru, nego se prava vrijednost ovoga događaja može doživjeti tek osobnom prisutnošću na samoj svečanosti. Još bolje: osobnim angažmanom u organizaciji večeri stvaralaštva i studentske večeri. Kakva prilika za sve kolegice studentice i studente! Već na koncu i ove akademske godine! Stoga pozivamo i potičemo sve kolegice i kolege studente da se odvaže, te i ove godine sudjeluju u pripremi i ostvarenju ove večeri.

»Hrabro samo! Ne bojte se!« Radovat ćemo se ako ove Isusove riječi ohrabre i oraspolože brojne kolegice i kolege studente za djelatni angažman na večeri stvaralaštva i studentskoj svečanosti. I ovaj poticaj neka im bude znakom radosnog očekivanja i želje da ih bolje upoznamo kroz njihove pjesme i slike, njihov ples i pjevanje ili bilo koje drugo scensko izvođenje. I neka budu uvjereni da ova manifestacija, istina, nije u duhu »šoua«, ali za nas je svaki talent ujedno i super talent!

Akadska godina 2010./2011. – novi studenti

Piše: Anita Lučić, I. god.

Prezime i ime	Župa, mjesto	Biskupija
Almaši Robert	Župa Našašća sv. Križa, Zmajevac	Dj
Arlović Jasmina	Župa Dobrog pastira, Đakovo 2	Dj
Baković Marija	Župa. sv. Leopolda B. Mandića, Osijek 7	Dj
Barać Ivan	Župa sv. Nikole biskupa, Vinkovci 2	Dj
Bilješević Mihaela	Župa sv. Križa, Osijek 6	Dj
Borić Tihomir	Župa sv. Ilije proroka V.Kopanica, Beravci	Dj
Bošnjaković Damir	Župa Svih svetih, Đakovo 1	Dj
Bošnjaković Josipa	Župa sv. Antuna Padovanskog, Našice 1, Brezik	PŽ
Bukvić Saša	Župa sv. Marka, Stari Žednik	Dj
Crvenković Tamara	Župa sv. Ivana Kapistranskog, Ilok	Dj
Dugalić Ines	Župa sv. Leopolda B. Mandića, Slav. Brod 6	Dj
Dušak Marko	Župa Uznesenja BDM, Nova Bukovica	PŽ
Đurakić Tamara	Župa Uzvišenja sv. Križa, Ladimirevci, Marjančac	Dj
Franjić Goran	Župa sv. Mihaela arkandela, Osijek 2	Dj
Ilišin Dragana	Župa sv. Mihaela arkandela, Osijek 2	Dj
Jojić Igor	Župa sv. Mihaela arkandela, Cerna	Dj
Jurić Marija	Župa Uzvišenja sv. Križa, Bistrica	Vrh bos.
Katačić Danijel	Župa sv. Mihovila, Bački Breg	Sub
Kenjereš Ivana	Župa Uznesenja BDM S. Jankovci, N. Jankovci	Dj
Knezović Ivana	Župa Presetog Trojstva, Tordinci	Dj
Kozić Marija	Župa sv. Mateja, apostola i evand., Štitar	Dj
Kruljac Anita	Župa sv. Roka, Satnica Đakovačka, Gašinci	Dj
Lacković Domagoj	Župa Gospe Brze Pomoći, Slav. Brod 1	Dj
Lovrić Ivan	Župa sv. Lovre, đakona i mučenika, B. Greda	Dj
Lučić Anita	Župa Kraljice sv. Krunice, Kuševac	Dj

Lučić Marija	Župa Uznesenja BDM S. Jankovci, N. Jankovci	Dj
Major Nikolina	Župa sv. Ilije proroka V. Kopanica, Divoševci	Dj
Mandić Ivan	Župa Rođenja sv. Ivana Krstitelja, Ivankovo	Dj
Maskaljević Petar	Župa sv. Mateja apostola i evand., Štitar	Dj
Matijević Matija	Župa sv. Nikole Tavelića, Županja 2	Dj
Matikov Ines	Župa Presv. Srca Isusova, Vinkovci 6	Dj
Matezović Stjepan	Župa Pohodenja BDM, Vrbica, Mrzović	Dj
Mikerević Ana	Župa Svih Svetih, Đakovo 1	Dj
Nađ Božidar	Župa sv. Luke evand., Osijek 11	Dj
Pavin Ivan	Župa sv. Mihaela arkand., Donji Miholjac	Dj
Perić Ivana	Župa Svih Svetih, Đakovo 1	Dj
Reponj Tea	Župa sv. Leopolda B. Mandića, Požega	PŽ
Sertić Filip	Župa Rođenja sv. Ivana Krstitelja, Sibinj	Dj
Sivč Nenad	Župa Rođenja Presv. Bogorodice, Mikluševci	Križ.eparh.
Stipić Pero	Župa Rođenja sv. Ivana Krstitelja, Ivankovo	Dj
Tadić Vedran	Župa Rođenja BDM, Semeljci, Koritna	Dj
Vodopija Anita	Župa sv. Joakima i Ane, Čakovci	Dj
Vuk Mario	Župa Rođenja sv. Ivana Krstitelja, Ivankovo	Dj
Žigman Mario	Župa Gospe Snježne, Selci Đakovački	Dj

Kao i svake godine, i ove su nam stigli novi studenti. Ima ih svakojakih i odasvud. Uglavnom su lijepi, pobožni, pametni, zgodni, uporni... a većina ih je iz Đakovačko-osječke nadbiskupije. Svaki od njih ima svoja očekivanja i svoje ciljeve. Upitali smo ih zašto su upisali teologiju i gdje se vide nakon završenog studija. Evo što su odgovorili.

NENAD: Upisao sam ovaj studij kako bih proširio svoju vjeru. Želim produbiti svoju vjeru u Boga na jedan novi, drugačiji nači.

MARIO: Nakon završenog studija vidim sebe kao vjeroučitelja ili kao osobu koja radi u nekoj ustanovi gdje bih stečeno znanje prenosio ostalima te im približio Krista.

JOSIPA: Upisala sam ovaj studij zato što mi se sviđa pomisao da mogu naučiti puno više o svojoj vjeri i o Kristu. Željela bih raditi s djecom i pomagati onima kojima je to potrebno.

MARIJA: Ovaj fakultet sam upisala da bih produbila svoju vjeru, a nakon završetka vidim se kao vjeroučiteljicu. Smatram da je pored duhovnog iskustva potrebno i znanje.

IGOR: Upisao sam ovaj fakultet kako bih naučio ljudima približiti Boga. Da spoznaju kako se mogu osloniti i ponovno vjerovati. Želim im pomoći da nađu iskra koja će ponovno zapaliti vjeru i vratiti ih na pravi put. Želim biti Pastir dobrog stada, ali ako se dogodi da jedna ovca bude pametna, pustit ću svih 99 i okrenuti se toj jednoj.

MATIJA: Vidim se kao vjeroučitelja, i mislim da bih na svoj jedinstven način učenicima mogao približiti vjeru, Crkvu, Boga. Ovaj studij sam upisao da proširim svoje znanje i horizonte te steknem visoku humanističku i društvenu izobrazbu, izgradim se u duhovnom smislu. Nadam se da neću skrenuti s puta.

Filmska sekcija

Na KBF-u u Đakovu počela je djelovati i filmska sekcija, koja je osnovana na inicijativu prof. Ivice Raguža. Članovi se sastaju četvrtkom u 19.30. Do sada su organizirane četiri večeri tijekom kojih su studenti pogledali sedam filmova, a poslije imali priliku zajedno s profesorom prokomentirati njihov sadržaj i dati svoj osobni osvrt na teme kroz prizmu kršćanskog nauka i života koji često nije na tragu vjere i vjerodostojnosti. Većina filmova odnosila se na pojedinačne Božje zapovijedi. Film »Ne poželi tuđeg ženidbenog druga« donosi poruku važnosti duhovne ljubavi, koja je ispred tjelesne. Film koji obrađuje sedmu Božju zapovijed, »Ne ukradi«, pokazuje obrnuti vid krađe, koja ne mora biti samo

materijalnog vida. Drugi susret obilježila su dva filma, »Ne sagriješi bludno« i »Poštuj Oca i majku«. Na trećem susretu film »Brokeback Mountain« otvorio je raspravu o homoseksualnoj vezi dva muškarca, te pitanje homoseksualnosti danas, na koji način možemo pomoći tim ljudima. Osim ovoga, prokomentiran je i film »Ne izusti imena Gospodina Boga svoga uzalud«. Posljednji film naše sekcije koji je pogledan, »Spomeni se da svetkuješ Dan Gospodnji«, donio je poruku da ono što ti je Bog dao prihvatiš kao dar - obitelj ili pak samoću. Svi su pozvani sudjelovati u ovoj izvanfakultetskoj aktivnosti, gdje studenti osim obogaćenja filmskoga repertoara, obogaćuju svoje znanje i međusobnu komunikaciju.

Zlata Gilja, V. godine

Došašće na KBF-u Đakovo

Po mnogo čemu naš je fakultet drugačiji od ostalih fakulteta sveučilišta J. J. Strossmayera. Ove godine odlučili smo izdvojiti nekoliko stvari koje nas čine u najmanju ruku posebnima: sredinom mjeseca studenoga naši hodnici postaju puni šljokica, što je znak da je započela akcija pravljenja čestitki koje prodajemo za pomoć udruzi Vjera i Svjetlo iz Đakova. Te čestitke znak su solidarnosti s najpotrebnijima, jer ih studenti prave u svoje slobodno vrijeme, i u pauzama od studiranja u knjižnici. Osim čestitki, u vremenu došašća na našim hodnicima nikada nije dosadno. Svaki tjedan studenti jedne godine zaduženi su za osmišljanje programa koji će zabaviti ostatak studenata, dok svaki ponedjeljak prigod-

nom molitvom i pjesmom palimo po jednu svijeću na adventskom vijencu. Blagdan Sv. Nikole i je ove godine svečano obilježen, programom koji su osmislili studenti 3. godine. Svakog studenta i profesora Sv. Nikola, nagradio je malim znakom pažnje, najčešće slatkišem ili kemijskom olovkom. Tijekom cijeloga došašća, studenti izabiru »tajne« prijatelje, za koje mole kroz četiri nadolazeća tjedna, a na kraju božićnog tobolom, darivaju jedni druge. Na božićnoj tomboli izvlače se papirići s našim željama, a nagrada je uvijek kakva prigodna knjiga, vezana za naš studij. Ovi dani došašća, najveseliji su dani na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, kada se osjeća zajedništvo, radost i ljubav dok čekamo rođenje našeg Spasitelja Isusa Krista.

Pobožnost božanskom milosrđu

Od ožujka 2010. godine na našem Fakultetu je uvedena zajednička molitva krunice Božanskome Milosrđu. Ovdje studenti imaju svakoga četvrtka u 15 sati mogućnost molitve te vrlo raširene pobožnosti, ali i stvaranja međusobnoga duhovnog zajedništva koje učvršćuje za daljnju formaciju na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Rado se odazovimo u što većem broju na ovu pobožnost koja se održava u našoj kapelici pri Fakultetu.

MARINA ŠUVAKOVIĆ

ISSN 1846-1336